

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЗДО З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

**ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЗДО
З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ**

Навчально-методичний посібник

Укладач:

Лілія Бобро

Ніжин – 2024

УДК 373.2(075.8)

П24

Рекомендовано Вченою радою

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

(НДУ ім. М. Гоголя)

Протокол № 16 від 30.06.2024 р.

Рецензенти:

Аніщук А. М. – доцент кафедри дошкільної освіти Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат педагогічних наук.

Бобро А. А. – доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, кандидат педагогічних наук.

Б72 Педагогічне партнерство ЗДО з учасниками освітнього процесу: навчально-методичний посібник / укл. Л. В. Бобро. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. – 146 с.

Навчально-методичний посібник є частиною методичного забезпечення навчальної дисципліни «Педагогічне партнерство ЗДО з учасниками освітнього процесу». У ньому представлено теоретичні та методичні аспекти педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу. У даному посібнику подані плани семінарських, лабораторних занять, завдання для самостійної роботи, передбачені дисципліною та рекомендована література.

Навчально-методичний посібник рекомендовано здобувачам вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» при вивченні фахових дисциплін і під час практик, педагогічним працівникам закладів дошкільної освіти.

УДК 373.2(075.8)

© Л. В. Бобро, укладання, 2024

© НДУ ім. М. Гоголя, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	7
Тема 1. Теоретичні основи педагогічного партнерства	7
Тема 2. Педагогічне партнерство ЗДО з різними соціальними інституціями.....	27
Тема 3. Особливості організації педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з сім'єю.....	39
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	56
Тема 1. Технології реалізації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу у роботі закладу дошкільної освіти.....	56
Тема 2. Просвітницька діяльність як важлива складова педагогічного партнерства	83
Тема 3. Профілактика професійного вигорання на рівні партнерської взаємодії «Керівник-колектив»	98
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЗДО З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ»	112
Тематика семінарських занять.....	112
Тематика лабораторних занять	120
Завдання для самостійної роботи	127
Орієнтовні питання до екзамену.....	130

Форми проміжного та підсумкового контролю	136
Методи та засоби діагностики результатів навчання.....	136
Критерії поточного (формульованого) оцінювання	137
Критерії проміжного та підсумкового оцінювання.....	138

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ

ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	140
---------------------------------------	------------

ВСТУП

Якість професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти є важливою проблемою сучасності. Концептуальні засади реформування дошкільної освіти визначають педагогіку партнерства як один із важливих компонентів у структурі загальної системи. Найважливіша місія закладу дошкільної освіти – допомогти виявити та розвинути здібності, таланти й можливості кожної дитини на основі партнерства між педагогом, дитиною та батьками. Діалог і багатостороння комунікація між дошкільниками, педагогічними працівниками ЗДО (заклад дошкільної освіти) та батьками сприятимуть налагодженню комфортних відносин, що є вкрай важливим в освітньому процесі. Сучасний фахівець дошкільної освіти повинен мати здатність до ефективної комунікації та міжособистісної взаємодії, спілкування з усіма учасниками освітнього процесу.

Одним із найважливіших чинників вирішення вище зазначених завдань є професійна підготовка педагогічних кадрів у сфері дошкільної освіти, які ефективно організовуватимуть педагогічне партнерство закладу дошкільної освіти з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу, що сприятиме комфортній взаємодії.

Навчально-методичний посібник розроблений для забезпечення вивчення навчальної дисципліни «Педагогічне партнерство ЗДО з учасниками освітнього процесу», яка є нормативним освітнім компонентом професійної підготовки фахівця другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта». Педагогіка партнерства – напрям педагогіки, що включає собою систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. За педагогікою партнерства вихованець – добровільний і зацікавлений соратник, односторонній, рівноправний учасник освітнього процесу, турботливий і відповідальний за його результати. В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між педагогом, дитиною і батьками. Діти, батьки та педагоги, об'єднані спільними цілями та

прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат.

З огляду на положення сучасної нормативно-правової бази щодо визначення рівня підготовленості випускника, майбутній професіонал дошкільної сфери є компетентним фахівцем, який здатний забезпечити особистісно орієнтоване навчання та виховання дітей, формування в них навичок саморозвитку і самовдосконалення. Навчально-методичний посібник спрямований на розширення у магістрів систематизованих знань щодо теоретичних основ педагогічного партнерства та оволодіння практичними навичками організації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу у закладах дошкільної освіти.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Тема 1.

Теоретичні основи педагогічного партнерства

План

1. Характеристика сутності понять «партнерська взаємодія», «педагогічне партнерство», «педагогіка партнерства» і «співробітництво», «співпраця».
2. Завдання, принципи та критерії ефективного педагогічного партнерства.
3. Функції та елементи педагогічного партнерства.
4. Заклад дошкільної освіти та сім'я – об'єкти наступності у розвитку особистості дошкільника.
5. Європейський досвід партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу.

Література

1. Каньоса Н. Г., Бабюк Т.Й., Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільськ, 2021. 407 с. <http://surl.li/tiyej>
2. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с. <http://surl.li/ghxen>
3. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. URL: http://lib.iitta.gov.ua/Кравчинська_тези.pdf.
4. Красножона О. Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу URL: <https://vseosvita.ua/library>
5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник. 3-тє вид., випр. Київ : «Академвидав», 2015. 448 с. (Серія «Альма-матер»).

1. Характеристика сутності понять «партнерська взаємодія», «педагогічне партнерство», «педагогіка партнерства» і «співробітництво», «співпраця».

Партнерство є одним із важливих шляхів розбудови сучасної освіти, створення умов для всебічного розвитку особистості, реалізації її здібностей, творчого потенціалу. Досвід світової спільноти доводить, що досягнути злагоди у суспільстві та підвищити ефективність розвитку будь-якої сфери діяльності можливо лише за умови співробітництва всіх секторів суспільства.

Суспільний досвід переконує, що в усі часи освітні установи були і залишаються центрами формування та розвитку інтелектуального потенціалу суспільства, вони відігравали і відіграють важливу роль у взаємодії освітніх, наукових, культурних та інших пов'язаних із освітою суспільних, державних структур.

В основу Базового компоненту дошкільної освіти покладено традиційні для дошкільної освіти ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на гуманне ставлення до дитини, теорії природовідповідності, за якою у дитини треба розвивати задатки та здібності, зберігаючи її природу, забезпечити гармонійний розвиток особистості та актуальну для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Для розкриття сутності партнерської взаємодії з'ясуємо зміст поняття ***«партнерство»***, яке переважно визначається вченими:

- система взаємин, які відбуваються у процесі певної спільної діяльності (І. Бех);
- спосіб взаємодії і взаємин, організованих на принципах рівності, добровільності, рівнозначущості та доповнюваності всіх її учасників (Я. Коломинський);
- організаційна форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації (М. Левківський);

– спосіб взаємин, за яких зберігаються права кожної із сторін, чітко узгоджені і злагоджені дії учасників спільної справи, що ґрунтуються на засадах взаємовигоди та рівноправності (Н. Бібік).

Проблему партнерства розглядають з різних позицій. Зокрема, сутність партнерської взаємодії визначають як: самомотивований процес налагодження контактів з іншими людьми (І. Бех, І. Вілкова, Л. Долинська, В. Рибалка та ін.); як модель міжособистісних відносин (співпраця, як оптимальна навчальна діяльність психологічно сумісних суб'єктів або ж конкуренція, як необхідний дисбаланс у відносинах суб'єктів діяльності)(Л. Велитченко, І. Зимня); гарант продуктивних стосунків між людьми, спосіб вирішення проблем; психологічний показник рівня особистісного і професійного зростання людини (Д. Міль).

Партнерська взаємодія має характер обміну досвідом, ідеями, почуттями, настроями, матеріальними носіями результатів діяльності. Науковці (О. Коханова, С. Лівинська) вважають, що будь-який обмін, якщо він влаштовує обидві сторони, потребує зворотного відгуку (відповіді). Тобто процес взаємодії, в якому партнери проявляють готовність і здатність включатися в різноманітні суб'єкт-суб'єктні зв'язки, при цьому адекватно визначати цілі спільних дій та конструктивно й результативно їх досягати – набуває ознак партнерської взаємодії.

Аналіз наукових праць О. Ковшар, М. Бадіци, К. Суятинової та інших дозволяє констатувати, що *педагогічне партнерство* трактується як доступний розподіл функцій, взаємне делегування та дотримання прав та обов'язків сторін педагогічної взаємодії. Найефективнішою формою педагогічної взаємодії, зазначають науковці, є освітня співпраця. Ми суголосні з думкою вищезазначених дослідників стосовно того, що тільки в суб'єкт-предметному діалозі взаємодія стає можливою, детермінуючи позитивні зміни особистості. Саме партнерська взаємодія створює більш сприятливі умови для формування особистості.

Партнерська взаємодія – гуманістично орієнтований педагогічний процес або особистісний контакт суб'єктів освітньо-виховного процесу, що має своїм наслідком взаємні позитивні зміни їх поведінки, діяльності, якостей, відносин.

Педагогіка партнерства – напрям педагогіки, що включає собою систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. За педагогікою партнерства, вихованець – добровільний і зацікавлений соратник, одноступень, рівноправний учасник освітнього процесу, турботливий і відповідальний за його результати.

В основі педагогіки партнерства – спілкування, взаємодія та співпраця між педагогом, дитиною і батьками. Діти, батьки та педагоги, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат. Педагог має бути другом, а родина – залучена до побудови освітньої траєкторії дитини. Педагогіка партнерства визначає істинно демократичний спосіб співпраці педагога і дитини, який не відкидає різниці в їхньому життєвому досвіді, знаннях, але передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довіру, доброзичливе ставлення і взаємну вимогливість.

Сутність педагогіки партнерства полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, права бути такою, якою вона є, а не такою, якою хоче її бачити вихователь. Стосунки партнерства складаються там, де діти і дорослі об'єднані спільними поглядами і прагненнями. Педагогіка партнерства бачить у дитині добровільного і зацікавленого соратника, одноступця, рівноправного учасника педагогічного процесу, турботливого і відповідального за його результати.

Сучасне навчання і виховання дошкільників вимагає нової педагогічної етики, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага та творче співробітництво вихователя та вихованця. Ця етика утверджує не рольове, а особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, утвердження людської гідності, довіра); зумовлює використання особистісного діалогу як домінуючої форми навчального спілкування, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання. Принципово важливою є орієнтація партнерської діяльності вихователя та дитини на розвиток

творчості – творчої активності, творчого мислення, здібностей до адекватної діяльності в нових умовах.

Основні принципи: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

За своєю сутністю *співробітництво* ЗДО з батьками вихованців може бути визначене як процес, що передбачає рівність партнерів, поважне взаємовідношення взаємодіючих сторін з урахуванням індивідуальних можливостей одна одної. Співробітництво передбачає не лише взаємні дії, а й взаєморозуміння, взаємодовіру, взаємопізнання, взаємовплив, «відкритість серця назустріч один одному, тобто наявність емпатії».

На погляд М. Машовець, педагогічне *співробітництво* із сім'єю полегшує досягнення цілей, що висувуються перед дошкільним закладом (практичний стимул), робить важливий внесок в єдиний процес виховання дитини в сімейному та освітньому середовищі (педагогічний стимул); участь батьків є також певною формою демократизації та культурної взаємодії, що особливо важливо в умовах полікультурного простору (соціальний стимул).

У тлумачному словнику слово *співпрацювати* означає брати участь у спільній справі, працювати разом.

Співпраця дошкільного закладу та сім'ї передбачає наявність у батьків відповідальності, а у вихователів – сімейної центрованості педагогічної діяльності, заснованої на розгляді дитини тільки в контексті родини. Основний шлях налагодження такої співпраці – організація освітньої взаємодії, результатом якого стане реалізація цілей і принципів особистісно орієнтованого освіти дошкільнят.

Таким чином, розглянуто основні поняття: «партнерська взаємодія», «педагогічне партнерство», «педагогіка партнерства» і «співробітництво», «співпраця». Важливо розуміти сутність даних понять для організації ефективного педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу.

2. Завдання, принципи та критерії ефективного педагогічного партнерства.

Результат виховання дитини значною мірою корелює з відносинами, що склалися між закладом освіти і батьками, конструктивності їхньої взаємодії. Адже контакт вихователів-педагогів і батьків – перший крок до взаєморозуміння, набуття довіри, обміну духовними й емоційними цінностями, засвоєння педагогічного досвіду, знань, які заклад освіти та сім'я передають один одному.

Основна мета цього співробітництва полягає у створенні єдиного середовища «сім'я – дитячий садок», в якому всі учасники педагогічного процесу (діти, батьки, вихователі) почуваються комфортно, виявляють інтерес один до одного й орієнтовані до досягнення взаємоважливих і взаємонеобхідних цілей.

Головним завданням педагогічного партнерства, в центрі якого особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини, максимальний їх вияв, ініціювання, використання індивідуального (суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, уникнення формування попередньо заданих якостей, формування в особистості культури життєдіяльності.

Деталізація основної мети полягає у наступних завданнях партнерської взаємодії:

1. Формування у батьків уявлень про необхідність взаємодії з педагогічним колективом.
2. Моделювання взаємодії педагогів і батьків на засадах індивідуального підходу до кожної сім'ї.
3. Розширення уявлень батьків про власну дитину, її потенційні можливості й перспективи.
4. Популяризація ефективних педагогічних концепцій сімейного виховання дітей дошкільного віку.
5. Об'єднання батьків за інтересами, створення сімейних клубів.

Основними принципами партнерської взаємодії визначаються добровільність, довготривалість і взаємна відповідальність.

Добровільність трактується як можливість вільного обрання форм та ступеня залученості до взаємодії. Усвідомленість вибору з'являється там, де батьки підготовлені до його здійснення (за допомогою інформування, просвіти і т. ін.) і можуть реально оцінювати свої можливості (педагогічну компетентність, ресурси тощо). У тих навчальних закладах, які вибудовують свою роботу з сім'ями дітей на принципах примусу (вимушеності), говорити про розвиток партнерської взаємодії передчасно.

Довготривалість засвідчує націленість суб'єктів на сталий характер взаємодії і дає змогу здійснювати спільні стратегічні проекти. Якщо ж взаємодія між навчальним закладом і сім'єю має хаотичний, хоча й інтенсивний характер (наприклад, за проведення певних локальних заходів, у яких батьки виступають у ролі учасників, а не організаторів), то її не можна називати партнерською.

Взаємна відповідальність. Батьківська й педагогічна відповідальність виховується так само, як будь-яка інша якість особистості. Закладу освіти слід чітко визначити, який рівень відповідальності може нести та чи інша сім'я (той чи інший педагог), і розподіляти свою увагу й підтримку родинам і педагогічні доручення педагогам диференційовано.

Погоджуючись із думкою дослідників щодо доцільності створення єдиного виховного середовища як вагомого засобу досягнення цілей, що постають сьогодні перед ЗДО та сім'єю щодо виховання дитини дошкільного віку, вважаємо, що цьому сприятиме вибудова співробітництва вихователів і батьків на основі низки принципів, а саме:

- *принцип узгодження дій* – узгодження виховних цілей і завдань, позицій обох сторін, доцільний розподіл обов'язків і відповідальності; усвідомлення кожним суб'єктом співробітництва функцій інших суб'єктів цього процесу, змісту їхньої діяльності, чітке уявлення кожним учасником своєї ролі і свого внеску у загальну справу;

- *принцип гуманізму* – визнання гідності іншого, толерантність до думки іншого, уважне ставлення учасників співробітництва один до одного; уміння педагога не лише навчати батьків, а й самому вчитися у них;

- *принцип відкритості* – відкритість вихователя стосовно сім'ї, перетворення задекларованих цінностей на цінності, що об'єднують досвід усіх дорослих, котрі входять до єдиного педагогічного середовища; готовність педагога не лише позитивно сприймати батьківську ініціативу, а й заохочувати їх до прояву творчості;

- *принцип індивідуального підходу* до кожної сім'ї, що передбачає урахування загальної і педагогічної культури батьків, сімейних традицій, складу сім'ї, особливостей батьківсько-дитячих взаємин тощо;

- *принцип доцільності форм і методів співробітництва сім'ї та ЗДО* – добір форм і методів, по-перше, з урахуванням культурних, соціально-економічних соціально-психологічних умов, ціннісних орієнтацій батьків, можливостей дошкільного закладу, а по-друге, надання переваги тим із них, які ґрунтуються на діалоговому спілкуванні, передбачають міжособистісну взаємодію, сприяють досягненню взаєморозуміння, співпереживання.

Основні ознаки партнерської взаємодії суб'єктів:

- ✓ взаємообумовлений контакт і вплив суб'єктів один на одного для вирішення питань;
- ✓ взаємодія, направлена на прийняття рішень, коригування цілей, дій і поведінки суб'єктів;
- ✓ толерантне ставлення учасників до позиції партнерів;
- ✓ рівноправність сторін у виборі шляхів вирішення питань;
- ✓ добровільність у визнанні партнерських відносин і рівня включеності у спільну діяльність;
- ✓ здійснення вибору партнерами цілей, шляхів, методів, засобів на основі компромісу, доброзичливості, довіри, рівності;
- ✓ взаємовигідна зацікавленість сторін, повага і врахування інтересів один одного, оскільки вирішальним фактором є взаємна корисність;
- ✓ спільна взаємна відповідальність за дії, виконання поставлених завдань, прийнятих особистих зобов'язань, отриманого результату.

Критерії, що визначають ефективність ідеї розвитку стосунків партнерства як найпродуктивнішої системи взаємин в умовах педагогічної взаємодії:

- сформована професійно-особистісна готовність педагога до гуманізації освітнього середовища;
- відкритість, тобто практично повна відсутність маніпуляцій за умови ясності цілей дій обох сторін;
- позитивна взаємозалежність суб'єктів міжособистісної взаємодії (усвідомлення спільної мети, наявність загальних ресурсів, докладання спільних зусиль для вирішення проблем);
- право на автентичність кожного учасника педагогічної взаємодії;
- усвідомлення індивідуальної та групової відповідальності (внутрішня і зовнішня мотивація спільної діяльності суб'єктів);
- можливість задовольняти основні міжособистісні потреби в процесі спільної діяльності та спілкування;
- підтримуюча взаємодія, що забезпечує сприятливий психологічний клімат;
- високий рівень розвитку соціальних умінь і навичок спілкування;
- рефлексивний аналіз власної поведінки в контексті соціальної поведінки інших суб'єктів та ін.

Урахування зазначених критеріїв сприятиме створенню необхідних умов, сприятливих для формування партнерських стосунків між педагогами та дітьми, допоможе адміністрації, працівникам психологічної служби у визначенні змісту організаційних та просвітницьких заходів щодо підвищення психологічної компетентності фахівців з питання упровадження партнерських взаємин.

Згідно з поглядами О. Зверєвої, мета співробітництва ЗДО з батьками полягає не в тому, щоб передати їм якісь наукові знання, а у формуванні в них «педагогічної компетентності» та «педагогічної рефлексії» або коригуванні їхньої педагогічної позиції, що сприяє кращому розумінню дорослими своєї дитини, забезпечує належну організацію спілкування та спільної діяльності з нею.

«Педагогічна компетентність» у цьому разі означає здатність зрозуміти потреби дітей і забезпечити можливості для їх задоволення, зробити свою дитину щасливою, уміння бачити і використовувати педагогічні ресурси стосовно перспективи розвитку дитини. Щодо «педагогічної рефлексії», вона інтерпретується як уміння батьків аналізувати власну виховну діяльність, критично оцінювати її, знаходити причини своїх педагогічних помилок, неефективності звичних методів, здійснювати вибір тих методів виховного впливу на дитину, що є адекватними її віковим та індивідуальним особливостям, у конкретній ситуації.

Таким чином, представлено завдання, принципи та критерії ефективного педагогічного партнерства, які необхідно враховувати у професійній діяльності фахівця дошкільної освіти.

3. Функції партнерської взаємодії.

Як будь-яка система, взаємодія навчального закладу і сім'ї має свої функції. Вітчизняною дослідницею Т. Кравченко з'ясовано, що до таких належать:

- прогностична, комунікативна, організаційна, контрольна, корекційна (Н. Бугаєць);
- інформативна, виховна, контролююча (Т. Завадова, Ю. Лежньова);
- ознайомлення батьків зі змістом та методикою навчально-виховного процесу, забезпечення психолого-педагогічної просвіти батьків, залучення батьків до спільної з дітьми діяльності з метою розширення виховного середовища;
- коригувальна і контролююча (І. Рилєєва).

Проаналізувавши наукові дослідження, було з'ясовано, що основними функціями педагогічного партнерства є:

1. Інформаційна функція в педагогічному партнерстві полягає в ефективному обміні інформацією між усіма учасниками освітнього процесу, зокрема між педагогами, дітьми та їх батьками. Вона забезпечує прозорість, взаєморозуміння та координацію дій у навчальному процесі.

2. Комунікативна функція, яка передбачає різні форми комунікації в процесі обміну інформацією між учасниками освітнього процесу. Вона охоплює передачу,

отримання і обробку інформації, і забезпечує можливість взаємодії між комунікантами.

3. Прогностична функція, яка полягає у виробленні прогнозів (передбачень), гіпотез про розвиток подальших взаємин учасників освітнього процесу.

4. Організаційна функція, спрямована на структурування і координацію ресурсів, процесів та дій для досягнення педагогічних цілей і ефективного функціонування партнерської взаємодії.

5. Контрольна функція полягає в моніторингу та оцінці освітнього процесу для забезпечення досягнення визначених освітніх цілей і стандартів.

6. Корекційна функція в педагогічному партнерстві полягає в здійсненні необхідних змін і коригувальних заходів у навчальному процесі для покращення його ефективності та досягнення освітніх цілей.

Таким чином, педагогічне партнерство виконує шість основних функцій – інформаційна, комунікативна, прогностична, організаційна, контрольна, корекційна.

4. Заклад дошкільної освіти та сім'я – об'єкти наступності у розвитку особистості дошкільника.

Роль сім'ї у вихованні та розвитку дитини старшого дошкільного віку важко переоцінити. Завдяки батькам, панівному у сімейному середовищі мікроклімату, у дитини формується ставлення до себе самої, збагачується когнітивна сфера, започатковуються ціннісні орієнтації, вона оволодіває соціально прийнятними моделями поведінки.

Відвідуючи заклад дошкільної освіти старший дошкільник набуває вмінь взаємодіяти з однолітками, організовувати власну діяльність, спостерігається подальше вмотивування його ціннісної ієрархії і поведінки. Однак ефективність дошкільної освіти і виховання значною мірою визначаються тими відносинами, що складаються між вихователями ЗДО і батьками.

Сьогодні все більшого визнання набуває ідея про те, що в основу збагачення освітнього і виховного процесів у дошкільному закладі має покладатися ідея про його становлення як відкритої для різних впливів установи. Означена «відкритість»

передбачає пріоритетну орієнтацію насамперед на батьків завдяки розширенню традиційних меж контактів між ЗДО і сім'єю, але не на основі принципу паралельності, а на основі принципу співробітництва, взаємопроникнення і доповнення виховних впливів кожного з цих соціальних інститутів.

Доцільність означеного співробітництва зумовлена також тим, що сім'я і дитячий садок пов'язані формою наступності, яка забезпечує безперервність виховних впливів. Тому його запровадження створює сприятливі умови для реалізації єдиних вимог щодо формування і розвитку кожної дитини як суб'єкта власних відносин і свідомої самодіяльності. Адже потребу у взаємній допомозі відчують обидві сторони – і дошкільний заклад, і сім'я.

Безумовно, ініціаторами співробітництва мають бути педагоги ЗДО, оскільки вони мають відповідну професійну підготовку, володіють знаннями і практичними вміннями щодо підтримки особистісного становлення дитини старшого дошкільного віку, виходячи із завдань, що висувуються перед цими установами на державному рівні, а також з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей вихованців. Однак для посилення ефективності співробітництва з батьками необхідна також обізнаність з його сутністю, способами вибудови, різноманітними формами запровадження.

Виокремлюючи зовнішні та внутрішні взаємозв'язки дошкільної установи, до перших відносять партнерство з державою, школою, закладами вищої освіти, культурними центрами, медичними установами, спортивними організаціями та ін. Серед внутрішніх взаємозв'язків пріоритетне місце належить співробітництву батьків, вихованців і педагогів. Саме сукупність зовнішніх і внутрішніх зв'язків забезпечує цілісний розвиток дитини старшого дошкільного віку.

Спеціальні психолого-педагогічні та соціологічні дослідження (А. Демидова, В. Титаренко, О. Зверева) засвідчують, що сучасна сім'я потребує допомоги фахівців на всіх етапах дошкільного дитинства. Одне з пріоритетних місць з-поміж цих фахівців відводиться педагогам, які працюють у дошкільних установах і мають постійні контакти як з дітьми, так і з їхніми батьками.

За результатами дослідження Л. Позняк та Н. Ляшенко, умовами ефективної роботи дошкільного закладу з батьками є: цілеспрямованість, системність; плановість; диференційований підхід з урахуванням багатоаспектності та специфіки кожної сім'ї; вікова диференціація змісту роботи; доброзичливість, відкритість.

Дослідження, проведені Т. Даниліною, дали змогу виявити проблеми, наявні у взаємодії дошкільного закладу з сім'єю, зокрема брак часу, пасивність, а подеколи й небажання вихователів працювати з батьками вихованців.

Поодинокі кожен із цих важливих соціальних інститутів не завжди має достатній ресурсний потенціал для вирішення перманентних виховних проблем, отже, налагодження ефективної партнерської взаємодії уявляється однією з необхідних умов підвищення ефективності обопільних виховних впливів взагалі й, зокрема, формування превентивного виховного середовища навчального закладу.

Як свідчать численні дослідження, налагодження взаємодії дошкільного закладу і сім'ї може відбуватися різними шляхами:

- досягненням узгодженості виховних впливів, що здійснюються дошкільним закладом і сім'єю, «не применшуючи інтереси один одного і поєднуючи зусилля для досягнення більш високих результатів»;
- налагодженням співробітництва сімей і педагогічних колективів закладів дошкільної освіти для надання батькам допомоги у сімейному вихованні;
- забезпеченням «розумного об'єднання можливостей, зусиль в організації життєдіяльності дітей»;
- створенням саморозвивальної системи, за якої саме батьки ініціювали б і зміцнювали традиції, відчуваючи себе повноцінними учасниками всього, що відбувається у ЗДО;
- вивченням та врахуванням соціального замовлення батьків як передумови «організації соціально значущої діяльності й розширення співдружності дітей і дорослих».

Науковці зауважують, що для успішної організації партнерської взаємодії навчального закладу і сім'ї важливим є визначення чітких виховних завдань, які

найбільш повно можуть бути вирішені саме під час спільної діяльності, а не самотужки. Серед них чільне місце посідають такі:

- забезпечення сприятливих умов для життєздійснення особистості відповідно до її власних інтересів та потреб і суспільних очікувань;
- сприяння набуттю дітьми позитивного соціального досвіду, виробленню системи смисложиттєвих цінностей;
- спонукання зростаючої особистості до формування умінь протидії аморальності, правопорушенням, бездуховності.

Таким чином, сім'я та заклад дошкільної освіти є основними соціальними інституціями – об'єктами наступності у розвитку особистості дитини дошкільного віку.

5. Європейський досвід партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу.

Для розгляду питань партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу важливим є вивчення досвіду країн, чиї системи освіти вважаються найкращими у світі, зокрема Фінляндії, Польщі та Канади. Їх досвід впровадження педагогіки партнерства є цінним джерелом для поглибленого аналізу. Проте особливий інтерес представляє європейський досвід взаємодії учасників освітнього процесу при реалізації педагогіки партнерства, яка сьогодні потребує глибокого перегляду, та найпоширеніших форм співпраці.

Проблему розвитку освітніх систем країн, що входять до складу Європейського Союзу досліджувало чимало науковців, серед яких: О. Гнізділова, О. Головіна, Л. Лохвицька, К. Котун аналізували досвід трансформації системи освіти Фінляндії; І. Добрянський, О. Коваленко, О. Бучковська, О. Лугіна, В. Павленко, І. Перепелюк, Т. Кристопчук, К. Котунк досліджували освітні реформи та впровадження педагогіки партнерства в Польщі.

І. Апрелева, С. Колосова досить глибоко представили досвід педагогічного партнерства європейських країн. Науковці зазначають, педагогіка партнерства – це один із ключових компонентів дошкільної освіти. Партнерство вихователя і батьків

є одним із основних принципів якісної реформи дошкільної освіти. Лише через розуміння, співпрацю та підтримку кожного учасника освітнього процесу можна досягти позитивного результату.

Впровадження технології педагогічного партнерства в закладах дошкільної освіти на думку І. Апрелевої та С. Колосової можливе лише за умови вивчення передового досвіду інших країн, що дозволить не лише визначити основні складові педагогічного партнерства, а й сприятиме формуванню відповідної компетенції у майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Фінська освіта вважається однією з найефективніших у світі. Основними принципами цієї освітньої системи є довіра, рівність і свобода. Фіни впевнені в тому, що лише за умови отримання дитиною якісної дошкільної освіти дитина може досягнути високих показників під час навчання у закладі загальної освіти.

Дошкільна освіта Фінляндії є платною. Батьки самі обирають дошкільний заклад освіти в який вони віддають дитину – муніципальний або приватний заклад дошкільної освіти або, можливо, у дитячий садочок сімейного типу. Розмір батьківської плати визначається на основі кількох показників: доходів родини, кількості годин впродовж яких дитина перебуває в закладі дошкільної освіти, яка кількість дітей відвідує даний садочок.

У своєму дослідженні фінської системи дошкільної освіти Л. Лохвицька зазначає, що вихователями в закладах дошкільної освіти можуть працювати лише педагоги, які мають відповідну вищу освіту. Фінський експерт з освіти Пасі Сальберг вважає, що дитячий садок – це не підготовка дітей до школи. Тому необхідно зробити дітей щасливими і відповідальними. Головні ролі, які випадають на долю вихователя фінського дитячого садочка – помічник, друг, ігровий напарник. Ніякої авторитарності з боку педагога не допускається, тільки співдружність і рівність. Вихователі мають повну самостійність у плануванні своєї роботи та свободу вибору методів виховання та навчання, які вони вважають найбільш ефективними.

О. Головіна у своїй публікації зазначає, що сновна стратегія фінських дитячих садків – гра, в якій немає уроків читання, письма та рахунки, де діти сидять.

Діти вчаться всього, граючи, малюючи чи співаючи. Метою фінської дошкільної освіти є покращення здоров'я та благополуччя кожної дитини. Це також включає розвиток соціальних навичок: навчання, дружба та повага до інших. Важливо, щоб радість навчання не зникала, а мова та спілкування збагачувалися.

У фінській системі освіти особливе місце відводиться задоволенню потреб саме дітей дошкільного віку. За рахунок того, що на даному етапі розвитку пріоритетними напрямками діяльності закладів дошкільної освіти є збереження та примноження здоров'я дитини, її загальний розвиток, то при взаємодії із дітьми, що мають спеціальні потреби, акцент не робиться на унікальності особистості дитини, а проходить її соціалізації та активне залучення до загального виховного процесу. Якщо дитина потребує будь-яких додаткових умов або прояву більшої уваги з боку педагога, вона їх обов'язково отримає, але виключеною із гри, в жодному разі, дитина не буде.

За К. Котун, система партнерської взаємодії в закладах дошкільної освіти Фінляндії визначається в двох напрямках: взаємодія з батьками і взаємодія з муніципалітетами. Муніципалітети мають право аналізувати навчальні програми, вносити до них правки, але не можуть виключати головних аспектів. Пріоритетні напрями навчальної програми визначаються залежно від місцевості, в якій розташовується заклад дошкільної освіти із урахуванням регіональних традиційних виявів та пріоритетів.

О. Гнізділова усвоєму науковому доробку зазначає, що взаємодія з батьками ґрунтується на тому, що батьки самі обирають заклад дошкільної освіти, який відвідує їх дитина, але здійснюючи даний вибір батьки розуміють, що їх вибір матиме певну ціну. Залучаючи батьків до визначення пріоритетів освітніх програм, які будуть реалізовуватись в конкретному закладі дошкільної освіти, педагогічний колектив бере на себе зобов'язання у реалізації визначеної програми. Зворотний зв'язок з батьками встановлюється через активне спілкування під час аналізу результатів діяльності дитини. Важливим моментом є те, що батькам повідомляються лише досягнення дитини, в той час як будь-які проблеми пов'язані із дитячим розвитком розв'язуються вихователями місцево та в індивідуальному

порядку, що зумовлено особистісно-орієнтованим навчанням у закладах дошкільної освіти.

Підготовка педагогічних працівників як закладів дошкільної так і загальної освіти в Фінляндії здійснюється у вищих навчальних закладах. Здобувачі освіти, під час навчання, проходять як теоретичні так і практичні курси, а однією із найбільш значимих форм роботи є практика, під час якої, у майбутнього педагога формуються первинні уявлення про власну практично-педагогічну діяльність та розвиваються навички педагогічної майстерності. Освітня діяльність майбутнього педагога спрямована на формування знань та вмінь, які педагог повинен активно використовувати під час адаптації загальної освітньої програми до того місця, і з урахуванням тих специфічних умов, в якому працює педагог. Окрема увага у підготовці педагогів відводиться формуванню та вдосконаленню комунікативних навичок, що дозволяє досягнути високого рівня взаєморозуміння між батьками та педагогами та дозволить цілісно та якісно використовувати прийоми педагогіки партнерства в практичній діяльності.

Узагальнюючи особливості дошкільної освіти Фінляндії, можна зазначити, що вона цілісно спрямована на задоволення потреб дитини, ґрунтується на грі та застосуванні технік і прийомів які сприяють покращенню здоров'я дитини. Підготовка фахівців, які працюють в галузі дошкільної освіти здійснюється в закладах вищої освіти, де акцент зроблено на формуванні навичок здоров'я збереження дитини, її загальному розвитку, вихованню у майбутнього педагога шанобливого ставлення до дитини та бажання стати дитині другом, а не застосувати жодного з методів, який, навіть віддалено, визначає авторитарність педагога. Паралельно із цим, формуються навички активної взаємодії з батьками через вдосконалення комунікаційних якостей студентів, що суттєво спрощує педагогічну взаємодію з батьками та забезпечує формування педагогічного партнерства, як під час вибору батьками закладу дошкільної освіти, так і під час відвідування його дитиною.

Як відомо, Польща характеризується єдиною європейською системою дошкільної освіти. Батьки вирішують, віддавати дитину в садок чи ні, і якщо так, то

скільки годин на день. Проте останній рік дитячого садка є обов'язковою умовою для вступу до початкової школи. Більшість дитячих садків у Польщі є муніципальними, проте є і приватні заклади дошкільної освіти та заклади сімейного типу. Держава приділяє велику увагу дошкільній освіті, тому її якість також дуже висока в муніципальних дитсадках. Державні дитячі садки призначені для дітей-сиріт або дітей з обмеженими можливостями або з вадами розвитку. Існують також приватні дитячі садки, для яких характерна більша кількість вихователів, менше дітей у групах, ніж у державних садках. Вартість цих послуг досить висока, тому віддавати дітей у приватний садок можуть лише заможні поляки.

Дошкільна освіта Польщі є дворівневою: перший рівень – до 3х років діти можуть відвідувати дитячі клуби або гуртки, другий – 3-5 років дитячі садки (*przedszkole*). Навчання у садку, останній рік перед початком шкільного життя, є обов'язками для всіх дітей як для корінних поляків так і для дітей-іноземців, які відвідують школу в Польщі. Після освітньої реформи 2014/2015, діти ідуть до школи у віці 6 років.

Польща характеризується своєрідною системою стандартів яка діє на рівні дошкільної освіти. Одним із показників якісної дошкільної освіти є активна взаємодія між батьками та педагогами дошкільного закладу освіти. Інтеграція закладу дошкільної освіти з рідною домівкою дитини є обов'язковою передумовою її якісного дошкільного виховання, що простежується в контексті турботи про дитину.

Щоб визначити місце батьків у навчальних закладах, тобто в дитячих садках, польське Суспільне Товариство Освіти у 1990-х роках склало «Карту батьківських прав та обов'язків». Цей документ чітко встановлює права та обов'язки батьків. Ними є: право бути визнаними першими, хто піклується про своїх дітей; право на необмежений доступ своїх дітей до офіційної системи освіти з урахуванням їхніх потреб, здібностей та досягнень; право вимагати від офіційної системи освіти, щоб їхні діти здобули певні духовні та культурні знання; зобов'язані як партнери брати активну участь у навчанні своїх дітей; зобов'язані надавати освітнім закладам всю необхідну інформацію для досягнення спільної освітньої мети (тобто батьки та

навчальний заклад); зобов'язані приймати обґрунтовані свідомі рішення щодо освітнього прогресу своїх дітей.

Ідея партнерства в дошкільній освіті полягає в тому, що вихователь і батьки є рівноправними партнерами, а отже, мають однакові права та обов'язки щодо дитини. Це виражається в тому, що, наприклад, батьки беруть участь у житті дитячого садка, виступають від їх імені та допомагають формувати освітній процес. Вихователі, у свою чергу, систематично збагачують педагогічні знання батьків, інформують їх про успіхи дитини та допомагають у виховній діяльності вдома. Ідея партнерства виявляється також у навчальному діалозі та міжособистісному спілкуванні (інтерперсональне комунікування) між вихователями та батьками.

На думку Макше А. у дошкільній освіті реалізувати принцип педагогічного партнерства можна лише із дотриманням п'яти базових принципів: взаємної довіри між батьками та педагогами; взаємного визнання прав та компетентностей; інтегрованій діяльності батьків та педагогів; взаємній лояльності; за рахунок активного і відкритого обміну інформацією.

Аналіз основоположних принципів, які вдосконалюють дошкільню освіту за участі батьків, дозволяє зробити висновок, що при реалізації концепції партнерства важливо пам'ятати, що спільні цілі та дії ґрунтуються на взаємній довірі, лояльності, повазі та визнанні прав партнера. Крім того, необхідність досягнення спільної мети вимагає не лише єдності та консенсусу освітніх партнерів у всіх освітніх процесах, а й освітнього діалогу, що дозволяє надавати та обмінюватися інформацією про дитину. Діалог має відбуватися в атмосфері свободи, терпимості та поваги до партнера і, перш за все, він має впливати з потреби говорити про те, що відбувається з дитиною, її потреби, її бажання, труднощі, з якими вона стикається, з різними ситуаціями повсякденного життя і тим, як дитина їх долає.

При підготовці майбутніх педагогів, заклади вищої освіти одним із обов'язкових напрямів визначають формування навичок партнерської взаємодії педагога з учасниками навчально-виховного процесу, саме тому визначений напрям підготовки носить практичний характер та відноситься до розділу наук, які є загальним для всіх педагогів. Формування навичок партнерської взаємодії

реалізується на спеціальному практичному курсі, під час якого студенти практикуються у вмінні спілкуватись та встановлювати доброзичливі, взаємодовірливі стосунки, вчать врахуванню думки інших, відповідно до концептуальних основ визначених педагогікою партнерства.

Таким чином, для позитивних освітніх змін в Україні доцільно враховувати ідеї передових європейських країн. Відкритість фінських закладів дошкільної освіти до активної взаємодії з батьками, та спільнотами, довірливі стосунки між батьками, вихователями та дітьми, варіабельність навчальних програм дозволяють цілісно реалізувати ідею педагогічного партнерства через актину і відкриту взаємодію всіх учасників навчально-виховного процесу. Пріоритетними і спільним для батьків та вихователів є ідеї дитино центрizmu, забезпечення її загального розвитку та збереження та примноження здоров'я.

Цінний досвід Польщі викликає особливий інтерес для нашої країни, адже ця країна є однією з найближчих до нас за географією, культурою, багатовіковими історичними зв'язками та слов'янською ментальністю. Завдяки співпраці між нашими країнами в галузі освітньої науки та практики. Досвід Польщі доступний, активно вивчається і вже сьогодні представлений важливими науковими досягненнями. Педагогіка партнерства, яка визначена пріоритетним напрямом в дошкільній освіті Польщі, реалізується за рахунок формування практичних навичок активної взаємодії з батьками, під час навчання майбутніх педагогів впродовж всього процесу навчання за двоступеневою системою вищої освіти. Починаючи практичну діяльність, працівник галузі дошкільної освіти цілісно відкритий до активної взаємодії із батьками, громадськістю, але цілісно спрямований на задоволення потреб дитини.

Тема 2.

Педагогічне партнерство ЗДО з різними соціальними інституціями

План

1. Взаємодія з соціальними інститутами – як одна з важливих напрямів діяльності ЗДО.
2. Характеристика соціально-педагогічного партнерства в дошкільній освіті.
3. Форми та види педагогічного партнерства ЗДО із соціальними інституціями.
4. Основні аспекти процесу реалізації педагогічного партнерства в дошкільній освіті з різними соціальними інституціями.
5. Напрями розвитку соціально-педагогічного партнерства як чинника оптимізації дошкільної освіти.

Література

1. Апрелева І. В. Соціально-педагогічне партнерство в освіті-сутність, основні ідеї. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2021. 51: 7-17.
2. Зданевич, Л. В. Соціально-педагогічне партнерство у дошкільній освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі: науковий журнал*. 2022. 173-177.
3. Лісова Н. І. Механізми соціально-педагогічного партнерства в підручнику для керівника закладу освіти. Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної наук.-практ.конфер. К.: Педагогічна думка, 2021. С.132-136.
4. Олійник Т. І. Педагогіка партнерства – як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти:зб. наук. пр. Хмельницький: ХОІППО, 2019. С. 95-99.
5. Павлюк Л. Трансформація соціально-педагогічного партнерства в підготовці майбутніх учителів. *Наукові записки БДПУ*. 2020. Вип.1. С. 381-387.
6. Bakken L., Brown N., Downing B. Early childhood education: The long-term benefits. *Journal of Research in Childhood Education*. 2017. № 31(2). P. 255-269.
7. Logvinova O. K. Socio-pedagogical approach to multicultural education at preschool. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*. 2016. № 233. P. 206-210.

1. Взаємодія з соціальними інститутами – як одна з важливих напрямів діяльності ЗДО.

На заклади дошкільної освіти в сучасних умовах розвитку нашого суспільства покладаються дуже відповідальні соціальні завдання – виховувати і готувати до життя те покоління людей, праця і талант, ініціатива і творчість яких будуть визначати соціально-економічний, науково-технічний і моральний прогрес українського суспільства нового століття. Орієнтиром розвитку системи дошкільної освіти на сьогоднішній день є державний стандарт дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти), який являє собою сукупність обов'язкових вимог до дошкільної освіти.

Дошкільна освіта є початковою ланкою загальної освіти, яка, у свою чергу, спрямована на розвиток особистості та набуття у процесі засвоєння основних загальноосвітніх програм знань, умінь, навичок і формування компетенцій, необхідних для життя людини в суспільстві, усвідомленого вибору професії та отримання професійної освіти.

Сучасний заклад дошкільної освіти – це соціально-педагогічна система, що взаємодіє з багатьма організаціями, підприємствами, установами. Партнерська взаємодія у дошкільній освіті розглядається як додатковий важливий напрям діяльності, який передбачає формування єдиного інформаційного освітнього простору; налагодження конструктивної взаємодії між ЗДО та соціальними інститутами.

Основне завдання дошкільної освіти полягає у вихованні здорової дитини, впевненої у собі, щасливої, розумної, доброї та успішної. І однією із провідних умов досягнення поставленої мети є розвиток партнерської взаємодії ЗДО з іншими соціальними інститутами.

Основними принципами співпраці ЗДО та соціальних інститутів є:

- Встановлення інтересів кожного партнера;
- Спільне формування цілей і завдань діяльності;
- Усвідомлення своєї ролі, статусу в суспільстві, оцінка своїх можливостей щодо вирішення проблем;

- Вироблення чітких правил дій у процесі співробітництва;
- Значущість соціального партнерства для кожної із сторін.

Організація партнерської взаємодії у рамках культурно-соціального комплексу, дозволяє створити нові умови для виховання та розвитку підростаючого покоління, підвищити культуру і творчу активність всіх учасників партнерства.

Співпраця ЗДО із соціальними партнерами дозволяє створити атмосферу взаєморозуміння і довірчих відносин; створюється сприятлива емоційна атмосфера для формування єдиного освітнього простору. Знання, уміння, навички, набуті дітьми, розглядаються не як мета навчання, а як засіб розвитку особистості в контексті освоєння нею життєвого і соціокультурного досвіду. У вихованців розвивається творче мислення, вміння розробляти і вирішувати проблеми, приймати рішення, робити вибір, співпрацювати в колективі. Випускники дитячого садка легко адаптуються в нових соціальних умовах (при вступі до школи), активно беруть участь у різних заходах, є постійними відвідувачами бібліотеки, різних гуртків та секцій.

2. Характеристика соціально-педагогічного партнерства в дошкільній освіті.

Внаслідок процесів глобалізації та інтернаціоналізації сучасний світ кардинально змінився. Середовище суспільства стає дедалі більш культурно різноманітним, а виховання громадянина, спроможність жити активним та ефективним життям у ньому є одним із найактуальніших викликів. У результаті заклади освіти, починаючи з дошкільних, намагаються нейтралізувати негативний соціальний досвід, розвивати позитивне розуміння та толерантну поведінку, формувати ефективні навички взаємодії. Тому метою виховного процесу має бути не тільки забезпечення знань, а й підготовка всебічно розвиненої, духовно і морально зрілої особистості, готової відповідати на виклики сучасного життя. Цьому має сприяти атмосфера взаємодії всіх учасників такого процесу і включення ціннісних установок у життя особистості. Інноваційною ідеєю, яка містить творчий зміст,

ілюструє і відображає модель вище зазначених установок, безумовно, є соціально-педагогічне партнерство (СПП).

Соціально-педагогічне партнерство в дошкільній освіті – це взаємозв'язок педагогів, дітей, батьків та громадськості у процесі добровільної спільної діяльності на рівно вигідних умовах, яка спрямована на вирішення завдань виховання та навчання, заснована на взаємодії та взаємоповазі.

Зміст соціально-педагогічного партнерства визначається метою та завданнями освітньої установи, суспільства, відділу освіти, стратегією та тактикою розвитку системи дошкільної освіти.

Головним завданням освітнього закладу є формування молодого покоління із високим рівнем сформованості людської та громадянської гідності, правовими гарантіями, духовними та матеріальними благами, яке реально здатне сприйняти, критично оцінити, а головне – впроваджувати та розвивати ідеї демократії та соціальної рівності.

Координуюча роль у побудові системи партнерства відводиться освітній організації. Один із результатів, що підтверджує ефективність взаємодії, – це підвищення рівня батьківської компетентності. У зв'язку з цим заслуговує особливої уваги теоретичне обґрунтування даної ідеї як чинника підвищення якості дошкільної освіти, що визначається орієнтаціями сучасної системи освітита культури на інтелектуальний та творчий розвиток дітей, з одного боку, та інтеграцію зусиль освітніх соціальних інститутів на розвиток наступності дошкільного і початкового навчання.

Соціально-педагогічне партнерство є методологічно актуальним комплексом взаємопов'язаних понять, принципів, ідей та методів педагогічної діяльності. Соціально-педагогічне партнерство передбачає здійснення освітнього процесу на основі суспільства та його виховного потенціалу через взаємодію з соціальними інституціями, залучення дітей до соціально значущої діяльності та соціальних відносин, соціальної інклюзії. Такий підхід вимагає розвитку суспільних потреб людини та здібностей у процесі навчання.

Поняття «соціально-педагогічне партнерство» вивчалось багатьма зарубіжними та вітчизняними фахівцями. Так, важливість соціально-педагогічного партнерства у формуванні особистості підкреслюють Л. Баккен, Н. Браун та В. Даунінг. Автори зазначають, що трансформація інститутів соціалізації (сім'я, суспільство, освітні організації) призводить до зміни моделей соціальної поведінки людини, яка, у свою чергу, недостатньо зрозуміла і потребує соціально-психологічного, а також соціально-педагогічного осмислення.

На думку вченої Н. Лісової, соціально-педагогічне партнерство є видом соціального партнерства та демократичної взаємодії рівноправних суб'єктів, які об'єднані для досягнення спільних цілей, вирішення завдань у всебічному розвитку особистості, її ключових навичок.

Науковець О. Балалієва зазначає, що соціально-педагогічне партнерство сприймається як особливий тип взаємодії закладів дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу, державними та місцевими органами влади, громадськими організаціями, сім'єю, що націлений на узгодження та реалізацію інтересів учасників цього процесу.

Дослідник В. Бузні наголошує на важливості взаємодії «педагог-дитина-сім'я», характеризуючи її як компетентну співучасть. Розвиток партнерських відносин закладу дошкільної освіти та сім'ї формує у батьків готовність до співробітництва, мотивацію, усвідомлення необхідності подібної взаємодії, їх активність та участь житті освітнього закладу.

Не менш важливою є позиція Т. Олійник, де соціально-педагогічне партнерство розглядається як окрема форма соціальної взаємодії закладу дошкільної освіти з фізичними або юридичними особами та розгортається на засадах визначальної ролі навчального закладу в реалізації його особистісно-розвиваючих функцій. Таке партнерство включає в себе сім'ю, педагогів, адміністрацію дошкільного закладу.

У той же час не можна не погодитися з твердженням Л. Павлюк, згідно якого соціально-педагогічне партнерство – це співпраця для здійснення погодженої діяльності за умови дотримання спільно прийнятих сторонами пріоритетів. Ключова ідея соціально-педагогічного партнерства в дошкільній освіті полягає в

тому, що для вирішення проблем у цій соціально значущій сфері необхідні зусилля всього суспільства. У світі широко визнано, що, залишаючись засобом відтворення наявних у конкретних соціумах інститутів і відношень, воно все більше стає основним інструментом забезпечення та перетворень.

Соціально-педагогічне партнерство як чітко визначена система взаємин усіх учасників освітнього процесу (батьків, дітей, вихователів, керівників) повинна забезпечувати:

- на рівні сім'ї (створення стимулюючої духовної та морально-психологічної атмосфери; оволодіння необхідним обсягом психолого-педагогічних знань; інтеграцію із закладом дошкільної освіти);
- на рівні діяльності педагога (стимулювання до творчого пошуку, вміння бачити проблеми та засоби їх розв'язання; пріоритет взаємин співробітництва, співтворчості; модернізація форм, методів навчання та виховання);
- на рівні діяльності керівництва закладів освіти (добір педагогічних працівників відповідного рівня, здатних сприяти розвитку дошкільників; забезпечення умов для самостійної діяльності педагогів, підвищення їх загальнокультурного та професійного рівня).

Аналіз наукової літератури дає можливість констатувати, що у вітчизняній педагогіці соціально-педагогічне партнерство необхідно розглядати як діалогічне відношення соціальних суб'єктів, що забезпечує єдність, гармонізацію соціальних структур та вироблення освітньої стратегії єдиних дій. Це зумовлює інтеграцію інтересів різних соціальних груп у єдиному освітньому та інформаційному полі.

3. Форми та види педагогічного партнерства ЗДО із соціальними інституціями.

На сьогоднішній день заклад дошкільної освіти (ЗДО) – це освітній простір, який є відкритою формою співробітництва, платформою соціально-педагогічного партнерства. Педагогічне партнерство ЗДО з іншими зацікавленими сторонами може мати такі *форми*:

✓ партнерство в галузі дошкільної освіти. Це партнерство включає: педагогічні консультації дитячих садків, дошкільних фахівців Асоціації з актуальних питань допомоги дітям, батькам; батьківське співтовариство; методичне об'єднання педагогів з різних установ – соціальних груп, професійної спільноти;

✓ партнерство ЗДО з представниками інших сфер, а саме: послуг охорони здоров'я, культури, фізичної культури, громадських організацій, фондів, органів управління освітою на рівні району, міста, області, служб соціального забезпечення сім'ї та дітей, а також соціальні послуги взаємодії з їх батьками (законними представниками);

✓ партнерство зі спонсорами, благодійними організаціями (підприємствами, засобами масової інформації, рекламну діяльність дошкільних освітніх організацій) та інші.

Для того, щоб зрозуміти, як повною мірою використовувати потенціал соціального партнерства, керівники ЗДО повинні бути обізнані про місію та цінності конкретної установи, вектор її розвитку та можливості залучення потенціалу соціальних партнерів з метою їх досягнення. Співробітники закладу дошкільної освіти повинні володіти методами та формами взаємодії з соціальними партнерами, щоб передбачити можливі результати партнерства для розвитку установи, що, усвою чергу, призведе до підвищення якості освітніх послуг (орієнтація позитивного результату спільної діяльності – покращення соціально-особистісного становлення дошкільника).

Науковці виокремлюють й такі форми організації партнерської взаємодії:

- Спільні заходи;
- Колективно-творчі заходи;
- Інформаційно-просвітницькі заходи;
- Розробка і реалізація спільних проектів, акцій;
- Гурткова робота із залученням фахівців.

Разом з тим, очевидним є те, що система соціально-педагогічного партнерства є рядом відносин. Аналіз джерел показав, що є кілька підходів до його класифікації. Виділяють наступні види:

Види соціально-педагогічного партнерства:

За формою: договірне, організаційне.

За етапами: підготовчий, організаційний, функціональний.

За рівнем: макро, мезо, мікро-рівень.

За типом взаємодії: благодійність, спонсорство, співробітництво та інвестиції.

Потенційні партнери (на рівні місцевої громади, регіону чи України) – батьки, бізнес-структури, культурно-спортивні установи, громадські організації та ін. – визначається ситуативними потребами та місцевими традиціями.

Таким чином, соціально-педагогічне партнерство ЗДО з учасниками освітнього процесу здійснюється у наступних формах: партнерство в галузі дошкільної освіти, партнерство ЗДО з представниками інших сфер, партнерство зі спонсорами, благодійними організаціями. Науковці виділяють різні види соціально-педагогічного партнерства.

4. Основні аспекти процесу реалізації педагогічного партнерства в дошкільній освіті з різними соціальними інституціями.

Порівняльний аналіз теорії дошкільної освіти та практики дає можливість представити процес реалізації педагогічного партнерства в чотирьох аспектах.

1. Реалізація та розвиток виховного потенціалу закладу дошкільної освіти.

Виховний потенціал тут розглядається як соціально-педагогічний феномен, що розкриває комплекс соціальних навколишніх освітніх ресурсів та можливостей, як педагогічна складова кожної особистості, що складається з сукупності його позитивних особистісних характеристик, здатних справляти виховний вплив на інших людей. Інакше кажучи, виховний потенціал дошкільного закладу включає соціальний клімат, ресурси (іграшки та книги, ігри, дидактичні матеріали, обладнання) і дошкільне середовище в цілому, що відображає культурне різноманіття. Основним «носієм» виховного потенціалу дошкільного закладу є педагог як передавач поведінкових й культурних норм та цінностей.

2. Реалізація та розвиток виховного потенціалу сім'ї, партнерство закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Першим соціальним інститутом, з яким взаємодіє

людина, є сім'я. Для дошкільнят батьки є авторитетом, прикладом для наслідування. Як заявив Дж. Паттнайк, залучення батьків до політики та практики освіти сприятиме прийняттю їхніми дітьми та розуміння різноманітності.

Аналіз теоретичних досліджень у сфері освіти, досвіду її реалізації в сучасній вітчизняній та зарубіжній практиці дозволяє визначити первинні форми взаємодії родини та дошкільного закладу: загальні батьківські збори; батьківські конференції; групові збори батьків та представників дошкільних закладів; вечори питань та відповідей зі спеціалістами дошкільного виховання; індивідуальні консультації, бесіди; свята, ранки; анкетування.

Також сучасними формами взаємодії дитячого садка із сім'єю можна назвати сімейний клуб, майстер-клас, створення сайту, дитячий проєкт, виставки та інші. Мета такого соціально-педагогічного партнерства – створення єдиного простору розвитку дитини в сім'ї та ЗДО, залучення батьків до освітнього процесу для формування особистості кожної дитини.

Ключовим завданням соціально-педагогічного партнерства у ЗДО є забезпечення ефективної психолого-педагогічної підтримки сім'ї на основі підвищення компетентності батьків (законних представників); розвитку мобільності батьківського загалу; підвищення авторитету батьківської громадськості. Для цього необхідне встановлення більш неформального контакту між сім'єю та педагогічним колективом. Тут важливо постійно забезпечувати підвищення іміджу освітньої установи, розвитку сучасної матеріально-технічної бази та предметно-розвивального середовища. На цій основі можливе відродження сімейної традиції читання, формування у батьків потреби у спільній з дитиною грі, розвиток творчого потенціалу всіх учасників освітнього процесу, створення умов для формування інтересу до пізнавально-досліджуваного процесу у дошкільнят та дорослих. Тому активна позиція дитячого садка у роботі з сім'єю, диференційований підхід до батьків підвищують виховний потенціал сім'ї та сприяють розвитку дітей.

3. *Взаємодія соціальних інститутів і дошкільного закладу.* Навчальні та культурні заклади (початкова школа, етнокультурні центри, музеї тощо) мають чудовий потенціал для реалізації освіти дошкільників.

Значну роль відіграють музеї, що формують систему цінностей дітей та залучають їх до історико-культурної спадщини. Не обов'язково відводити маленьких дітей до нього. Сьогодні музеї пропонують таку послугу, як «відвідувальна екскурсія», коли до дошкільного закладу «приїжджає» музей із захоплюючою освітньою програмою. Ефективною практикою є створення міні-музеїв у дошкільному закладі або організація «музею одного дня/тижня». Ці музеї можуть відображати культурне різноманіття суспільства та дошкільного закладу. В основі багатьох експозицій лежать саме сімейні колекції. Прикладом може бути експозиція «Дерево роду», що становить фотографії різних поколінь однієї сім'ї, сімейні реліквії. Проведення у дитячому садку конкурсу міні-музеїв дає додатковий змагальний стимул для прояву спільної творчості педагогів, батьків та дітей.

4. *Включення дошкільнят у суспільно значущу діяльність.* Соціально-значуща діяльність передбачає досягнення важливих результатів як для суспільства, так і для окремої особистості. Це ефективний засіб виховання та соціалізації загалом. Суспільно значуща діяльність сприяє розвитку креативності, комунікативної толерантності, емпатії тощо.

Для організації суспільно значущої діяльності дошкільнят з урахуванням дитячого садка та його соціальних партнерів необхідно створювати центри професійних проб, які будуть оснащені реальним професійним устаткуванням, інструментами, але з дотриманням умов безпеки та доступності для дітей дошкільного віку. Зміст професійних проб буде визначатись з урахуванням поточних запитів та розвитку регіонального ринку праці. Центри професійних проб мають створюватись за трьома тематичними блоками: фізична праця, творча праця, інтелектуальна праця.

Центрами професійних проб у сфері фізичної праці можуть бути: на базі дитячого садка: навчальна кухня (дитячий комбінат харчування), навчальний готельний номер; на базі соціальних партнерів: сертифікований центр професійних компетенцій, Ворлдскілз із компетенції «Кухарська справа», учбовий ресторан, лабораторія будівельних матеріалів; автослюсарні майстерні.

Центри професійних проб у сфері творчої праці – на базі дитячого садка: лабораторія ландшафтного дизайну, театральна, музична, фото- та кіностудія; на базі соціальних партнерів: лабораторія графічного дизайну, студія творчого розвитку та карвінг-студія; лабораторія 3d-моделювання та відеостудія Центру інноваційної молодіжної творчості.

Центри професійних проб у сфері інтелектуальної праці – на базі дитсадка: лабораторія робототехніки, екскурсійне бюро, дитяча педагогічна лабораторія; на базі соціальних партнерів: студентський науково-освітній центр, юридична клініка.

Аналізу науково-педагогічних джерел засвідчує, що існує ряд проблем, які ускладнюють організацію педагогічного партнерства:

1. На даний час слід зазначити недостатню взаємодію дошкільних освітніх організацій та батьків. Це пов'язано з тим, що батьки зайняті на роботі і не готові розумітися на тонкощах дошкільної освіти та виховання, що знижує ефективність розвитку педагогічного партнерства.

2. Існує проблема одностороннього впливу, коли ініціатива йде не від самих батьків, а від педагогів. Одним із важливих аспектів педагогічного партнерства з сім'єю є встановлення взаємин у системі «педагог – батьки». Кожен із батьків має свою систему вимог до вихователя. Труднощі для педагога полягають у тому, що неможливо повністю виправдати очікування всіх батьків. Батьки довіряють вихователю найдорожче – свою дитину. Це повинні дуже добре розуміти вихователі і з цього погляду вибудовувати систему міжособистісних відносин.

3. Для певної частини батьків характерним є прояв недовіри до того, що вихователь може вирішити їхні проблеми. Це свідчить про те, що відношення між вихователем та частиною батьків не досягають того рівня довірливості, без якого неможливо здійснити ефективний підхід до дитини та спільними зусиллями подолати труднощі її виховання.

4. Відсутність програми освітніх цілей, яка спрямована на розвиток наступності дошкільної та початкової освіти дітей.

5. Недостатність педагогічних знань у деяких вихователів призводить до того, що їм складно побудувати взаємодію з дітьми. Отже, вихователю складно продумати захоплюючу освітню програму щодо підвищення якості дошкільної освіти.

6. У системі дошкільної освіти процес розширення громадської участі відбувається дуже повільно. Ця обставина пов'язана із закритістю системи дошкільної освіти від зовнішнього впливу, обмеженої здатності адекватно реагувати на запити сучасного суспільства, що призводить до зростання незадоволеності населення якістю та доступністю дошкільної освіти.

Таким чином, з вище зазначеного можна дійти висновку, що з організації педагогічного партнерства необхідно побудувати ефективну систему взаємодії дошкільної установи з об'єктами соціального оточення, які мають сприяти найбільш оптимальному розвитку творчих та інтелектуальних здібностей дітей.

5. Напрями розвитку соціально-педагогічного партнерства як чинника оптимізації дошкільної освіти.

І. Априлева визначає такі напрями подальшого розвитку педагогічного партнерства як чинника оптимізації дошкільної освіти:

- підвищення рівня комунікативної компетенції педагогів із взаємодії з батьками для формування сімейних традицій;
- підвищення рівня психолого-педагогічних знань батьків;
- розвиток у педагогів та батьків здатності до позитивного діалогу;
- використання нових нетрадиційних форми та методів роботи з сім'єю, громадськими організаціями як чинник підвищення освіти дітей;
- педагогічна та психологічна освіта сім'ї через інформаційні технології;
- осучаснення змісту та технологій фахової підготовки майбутніх вихователів у контексті формування їх професійної та особистісної готовності до реалізації ідей педагогічного партнерства в професійній діяльності.

Таким чином, можна зробити висновок, що для підвищення якості дошкільної освіти необхідно побудувати соціально-педагогічне партнерство дошкільної освітньої організації, соціальних освітніх та культурних інститутів і сім'ї. Дані взаємини мають бути засновані на співробітництві, співдружності, взаємодопомозі, що призведе до підвищення якості освітніх послуг.

Тема 3.

Особливості організації педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з сім'єю

План

1. Організація партнерства закладу дошкільної освіти та сім'ї у сучасних умовах.
2. Управління педагогічною взаємодією з батьками як з представниками різних соціальних інститутів.
3. Етапи управління якістю педагогічною взаємодією закладу дошкільної освіти із сім'єю.
4. Умови ефективної педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.
5. Форми і засоби педагогічного партнерства ЗДО з батьками.

Література

1. Борисова О. О., Борисова Н. В. Взаємодія освітнього закладу і родини в сучасному соціопросторі: з досвіду роботи американського та українського дошкільних закладів: навч. посіб. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2019. 146 с. <http://surl.li/qcvwnh>
2. Каньоса Н. Г., Бабюк Т.Й., Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільськ, 2021. 407 с. <http://surl.li/tiyej>
3. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с. <http://surl.li/ghxen>
4. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї : стратегії, технології, моделі : [практико орієнтований посібник] / В.М. Оржеховська, В. І. Кириченко, Г.Г. Ковганич. Харків : Точка, 2007. 200 с.
5. Шаповалова О.В. Роль сім'ї у дошкільній освіті: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Шаповалова. Суми : Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225с. <http://surl.li/tiujq>

1. Організація партнерства закладу дошкільної освіти та сім'ї у сучасних умовах.

Питання ефективної взаємодії між педагогами та батьками ніколи не втрачало своєї актуальності. В умовах реформування дошкільної освіти все більше педагогічних колективів України починають втілювати у життя ідеї педагогіки партнерства.

Організацію освітньої діяльності на засадах партнерства визнано умовою і критерієм оцінки ефективності дошкільної ланки системи безперервної освіти в Україні. Єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти в Законі України «Про дошкільну освіту» постає одним із її основних принципів.

Оскільки партнерська взаємодія з сім'єю, спільне створення позитивної емоційної атмосфери довкола дитини допомагає стабілізувати процес сімейних стосунків на користь дітей, то особливо актуальним є пошук й упровадження сучасних ефективних форм і методів партнерської взаємодії з батьками. Упровадження практик партнерської взаємодії вихователів закладів дошкільної освіти і батьків вихованців спрямоване на досягнення мети дошкільної освіти, яка полягає у забезпеченні цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей на основі виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок.

У процесі професійної діяльності педагогічні працівники закладів дошкільної освіти реалізують такі завдання, спрямовані на забезпечення партнерської взаємодії з батьками вихованців:

1. Формування позитивного ставлення педагогів закладу дошкільної освіти до організації системи роботи з батьками на умовах активної партнерської взаємодії;
2. Створення й підтримки творчого, конструктивного педагогічного середовища;
3. Підвищення фахової майстерності педагогів на основі ознайомлення з родинним досвідом виховання;

4. Забезпечення інформаційної підтримки, планування основних завдань і змісту співпраці закладу дошкільної освіти з батьками;
5. Конкретизації напрямів взаємодії, її координації.

Співпраця закладу дошкільної освіти з родинами вихованців реалізується за такими напрямками:

- створення інформаційно-просвітницького простору для батьків та інших членів родини, які задіяні у вихованні дитини;
- підвищення фахової майстерності педагогів на основі ознайомлення з родинним досвідом виховання;
- сприяння інтеграції родинного виховання в суспільне;
- заохочення батьків бути активними в освітньому процесі;
- узгодження понять, цінностей, педагогічної позиції, досягнення єдності виховних впливів на дитину в родині та закладі дошкільної освіти;
- формування в педагогічних працівників і батьків позитивного ставлення до партнерської взаємодії, спонукання їх до дій і моделей поведінки, зорієнтованих на взаєморозуміння і взаємоповагу.

Дорослі учасники освітнього процесу мають усвідомити значущість партнерської взаємодії між закладом освіти і родиною, оскільки така співпраця покликана створити сприятливі умови для виховання здорової, соціально адаптованої, всебічно розвиненої дитини.

Пошук шляхів, спрямованих на формування взаєморозуміння та довіри, побудови партнерської взаємодії між закладом і родиною, має ініціювати педагогічний колектив.

Одним із пріоритетних напрямів у роботі педагогічного колективу має бути залучення сім'ї до життя освітнього закладу, формування почуття єдності між батьками і педагогами. Якщо це почуття не сформовано, батьки і педагоги можуть відчувати себе не союзниками та однодумцями, а опонентами, які перебувають «по різні боки барикади». Тоді як єдність цінностей та вимог з боку дорослих забезпечує нормальний розвиток дитини і дає змогу педагогам прямо чи опосередковано впливати на сімейне виховання дітей.

Організатором і координатором співробітництва закладу дошкільної освіти з сім'єю є керівник закладу. Саме керівник сприяє становленню єдиної системи виховання дітей у сім'ї і в закладі дошкільної освіти, згуртовуючи для вирішення цього завдання педагогічний колектив і батьків.

Основні завдання і зміст співпраці освітнього закладу з батьками визначається в річному плані й конкретизується в календарному плані завідувача і вихователя-методиста.

Співробітництво з сім'єю вимагає від педагога обов'язкового виконання на всіх етапах роботи правил, необхідних для оптимального педагогічного спілкування:

- ✓ Звернення до батьків своїх вихованців тільки по імені;
- ✓ Вияв щирого інтересу до батьків своїх вихованців;
- ✓ Вміння вислухати батьків, як конкретний прояв інтересу до людей взагалі;
- ✓ Прояв доброзичливості у ставленні до батьків, посмішка в спілкуванні з ними;
- ✓ Бесіди з батьками про те, що цікавить їх і що вони цінують понад усе.

Уміння дати відчутти батькам їх значущість, повагу до їхньої думки винятково важливо для завоювання авторитету в педагогічному спілкуванні.

Усі форми роботи, що проводяться в дитячому садку, повинні враховувати такі особливості батьків:

- право на власну думку, точку зору, систему цінностей;
- інформувати не лише про обов'язки батьків, але й про права, а ними вони можуть скористатись;
- у готовності позитивно поставитись до проявів батьківської ініціативи і творчості та заохочувати їх;
- вміти не лише повчати батьків, але і вчитися у них.

Виховання дошкільників ЗДО і сім'ї – щоденний нерозривний процес. Дорослі учасники освітнього процесу зацікавлені у партнерстві, позаяк його метою є емоційний та фізичний комфорт дитини в дошкільному закладі, її соціальна

адаптація і всебічний розвиток. Добре, якщо саме педагогічний колектив ініціює та налагоджує взаємодію з батьками. Хоча педагоги зазвичай є більш компетентними та досвідченими у налагодженні співпраці, але шлях до взаєморозуміння, співпраці, довіри у відносинах, діалогу, відповідальності, добровільності прийняття зобов'язань, обов'язковості виконання домовленостей мають шукати як педагоги, так і батьки.

Таким чином, для досягнення ефективності у взаємодії з батьками важливо: проявляти відкритість закладу дошкільної освіти до спілкування з перших зустрічей орієнтувати батьків на конструктивність у розв'язанні всіх питань щодо перебування дитини в закладі. Партнерська взаємодія педагогів і сім'ї в єдиному освітньому просторі – це найважливіший напрям діяльності закладу дошкільної освіти.

2. Управління педагогічною взаємодією з батьками як з представниками різних соціальних інститутів.

Євроінтеграційні процеси в суспільстві зумовили потребу в реформуванні всіх ланок системи освіти в цілому та дошкільної зокрема. Уніфікація закладів дошкільної освіти, яка довгий період була характерна для дошкільної системи освіти змінилася різноманітністю їх видів, варіативністю навчально-розвивальних планів та програм, запровадженням нових технологій.

Сучасні орієнтири модернізації системи української освіти – доступність, якість, ефективність – вимагають підвищення вимог до дошкільних закладів. Взаємодія з батьками, їх оцінка якості освітнього процесу, реалізація їх очікувань повинні прийматися до уваги педагогами та сприяти педагогічній рефлексії, пошук шляхів удосконалення та розвитку.

У Законі України Про освіту зазначено, що складовими системи забезпечення якості освіти є: система забезпечення якості у закладах освіти (внутрішня система забезпечення якості освіти); система зовнішнього забезпечення якості освіти; система забезпечення якості у діяльності органів управління і установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

Характеристика поняття «якість взаємодії» неможлива без визначення поняття «якість дошкільної освіти». Проблему якості дошкільної освіти підіймає широке коло сучасних науковців. Так, О. Кононко зазначає, побудова дошкільної освіти в сучасному життєвому контексті, модернізація всіх її складників – цілей принципів, завдань, змісту, форм, методів виховання і навчання – перетворюється на першочергову потребу. Задовольнити сучасні запити може лише якість дошкільної освіти, що стає визначальним принципом інноваційних процесів. Основою зрушень є створення потреб і моделей розвитку особистості. Якісна дошкільна освіта визначається фахівцями як процес і результат удосконалення здібностей і поведінки зростаючої особистості, створення сприятливих умов для досягнення нею фізичної, психічної та соціальної зрілості, одержання можливості для індивідуального зростання, вияву творчих здібностей, актуалізації свого природного потенціалу.

Якість дошкільної освіти – надання можливості вибору для дитини «індивідуального освітнього маршруту» на основі різноманітності змісту, форм і методів роботи з дітьми; забезпеченням соціального захисту дитини від некомпетентних педагогічних дій; гарантією досягнення кожною дитиною мінімально необхідного рівня підготовки для успішного навчання в початковій школі. Якість дошкільної освіти опирається на три ключові аспекти: мета і зміст освіти, рівень професійної компетентності педагогів і організації їхньої діяльності, стан матеріально-технічної і науково-інформаційної бази освітнього процесу.

Враховуючи вище зазначене, поняття управління якістю взаємодії закладу дошкільної освіти із родиною розглядається як забезпечення підвищення ефективності певного процесу і умов суб'єктів узгоджених спільними діями, направленими на кінцевий результат. У цьому випадку в якості суб'єктів виступають педагоги та батьки, діти та адміністрація. Під спільними діями розуміється активність об'єктів взаємодії, а кінцевим результатом виступає повноцінний психофізичний та особистісний розвиток і готовність до навчання у школі.

Розглядаючи поняття «якість взаємодії закладу дошкільної і сім'ї», варто зазначити, що для кожного учасника педагогічного процесу вона своя. Зі сторони

батьків якість взаємодії проявляється у задоволенні рівнем знань дітей, їх підготовки до шкільного навчання, використання інноваційних технологій та ін. Зі сторони вихователів – це позитивна оцінка їх роботи, успішні результати навчання та індивідуального розвитку дитини та ефективність діяльності педагогічного колективу як системи.

Відповідно до чинного законодавства України про освіту взаємодія освітнього закладу з батьками вихованців є одним із напрямів педагогічного процесу, умовою успішного його здійснення. Так, відповідно до статті 10 Закону України Про освіту провідна роль у дошкільній освіті належить батькам, законним представникам, або іншим особам, які забезпечують догляд, розвиток, виховання і навчання дитини. Батьки, законні представники самостійно обирають способи, якими забезпечують реалізацію права дітей на дошкільну освіту. Органи місцевого самоврядування створюють умови для здобуття дошкільної освіти шляхом формування і розвитку мережі закладів освіти, заснування і утримання яких покладено на органи місцевого самоврядування, а також шляхом підготовки педагогічних працівників та запровадження освітніх програм для батьків, законних представників. Держава здійснює контроль за доглядом, розвитком, вихованням і навчанням дітей дошкільного віку.

З метою забезпечення якості освіти затверджено державні стандарти для дошкільної освіти. У Базовому компоненті дошкільної освіти зведено норми і положення, що визначають державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини 6 (7) років; сумарний кінцевий показник набутих дитиною компетенцій перед її вступом до школи.

Так, основними учасниками педагогічного процесу в дошкільному закладі є батьки, вихователі та адміністрація закладу. Головним об'єктом є дитина, яка при поетапній, системній зміні набуває необхідних при випуску із закладу дошкільної освіти якостей. Ефективна взаємодія з батьками є важливим елементом забезпечення якісної дошкільної освіти. Управління якістю педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї вимагає від керівника системного підходу до управління взаємодією.

Управління педагогічною взаємодією закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу включає в себе чотири напрями:

- 1) напрям – робота з батьками. Цей напрям будується з урахуванням комплексу форм педагогічної взаємодії дошкільного закладу та сім'ї. Діяльність проходить поступово та включає в себе форми вивчення сім'ї педагогами і способи вивчення батьками закладу дошкільної освіти, вивчення інтересів і переваг учасників педагогічного процесу, а також пізнавально-просвітницькі, інформаційні та нетрадиційні форми взаємодії, форми спільного дозвілля та залучення батьків до управління дошкільним закладом.
- 2) напрям – робота з педагогами закладу дошкільної освіти. Цей напрям передбачає просвітницьку діяльність вихователів, спрямовану на розширення їх знань у галузі сімейної педагогіки, мотивації на ефективну співпрацю. Також передбачається розробка спеціального плану семінарських занять, спрямованих на підвищення кваліфікації педагогів з метою надання їм підтримки і допомоги в якісній організації процесу педагогічної взаємодії з родинами вихованців.
- 3) напрям – інтернет-взаємодія. Робота спрямована на інформування педагогів і батьків про використання нових форм співпраці педагогічної громадськості з батьками. У ході проведення вебінарів, онлайн-семінарів передбачається не тільки підвищення рівня знань педагогіки, психології та приватних методик, а й рівня інформованості батьків про діяльність і механізми управління дошкільним закладом. Мета взаємодії – підвищення інформованості батьків, поліпшення якості педагогічної взаємодії.

В якості ключових показників ефективності виступає оцінка взаємодії з батьками, яка може вимірюватися критеріями ефективності взаємодії, а також ступенем активності батьків і педагогів. Дані показники прямо залежать від активності педагога, тобто чим ініціативніше і енергійніше педагог, чим різноманітніші методи і цікавіші форми його роботи, тим вище активність батьків.

Батьки відчувають зацікавленість педагога в розвитку дітей і відповідають взаємністю.

Таким чином, управління якістю взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю передбачає забезпечення підвищення ефективності педагогічного процесу і умов активності суб'єктів взаємодії, направленої на створення єдиного освітнього простору «ЗДО-сім'я» для повноцінного психофізичного та особистісного розвитку дитини і її готовності до навчання у школі. Управління якістю педагогічної взаємодії дошкільного закладу та сім'ї вимагає від керівника системного підходу до управління взаємодією. Успіх управління якістю педагогічної взаємодії залежить як від роботи всього колективу, так і від ініціативи батьків.

3. Етапи управління якістю педагогічною взаємодією закладу дошкільної освіти із сім'єю.

Процес управління якістю взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю науковці умовно поділяють на окремі взаємопов'язані етапи (переадаптаційний, адаптаційний, методичний та організаційний), в кожному із яких використовуються особливі технологічні прийоми, програми та ін.

Надамо характеристику кожному етапу.

Перший етап – *переадаптаційний* – включає в себе роботу з дітьми та їх батьками у період вступу у ЗДО. Цю взаємодію з батьками налагоджує адміністрація дошкільного закладу. Мета переадаптаційної взаємодії – забезпечити батьків потрібними знаннями про особливості адаптації дітей раннього віку, розширити їх уявлень про дошкільний заклад і загальні особливості перебігу адаптаційного періоду, засоби і заходи його максимального пом'якшення. Батьків знайомлять із режимом роботи ЗДО, системою функціонування та кадровим складом освітнього закладу.

Водночас педагоги вивчають сім'ї майбутніх вихованців, складають їх соціальний портрет. На цьому етапі використовують аналітичні та інформаційні форми й методи взаємодії (спостереження, анкетування, опитувальник, інформаційні стенди, буклети та ін.).

Другий етап процесу взаємодії – *адаптаційний*, який передбачає роботу з дітьми та їх батьками у момент пристосування до правил, вимог перебування у закладі дошкільної освіти. Метою цього етапу є забезпечення психологічного та фізичного комфорту для дітей, пом'якшення труднощів переходу від домашнього до суспільного способу життя. У ході адаптаційної взаємодії використовуються аналітичні та інформаційні методи і форми (консультації, батьківські збори, лекції, тренінги, практикуми, газета, інформаційні стенди та ін.).

Методичний етап процесу управління якістю педагогічної взаємодії передбачає чітко розроблену логічно-послідовну організацію взаємодії з батьками і педагогами по розвитку особистості дитини. Мета цього етапу – створення єдиного освітнього простору «заклад дошкільної освіти-сім'я» для розвитку, виховання та навчання дитини. Для досягнення ефективного результату важливий підбір та використання методів та форм взаємодії, а саме: пізнавально-просвітницьких (індивідуальні, колективні), інформаційних (інформаційні стенди, буклети, виставки, газета та ін.), інтернет-співпраці (вебінари, сайт та ін.), спільного дозвілля (екскурсії, клуби по інтересах, свята та н.).

На *організаційному* етапі передбачається спільна діяльність учасників процесу, об'єднаних комплексом заходів, спрямованих на розвиток особистості дитини. Мета цього етапу – оптимізація участі батьків у педагогічному процесі закладу, залучення батьків до управління ЗДО. Він передбачає роботу всіх учасників освітнього процесу «роботі на рівних», до цього етапу можна віднести блок залучення батьків до управління дошкільним закладом. Тобто, робота опікунської ради, робота з батьківським комітетом.

Таким чином, орієнтовно необхідно дотримуватися чотирьох етапів управління якістю педагогічною взаємодією закладу дошкільної освіти із сім'єю.

4. Умови ефективної педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Ефективність співпраці батьків і педагогів залежить насамперед від того, як складається взаємодія дорослих у цьому процесі. Позитивний результат

педагогічної взаємодії може бути успішним лише за умови, якщо педагоги і батьки стануть рівноправними партнерами, адже вони виховують тих самих дітей. У основі цього союзу має бути:

- єдність прагнень та інтересів, поглядів на освітній процес;
- вироблення спільних цілей та завдань;
- спільний пошук шляхів досягнення очікуваних результатів.

Науковці визначили декілька важливих умов, за яких педагогічне партнерство між ЗДО та сім'єю досягне найвищого рівня успішності. Серед них:

1. Щоб досягнути єдності педагогів та батьків, насамперед слід створити відповідне інформаційне середовище з актуальних питань.
2. Будь-які форми співпраці будуть ефективними лише за умови найбільш сприятливого індивідуального стилю взаємин з кожною родиною. Дуже важливо, щоб педагоги створювали умови для максимального використання потенціалу сімей у процесі розвитку індивідуальності дитини, її інтересів і здібностей.

Дослідники Л. Позняк і Н. Ляшенко визначають такі умови ефективної роботи закладу дошкільної освіти з батьками, як: цілеспрямованість, системність; плановість; диференційований підхід з урахуванням багатоаспектності та специфіки кожної сім'ї; вікова диференціація змісту роботи; доброзичливість, відкритість.

Сьогодні у взаємодії з родинами вихованців актуальним є залучення їх до активної участі у роботі закладу дошкільної освіти, яка впливає на його функціонування і розвиток. Батьки повинні бути впевненими, що їх участь у житті дитячого садка важлива не тому, що цього хоче вихователь, а тому, що це важливо для розвитку їхньої дитини. Вони повинні усвідомити конкретні позитивні наслідки для дитини, через їх включення у життя закладу. Важливо, щоб батьки були впевнені в хорошому ставленні педагогів до дитини, відчували їх компетентність з питань виховання, поцінювали його особистісні якості.

З метою інформування батьків про життя закладу дошкільної освіти слід використовувати сайт закладу.

Однією з типових проблем співпраці з родиною є організація спільної діяльності батьків і дітей. Тому дуже важливо, щоб педагоги сприяли створенню у родині доброзичливих і довірчих стосунків дорослих з дітьми. А це можливо лише за умови організації цікавої спільної діяльності, реалізувати яку необхідно у різних формах, зокрема:

- сімейні клуби за інтересами;
- міні-походи дітей та батьків на природу;
- спільна робота дитини з батьками над фотоальбомами;
- підготовка та проведення усних журналів та фотовиставок;
- спільна робота батьків, педагогів та дітей з підготовки тематичних бесід;
- започаткування традицій, зокрема «Обмін радісними спогадами»;
- спільна діяльність дітей та батьків зі створення фотогазети «Наш вихідний день», «Наш активний відпочинок» тощо;
- організація тематичних виставок дитячих книжок із сімейних бібліотек;
- виконання домашніх завдань разом з батьками;
- демонстрація у групі відеозаписів різного роду розваг з батьками на свіжому повітрі у вихідні дні.

Отже, у результаті активної взаємодії педагогів з родинами вихованців у батьків формується розуміння процесів розвитку, які відбуваються з їхньою дитиною. Це дає змогу батькам:

- своєчасно надавати дітям необхідну допомогу;
- вирішувати завдання, пов'язані зі зміцненням їхнього здоров'я;
- здійснювати профілактику ранніх відхилень у розвитку дітей.

Окрім того, спільна діяльність батьків з дітьми протягом дошкільного дитинства сприяє підвищенню якості освіти та реалізації потенційних можливостей кожної дитини.

Таким чином, тільки завдяки високій культурі спілкування педагогів і батьків, доброзичливості, неупередженості у розв'язанні різних проблем можна досягти ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у актуальних питаннях, що стосуються розвитку дитини.

5. *Форми і засоби педагогічного партнерства ЗДО з батьками.*

Для підвищення ефективності співробітництва з батьками вихованців педагогами дошкільних установ мають застосовувати:

- мотивацію та авансовану наперед оцінку, які програмують батьків на конкретний позитивний результат їхньої взаємодії з вихователями та активну участь в життєдіяльності групи, на відкритість, довірливість, толерантність у відносинах;
- різні способи інформування батьків: усне спілкування, демонстрування та коментування продуктів дитячої діяльності, естетичне оформлення стендів, які містять цікаву для батьків інформацію, перегляд відеозаписів різноманітних фрагментів з життя групи;
- високе оцінювання внеску батьків у забезпечення життєдіяльності дітей у групі;
- педагогічну рефлексію, яка передбачає обмін враженнями від участі батьків у життєдіяльності дошкільного закладу, переосмислення батьками своєї ролі та місії вихователя, поглядів на дитину не як на об'єкт, а як на суб'єкт виховання.

Сьогодні набули поширення і визнання різні форми співробітництва дитячого садка з родинами, під якими розуміють способи організації спільної діяльності і спілкування батьків та вихователів. Основна мета запровадження тієї чи іншої форми співробітництва полягає у встановленні довірливих відносин між дітьми, батьками і педагогами, об'єднання їх в одну команду, формування потреби ділитися один з одним своїми проблемами і спільно розв'язувати їх.

Традиційними формами організації співробітництва закладу дошкільної освіти з батьками вихованців є: індивідуальні, групові, колективні.

Найпоширеніша форма індивідуальної роботи з родиною – консультації та бесіди, які дають змогу об'єктивно з'ясувати педагогічну позицію сім'ї, ознайомитися з умовами, в яких живе дитина, тактовно допомогти родині зрозуміти та виправити помилки або вжити рішучих заходів щодо поліпшення виховної ситуації в сім'ї в цілому.

Для групової роботи рекомендується об'єднувати родини зі схожими проблемами у вихованні дитини. Для таких груп родин варто розробляти конкретні рекомендації, поради, які допомогли б виправити становище (надання відповідної методичної літератури, побудова конкретної та посиленої моделі дій, проведення тренінгів, консультацій, ознайомлення з кращим досвідом тощо).

Роз'яснювальна та виховна робота, бесіда, диспути підвищують довіру батьків до педагога, його порад, рекомендацій, сприяють налагодженню партнерських взаємин між батьками та вихователями. Членів родини необхідно також залучати до участі в підготовці та проведенні ранків, тематичних виставок-консультацій, днів відкритих дверей, відкритих занять, конференцій з обміну досвідом родинного виховання. Ведення журналів запитань і відповідей допомагає встановити тісний взаємний зв'язок між вихователем і батьками, своєчасно надавати останнім допомогу у роз'язанні проблем, з якими вони стикаються у процесі виховання дитини дошкільного віку.

Основною формою колективної роботи були і залишаються загальні батьківські збори, які дають змогу познайомити з тим чи іншим питанням щодо виховання дитини весь загаль батьків, сприяють налагодженню конструктивних взаємин із сім'ями вихованців.

Усі названі форми роботи з членами родини, між членами родини та педагогами покликані активізувати виховний потенціал батьків, підвищити їхню педагогічну та психологічну культуру.

Відомий також підхід, за якого до найбільш перспективних форм співробітництва вихователів і батьків відносять:

- індивідуальні (вступне анкетування, попередні візити батьків з дітьми до садка, співбесіди, консультації, відвідування педагогами своїх вихованців удома, телефонний зв'язок, створення інтернет-сайту для батьків);
- наочно-письмові (батьківські куточки, тематичні стенди, ширмочки, планшети, папки-пересувки, дошка оголошень, інформаційні аркуші, тематичні виставки, анкетування, скринька пропозицій, індивідуальні

зошити, неформальні листи, родинні газети, педагогічна бібліотека, запрошення, вітання тощо. Найпоширенішими наочно-інформаційними формами роботи є виставки дитячих робіт; реклама книг, публікацій у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання);

- групові (консультації, практикуми, школа молодих батьків, гуртки за інтересами, вечори запитань та відповідей, зустрічі з цікавими людьми – вчителями, лікарями, психологом, юристом тощо);
- колективні (батьківські конференції, тематичні зустрічі за круглим столом, засідання батьківського комітету, дні відкритих дверей, створення групи батьків-порадників, участь у тематичних ранках, спільних святах, спортивних змаганнях, відпочинок у вихідні дні тощо) [4].

Сучасні реалії спонукають до пошуку шляхів урізноманітнення та оновлення форм співробітництва роботи дошкільного закладу і сім'ї. На думку Ю. Тонкової та Н. Веретеннікової, плануючи ту чи іншу форму роботи з батьками, слід керуватися такими вимогами: «оригінальність», «затребуваність», «інтерактивність». Щодо самих форм, їх пропонується поділяти їх на:

- інформаційно-аналітичні (анкетування, усне опитування, «поштова скринька»);
- наочно-інформаційні (батьківські служби, міні-бібліотека, інформаційні стенди, «Вікно – дуже короткі новини», випуск газет);
- пізнавальні (батьківські вітальні, нетрадиційні батьківські збори, усні журнали, екскурсії);
- дозвіллеві (свята, спільне дозвілля, акції, участь батьків у конкурсах, виставках).

Педагоги закладів дошкільної освіти найчастіше використовують такі індивідуальні форми роботи:

- індивідуальні бесіди. Мета індивідуальної бесіди – ближче познайомитися та встановити дружні стосунки з родиною; дізнаватися про особливі риси дитини, щоби знаходити правильний підхід до неї; допомагати родині конкретними

порадами. Також важливо з'ясувати очікування батьків від перебування дитини у дитсадку, вивчити їхні запити щодо методів і способів роботи з дітьми.

- індивідуальні консультації. Ця форма роботи призначена насамперед для того, щоб надати цілеспрямовану допомогу – саме таку, якої родина потребує в тій чи тій ситуації. З іншого боку, консультація може заохотити батьків уважніше придивитися до дитини, виявити її особливі чи незвичні риси, замислитися, як найкраще з нею спілкуватися.

- доручення батькам. За допомогою доручень можна знайомити батьків з умовами перебування дитини в садку, викликати в них бажання допомагати в педагогічній роботі. Головне – давати доручення, виходячи з реалій кожної родини (чи матимуть батьки час, чи не викличе доручення істотних незручностей тощо).

Проведений теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу встановити, що під співробітництвом дитячого освітнього закладу з батьками розуміється процес, що передбачає рівність партнерів, поважне взаємоставлення взаємодіючих сторін з урахуванням індивідуальних можливостей одна одної. Це не просто взаємні дії, а спільна діяльність на основі взаєморозуміння, взаємодовіри, взаємопізнання, взаємовпливу.

Ефективність реалізації співробітництва педагогів дошкільного закладу і батьків досягається завдяки запровадженню в процес його реалізації низки принципів: принципу узгодження дій, принципу гуманізму, принципу відкритості, принципу індивідуального підходу до кожної сім'ї, принципу доцільності форм і методів співробітництва сім'ї та ЗДО.

Мета співробітництва педагогів дошкільного закладу з батьками полягає не лише у збагаченні знань про способи і методи сімейного виховання, а й досягнення єдності виховного впливу сім'ї й дитячого садка на дитину.

Співробітництво може реалізовуватися шляхом запровадження як традиційних (колективні, групові, індивідуальні), так й інноваційних форм роботи з батьками. Серед останніх важливе місце належить тим, що вибудовуються на діалозі, передбачають обмін досвідом сімейного виховання, забезпечують

становлення всіх учасників (батьків, дітей, вихователів) як суб'єктів педагогічного процесу.

До традиційних форм роботи з батьками та членами родин відносяться:

1. Психолого-педагогічні лекторії.

2. Залучення батьків і членів родин до навчально-виховного процесу (творчі справи, батьківські збори, індивідуальні тематичні консультації, соціологічні опитування).

3. Участь батьків та членів родин в управлінні школою (батьківські комітети, піклувальна рада).

4. Проведення брифінгів (питання-відповідь), круглих столів (обговорення теми, обмін думками і досвідом своєї роботи).

5. Залучення батьків і членів родин до трудових справах (суботники, участь в ремонті).

Серед нетрадиційних форм роботи з батьками можна виділити батьківські читання, батьківські вечора, тренінги, круглий стіл, електронний журнал, Інтернет-консультації.

Таким чином, позитивні результати у вихованні дітей досягаються за умови вмілого підбору різних форм співробітництва, активного залучення до цієї роботи всіх членів педагогічного колективу дошкільного закладу і членів сімей вихованців.

РОЗДІЛ 2.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Тема 1.

Технології реалізації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу у роботі закладу дошкільної освіти

План

1. Характеристика традиційних підходів реалізації педагогічного партнерства у системах «заклад дошкільної освіти-сім'я», «вихователь-дитина», «керівник-персонал закладу дошкільної освіти», «заклад дошкільної освіти-початкова школа».
2. Ступені партнерства: пошук контактів, пошук меж взаємодії, партнерство послідовного наслідування, узгодження спільних дій, пошук спільних смислів, гармонійна взаємодія.
3. Особливості особистісно орієнтованих, тренінгових, проєктних технологій у процесі реалізації партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та суб'єктами освітнього процесу.
4. Основні інструменти педагогічного партнерства.
5. Педагогічна рефлексія як важлива умова забезпечення педагогічного партнерства.

Література

1. Гаврилюк Н. Г. Використання інноваційних технологій в роботі з батьками. Методичний посібник. 2012. С. 35.
2. Зимовин А.І. Рефлексивні технології в навчанні і саморозвитку студентів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. О.Г. Романовський. Харків: НТУ «ХПІ», 2016. С. 290-302.*

3. Кондратенко Л.О. Професійна рефлексія як засіб підвищення фахової компетентності педагога та саморозвитку: метод. рек. Суми : НВВ КЗ СОІППО. 2022. С.40.

4. Кочерга О. В. Психофізіологічний аспект народження партнерства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 2: 4-12.

5. Лук'янова Л. Тренінгові технології в освіті дорослих [Електронний ресурс] / Л. Лук'янова. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua>.

6. Настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Частина 4 / упор.: Т. В. Панасюк, Н. М. Курочка. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 304 с.

7. Шахіна І. Ю., Садова Д. В. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті: переваги та особливості використання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*, 2020, №1.

1. Характеристика традиційних підходів реалізації педагогічного партнерства у системах «заклад дошкільної освіти-сім'я», «вихователь-дитина», «керівник-персонал закладу дошкільної освіти», «заклад дошкільної освіти-початкова школа».

Сучасні заклади дошкільної освіти стають відкритими для батьків, дітей і громадськості. Тому майбутній фахівець дошкільної освіти повинен бути здатним до реалізації педагогічного партнерства у системах «заклад дошкільної освіти-сім'я», «вихователь-дитина», «керівник-персонал закладу дошкільної освіти», «заклад дошкільної освіти-початкова школа».

Розглянемо особливості партнерської взаємодії у системі «заклад дошкільної освіти-сім'я».

Науковці Н. Голота, А. Карнаухова зазначають, що педагогам задля комфортного перебування кожного вихованця в закладі дошкільної освіти, забезпечення якості освіти важливо встановити партнерську взаємодію з кожною родиною, створити атмосферу взаємопідтримки та спільності інтересів щодо духовного розвитку дітей, захисту їхніх прав, соціалізації. Саме партнерство на

сьогодні є типом конструктивної взаємодії, що передбачає не лише досягнення визначеної мети при рівності у правах та обов'язках усіх суб'єктів освітнього процесу, але й задоволення їх потреб, координацію їх зусиль заради пріоритету інтересів дитини. При цьому на кожного учасника покладається відповідальність за результат партнерської взаємодії.

Науковці зауважують, що для успішної організації партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї важливим є визначення чітких виховних завдань, які найбільш повно можуть бути вирішені саме під час спільної діяльності. Серед них чільне місце посідають такі:

- забезпечення сприятливих умов для життєдіяльності особистості відповідно до її власних інтересів та потреб і суспільних очікувань;
- сприяння набуттю дітьми позитивного соціального досвіду, виробленню системи смисложиттєвих цінностей;
- спонукання зростаючої особистості до формування умінь протидії аморальності, правопорушенням, бездуховності.

Важливим напрямом, якому дошкільні заклади все більше приділяють увагу освіта та виховання батьків – просвітницька робота, вважаючи це одним із принципово важливих чинників успішного розвитку і виховання дітей. Вплив дошкільних закладів на розвиток педагогічної культури батьків буде ефективним, якщо відповідатиме таким критеріям:

1. Спрямованість і адресованість. Даючи конкретні поради, рекомендації, педагоги повинні знати особливості конкретних сімей. Нерідко батьки самі звертаються до вихователів за педагогічними порадами, у тому числі з конкретними питаннями щодо власної дитини.

2. Оперативний зворотний зв'язок. Робота педагога з батьками має вибудовуватися на основі живого діалогу, в процесі якого він з'ясовує рівень сформованості педагогічних знань і навичок батьків, вносить за необхідності відповідні корективи.

3. Індивідуалізація педагогічного впливу. Працюючи з батьками, вихователь допомагає їм використовувати педагогічні знання не як абстрактні істини, а як

керівництво до практичних виховних дій, спрямованих на конкретну дитину з її особливостями, перспективами вікового та індивідуального розвитку.

Спільна робота дитячого садка і сім'ї має будуватися на таких основних положеннях, які визначають зміст, організацію і методику цієї роботи:

1. Єдність закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі виховання дітей. Вона досягається в тому випадку, коли цілі і завдання всебічного виховання добре відомі і зрозумілі не тільки вихователям, а й батькам, коли батьки знайомі з основним змістом, методами і прийомами виховання дітей дошкільного віку і певною мірою оволоділи ними.

2. Взаємна довіра у взаєминах між педагогами та батьками, розуміння потреб та інтересів дитини і своїх обов'язків як вихователів, зміцнення авторитету педагога в сім'ї і батьків у закладі дошкільної освіти. Встановлення правильних відносин на основі доброзичливої критики і самокритики.

3. Взаємодопомога у спільній роботі з виховання дошкільнят. Дитячий садок повсякденно і різноманітними шляхами допомагає батькам у вихованні дітей. У свою чергу батьки і матері допомагають дошкільному закладу в різній виховній та господарчій роботі, піклуючись тим самим про виховання не тільки своєї дитини, але й інших дітей.

4. Вивчення кращого досвіду сімейного виховання, пропаганда його серед широкого кола батьків, використання в роботі дитячого садка позитивних методів сімейного виховання (в підході до окремих дітей та ін.)

5. Використання різноманітних форм роботи дошкільного закладу із сім'єю в їх взаємозв'язку: ознайомлення з життям дітей вдома, в сім'ї; педагогічні бесіди з батьками та іншими членами сім'ї, консультації; групові та загальні батьківські збори; конференції, лекторії, батьківські університети, вечори запитань і відповідей, усні журнали, наочні форми педагогічної пропаганди.

6. Систематичне за певним планом здійснення зв'язку дошкільного закладу з батьками протягом усього року з урахуванням завдань і змісту виховно-освітньої роботи з дітьми.

7. Залучення активу батьків (батьківський комітет), громадськості до діяльності закладу дошкільної освіти, роботі з сім'ями.

Проаналізувавши наукові дослідження, можна виокремити декілька шляхів налагодження взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї:

- досягненням узгодженості виховних впливів, що здійснюються освітнім закладом і сім'єю, «не применшуючи інтереси один одного і поєднуючи зусилля для досягнення більш високих результатів»;
- налагодженням співробітництва сімей і педагогічного колективу дошкільного закладу для надання батькам допомоги у сімейному вихованні;
- забезпеченням «розумного об'єднання можливостей, зусиль в організації життєдіяльності дошкільників»;
- створенням саморозвивальної системи, за якої саме батьки ініціювали б і зміцнювали традиції освітнього закладу, відчуваючи себе повноцінними учасниками всього, що у ньому відбувається;
- вивченням та врахуванням соціального замовлення батьків як передумови «організації соціально значущої діяльності й розширення співдружності дітей і дорослих».

Отже, педагогічна взаємодія з сім'ями вихованців є необхідною умовою повноцінного становлення зростаючої особистості та є джерелом збагачення педагогічних знань батьків.

Проаналізуємо особливості партнерської взаємодії у системі «*вихователь-дитина*».

Між вихователем та дітьми мають встановитися партнерські відносини, тонка взаємодія на засадах співпраці і співтворчості. Це передбачає стимулювання позитивних інтелектуальних почуттів, вибору дошкільниками навчальних завдань і спонукання їх до самооцінки, самопізнання і самовдосконалення в різних видах діяльності. Головним завданням педагогіки партнерства, в центрі якої особистість дитини, її самобутність, самоцінність, є розвиток індивідуальних пізнавальних здібностей дитини, максимальний їх вияв, ініціювання, використання індивідуального

(суб'єктивного) досвіду кожної дитини; допомога батьків у самовизначенні та самореалізації, уникнення формування попередньо заданих якостей, формування в особистості культури життєдіяльності.

Сучасна педагогіка партнерства передбачає перехід від педагогіки вимог до педагогіки відносин. Це означає, що дещо змінюється стиль відносин педагога та дітей: не забороняти, а спрямовувати; не управляти, а співкерувати; не примушувати, а переконувати; не командувати, а організовувати; не обмежувати, а надавати свободу вибору. При наявності таких умов дитина має право на помилку, власну точку зору, вільний вибір, відчуває зацікавленість педагога у її долі, оптимістично береться за кожну справу. Змінюється суть індивідуального підходу. Він має стати головним результатом дошкільної освіти, критерієм якості роботи вихователя, керівника закладу дошкільної освіти. Такий підхід повертає дошкільний заклад до особистості дитини, до її внутрішнього світу, де чекають свого часу ще не розвинені здібності і можливості, моральні потенції свободи і справедливості, добра і щастя. Мета закладу дошкільної освіти – розбудити, викликати до життя ці внутрішні сили і можливості, використовувати їх для більш повного і вільного розвитку особистості.

Особливо актуальним для педагогіки партнерства є гуманне ставлення педагога до дитини, яке має поєднуватися з повагою до її думок і бажань. Гуманно-особистісний підхід до дитини в умовах педагогіки партнерства – це ключова ланка, комунікативна основа особистісно орієнтованих педагогічних технологій. Вона об'єднує такі ідеї як новий погляд на особистість як мету освіти, особистісну спрямованість освітнього процесу; гуманізацію й демократизацію педагогічних відносин; відмову від прямого примусу як методу, що не дає результатів у сучасних умовах; нове трактування індивідуального підходу; формування позитивної Я-концепції.

На думку, вихователь закладу дошкільної освіти є фасилітатором, співтворцем індивідуальної траєкторії розвитку кожного вихованця у процесі пізнання навколишнього, створення власної картини світу.

Н. Голота, А. Карнаухова зауважують, що певна частина вихователів трактують паритетність у взаєминах з вихованцями як загравання з ними, як можливість для дітей ігнорувати справедливі вимоги вихователя, його професійний та життєвий досвід тощо. Тим важливіше для педагогів усвідомити, що філософія педагогічного партнерства ні в якому випадку не нівелює здобутків професійного розвитку, життєвого досвіду вихователя, але, натомість, ґрунтується на безумовній повазі, сприйнятті кожного суб'єкта освітньої взаємодії.

Дитина дошкільного віку дуже відкрита до пізнання оточуючого: радіє «відкриттю» особливостей та властивостей об'єктів та явищ навколишнього світу, поступово усвідомлює своє місце в ньому. Вихователь стає для неї дуже важливою людиною: дитина прагне спілкуватися з ним, ділитися своїми емоціями, взаємодіяти, почути відгук на свої вчинки. На відміну від досить авторитарної педагогіки минулого, сучасна дошкільна освіта вирізняється відкритістю, прагненню до встановлення суб'єкт-суб'єктних взаємин між усіма учасниками освітнього процесу.

Гавриш Н. вважає, що важливим чинником стимулювання природного розвитку дітей раннього віку є позиція дорослого в діалоговій взаємодії з дитиною. Вихователь має створювати освітній простір, який здатний провокувати дитину на самостійні спроби організації певної діяльності залежно від освітнього завдання: насичення ігрового середовища різноманітним ігровим обладнанням; обмеження кількості ігрового обладнання; змінність ігрового обладнання; самостійне визначення дітьми змістового наповнення центрів активності; застосування «сюрпризності» при наповненні ігрових центрів; тематичне або проблемне наповнення ігрових куточків. Доцільний добір ефективних засобів та оптимальних способів організації середовища, що відповідають меті освітньо-виховної діяльності, сприятимуть розвитку ініціативності та активності дошкільників.

Майбутні фахівці у сфері дошкілля мають бути готові до внутрішньої партнерської взаємодії у системі *«керівник-персонал закладу дошкільної освіти»*.

Внутрішнє педагогічне партнерство між керівником та педагогічним персоналом закладу дошкільної освіти має ґрунтуватися на засадах толерантності, що означає доброзичливе та терпиме ставлення до оточуючих і навколишніх подій.

Установка щодо толерантності виявляється в діях і вчинках людини, оскільки вчинок є єдиною структурою, яка відповідає реальним цілісним проявам самореалізації людини як особистості, індивіда, громадянина. Показниками толерантності є особистісна відповідальність, емпатія та конструктивна взаємодія з оточуючим і природним середовищем.

Основними критеріями досягнення толерантності є:

- визнання різноманіття поглядів, життєвих принципів, цінностей інших людей;
- терпимість до оточуючих і навколишніх подій, які не порушують прав людини та не завдають шкоди природному середовищу.

Партнерські взаємини між адміністрацією, вихователями та батьками дають можливість оперативно реагувати на актуальні виклики та проблеми виховання дітей раннього та дошкільного віку, а саме відстежувати зміни у поведінці дитини, краще розуміти її вподобання, спільно вибудовувати траєкторію розвитку кожного вихованця.

Директор закладу дошкільної освіти та всі дорослі учасники педагогічної взаємодії мають усвідомити, що, навіть у випадку виникнення суперечностей, їх завжди можна розв'язати конструктивно, в процесі обговорення, знайшовши оптимальне вирішення проблемної ситуації, або зупинившись на компромісному рішенні, яке задовольнить усі сторони. Слід зазначити, що така модель взаємодії дорослих неодмінно стане орієнтиром для дітей: вихованці поступово усвідомлять, що повага один до одного, толерантність, врахування думки іншого, можливість чітко обґрунтувати власну точку зору мають стати вирішальними при вирішенні спірних питань.

Важливим умінням майбутнього фахівця дошкільної освіти є організація партнерської взаємодії між *закладом дошкільної освіти та початковою школою*.

Можливості розвитку освіти за допомогою партнерства будуються на механізмах відкритості і співробітництві, спілкуванні і обміні ідеями; наявності розробленої філософії освіти і підходів до розвитку суспільства; на можливостях для місцевих жителів, закладів дошкільної освіти, шкіл стати активними

партнерами у вирішенні проблем в освіті і суспільстві; надати батькам можливість брати участь у процесі навчання і житті їх дітей.

Партнерська взаємодія між дошкільним закладом та початковою ланкою відіграє важливу роль у забезпеченні наступності між дошкільною та початковою освітою. Цей процес відбувається шляхом формування наскрізних умінь, що є спільними для дошкільної та початкової освіти: виявляти творчість та ініціативність, керувати емоціями, висловлювати та обґрунтовувати власну думку, критично мислити, ухвалювати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати в колективі.

Як зазначає О. Ковшар, педагоги двох суміжних ланок освіти – вихователі закладів дошкільної освіти та вчителі початкової школи мають усвідомлювати сутність партнерської взаємодії з дітьми, батьками, громадськістю, адекватно оцінювати нові технології в цій діяльності та бути до них готовими.

Таким чином, майбутні фахівці дошкільної освіти мають бути готовими до здійснення партнерської взаємодії у різних формах. Основу педагогіки партнерства складає спілкування, взаємодія та співпраця між вихователем, дошкільником, батьками та початковою ланкою освіти. Дошкільники, батьки та заклад дошкільної освіти об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими спільниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, які й відповідають за результат. Концепція розвитку дошкільної освіти та Нової української школи сприяє розкриттю та розвитку здібностей і можливостей дитини на основі педагогіки, що ґрунтується на партнерстві між дитиною, педагогом та батьками. Адже саме педагогіка партнерства дозволяє успішно будувати стосунки з оточуючими, оскільки без взаємодії з іншими людьми, без розуміння своїх і їхніх почуттів не можливо досягти спільних цілей.

2. Ступені партнерства: пошук контактів, пошук меж взаємодії, партнерство послідовного наслідування, узгодження спільних дій, пошук спільних смислів, гармонійна взаємодія.

Взаємодія між партнерами в освітньому процесі – доволі складний і водночас простий акт взаємозв'язку під час спілкування. Темп сучасного життя, відсутність

взаємодії та брак належної культури не завжди дають змогу налагоджувати оптимальні контакти між учасниками освітнього процесу в різних комунікативних системах: «батьки-діти», «педагог-діти», «педагог-батьки», «дитина-діти», «батьки-батьки», «педагог-педагоги» тощо.

Формування моделі партнерської взаємодії – процес, який триває багато років. Вибудуйте модель дій дитини на засадах її безпеки, безкарного права на помилку:

- вірте в можливість кожної дитини;
- довіряйте їй, давайте змогу самостійно корегувати свої дії;
- підтримуйте нерішучі, іноді безсистемні прагнення дитини освоїти соціальний світ взаємодії;
- демонструйте, як оволодіти ефективними способами вербальної і невербальної комунікації;
- докладайте зусиль, аби постійно стимулювати дитину до позитивного наслідування;
- м'яко спонукайте її проявляти власну активність;
- ненав'язливо допомагайте дитині, якщо вона не має змоги діяти сама.

Діти дошкільного віку як партнери мають вміти:

- дослухатися до своїх емоцій;
- словесно описувати та транслювати свої емоції іншим;
- усвідомлювати свої почуття та пояснювати іншим, уникаючи насильства;
- помічати й розуміти почуття партнерів – однолітків, батьків, педагогів.

Аби подолати упередження та уявну, штучну або нав'язану недовіру в цих ситуаціях, дійте так:

- враховуйте реальні, а не емоційно-забарвлені аргументи;
- утримуйтеся від суб'єктивних безкомпромісних оцінок;
- уникайте звинувачень зі слів інших – комусь так здалося;
- не робіть гіпотетичних умозаключень, які не підтвержені фактами.

Батьки як партнери мають:

- докладати зусиль, аби розуміти дітей, педагогів, інших батьків.
- відчувати зміни у стосунках;
- упереджувати непорозуміння з іншими учасниками освітнього процесу;
- пригальмовувати дію емоційного забарвлення думок, висловів, дій.

Педагоги як партнери мають:

- ставитися до дітей, батьків, колег із шанобливою увагою;
- дотримуватися правил рівності у стосунках;
- сприймати інших учасників освітнього процесу неприскіпливо та неупереджено;
- розуміти, що всі мають шанс на іншу спробу.

Партнерська взаємодія передбачає, що всі учасники освітнього процесу – діти, батьки, педагоги – приймають певні рішення. У процесі розбудови моделей взаємодії в партнерських стосунках вони можуть діяти чи відмовлятися від дії, бути впевненими у власних силах чи сумніватися, тобто знаходитися на різних сходинках прийняття тих чи тих рішень.

Партнерські стосунки, як будь-яка соціальна взаємодія, є «живим» утворенням. Природа взаємодії в партнерських стосунках має постійно розвиватися, змінюватися на певних ступенях активності. Щоб налагодити взаємодію дійте покроково.

Одразу визначіть, у чому й де перетинаються інтереси партнерів, чи готові вони до взаємодії. Відтак відшукайте межі взаємодії та з'ясуйте:

- що мотивує та надихає партнерів чути інших;
- які способи взаємодії найліпші;
- до якої межі готові співпрацювати.

Після цього проаналізуйте успішність взаємодії та врахуйте найбільш успішні прийоми ефективного партнерства. Шукайте точки дотику. Аби досягти взаєморозуміння та зблизитися з партнерами, узгодьте спільні дії та врівноважте зусилля. Відтак уточніть їхні прагнення на рівні осмислення дій, усвідомте наміри партнерів. Це дасть змогу визначити спільні смисли взаємодії та налагодити

гармонійну партнерську взаємодію – стан партнерських стосунків, коли кожен з партнерів розуміє інших навіть на рівні натяків і не завжди потребує вербалізації тих чи тих їхніх намірів.

Щоб усі ці кроки зростання партнерської взаємодії були успішними, слід пам'ятати про можливі складнощі – психологічні упередження, небажання виходити із зони комфорту.

О. Кочерга визначив п'ять ступенів партнерства:

1. Пошук контактів.
2. Пошук меж взаємодії.
3. Партнерство послідовного наслідування.
4. Узгодження спільних дій.
5. Пошук спільних смислів.
6. Гармонійна взаємодія.

Ефективна партнерська взаємодія залежить від:

- уміння слухати кожного;
- бажання почути партнерів;
- уважного пошуку варіантів можливих моделей успішного партнерства;
- опори на сприятливі компроміси;
- урахування особливостей чутливості мозкових структур до тих чи тих дій.

Творче переосмислення процесу створення умов для гармонійного функціонування освітнього середовища дасть змогу досягати спільного щастя та отримувати позитивні відчуття від педагогічної праці. Тож переосмислюємо, творимо, розуміємо, надихаємося, віримо.

3. Особливості особистісно орієнтованих, тренінгових, проєктних технологій у процесі реалізації партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та суб'єктами освітнього процесу.

Інноваційні педагогічні технології в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості і процесів

застосування її результатів. Складність, багатогранність педагогічної діяльності є чинником, що відкриває простір для багатьох педагогічних технологій, динаміка продукування яких постійно зростає. Інноваційні педагогічні технології є специфічними і досить складними, потребують особливих знань, навичок, здібностей.

Сучасний стан дошкільної освіти характеризується тим, що одним з найбільш значущих напрямів в його реформуванні та модернізації є заміна традиційних цінностей навчання дитини на цінності розвитку особистості. На відміну від освіти на інших вікових етапах розвитку, дошкільна освіта розглядається як система, в якій центральне місце займає не зміст і форми, а процес взаємодії педагога з дітьми. Так як вихователь є для дитини значущою фігурою, на нього лягає відповідальність за побудову особливого типу спілкування з дитиною, яке виступає в якості найбільш сприятливого контексту, умов його розвитку.

У сучасних умовах створення гуманістичного освітньо-виховного середовища актуальною проблемою стає проблема практичної організації *особистісно-орієнтованої взаємодії* педагога з вихованцем і навчання педагога до цього підходу.

Особистісно-орієнтоване виховання – це взаємодія, що забезпечує розвиток і саморозвиток особистості дитини виходячи з виявлення її індивідуальних особливостей як суб'єкта пізнання і предметної діяльності. В рамках особистісно-орієнтованого навчання Ш. Амонашвілі виділяє три самостійних напрямки:

- гуманно-особистісні технології відкидають примус, «сповідують» ідеї всебічної поваги і любові до дитини, оптимістичну віру в її творчі сили;
- технологія співробітництва реалізує демократизм, рівність, партнерство в суб'єктивних відносинах педагога і дитини. Педагог і вихованець спільно формують цілі, зміст заняття, дають оцінки, перебуваючи в стані співробітництва, співтворчості;
- технологія вільного виховання акцентує свою увагу на наданні дитині свободи вибору і самостійності. Здійснюючи вибір, дитина найкращим способом реалізує позицію суб'єкта, йдучи до результату від внутрішнього спонукання, а не від зовнішнього впливу.

Важливість особистісно-орієнтованого підходу обумовлена низкою обставин: динамічний розвиток суспільства вимагає розвитку не стільки типового, скільки яскраво індивідуального, що дозволяє дитині залишатися самою собою. Психологи і педагоги відзначають появу у сучасних дітей розкутості, деякої прагматичності, що вимагає від педагогів застосування нових підходів і методів у взаємодії з дітьми. Сучасна освіта потребує гуманізації відносин дітей і дорослих, демократизації. Ідея особистісно-орієнтованого підходу, зазначає автор, полягає в організації такої індивідуально-творчої, ціннісно-сміслової діяльності, яка надає свободу вибору способів життєдіяльності.

Така позиція є основною ознакою гуманістичного особистісно-орієнтованого виховання, в якому реалізується гуманізм виховання як ціннісне, дбайливе ставлення до природи дитини, а також досягається ступінь свободи як однієї з умов становлення суб'єктних властивостей особистості.

Виховання є цілеспрямованою діяльністю всіх суб'єктів освітнього процесу, внаслідок якої створюються умови для саморозвитку дитини, набуття нею нових якостей, життєвих позицій. Тому особистість дитини є головним елементом особистісно-орієнтованого виховання, внаслідок якого відбуваються позитивні зміни у розвитку дитини і забезпечується особистісне зростання.

Окреслюючи технологічний арсенал особистісно орієнтованого підходу, виділяються вимоги щодо вибору методів і прийомів: діалогічність; діяльнісно-творчий характер; спрямованість на підтримку індивідуального розвитку дитини; надання дитині необхідного простору, свободи для прийняття самостійних рішень, творчості.

В основі особистісно орієнтованого виховання, дошкільник є суб'єктом, активним учасником процесу, здатним змінювати цей процес відповідно до потреб свого розвитку. Взаємодія педагога і дитини засвоєна на діалозі і завдання педагога – визнати у дитини внутрішні можливості саморозвитку, спрямувати освітній процес, застосувавши оптимальні методи впливу на конкретну дитину, на розвиток суб'єктних властивостей особистості, що сприяють розвитку самостійності, самоконтролю, здатності до рефлексії.

Науковці виділяють принципи особистісно-орієнтованої освіти:

1. Самоактуалізації. Кожній дитині надається право на розвиток природних здібностей, актуалізації власних інтелектуальних можливостей. І саме від педагога залежить пробудження цього прагнення у дитини і її підтримка.

2. Індивідуальності. Забезпечення умов для індивідуального розвитку дитини.

3. Суб'єктності. Кожна дитина має володіти суб'єктними повноваженнями, які необхідні для становлення індивідуальності і реально використовувати їх у спільній діяльності та спілкуванні. Завдання педагогів - збагатити життя дитини суб'єктним досвідом, допомогти їй сформуватися справжнім суб'єктом життєдіяльності.

4. Вибору. Кожна дитина розвивається і виховується в умовах постійного вибору, в іншому випадку - розвиток індивідуальності неможливий.

5. Творчості та успіху. Розвиток індивідуальних особливостей відбувається в процесі творчої діяльності, завдяки якій дошкільник виражає свій творчий потенціал, усвідомлює свої слабкі і сильні сторони своєї особистості. Подальший стимул самовдосконалення дитини залежить від її успіху, усвідомлення свого внутрішнього світу.

6. Довіри і підтримки. Оснащення освітнього процесу гуманістичними освітніми технологіями, що передбачають відмову від авторитарного стилю виховання, насильницької ідеології, надмірного контролю.

Дотримання всіх цих принципів забезпечить створення сприятливого розвивального психологічно-комфортного простору для розвитку і виховання кожної дитини.

Особистісно-орієнтовані технології у вихованні та навчанні дітей дошкільного віку передбачають оптимістичну позицію педагога до дитини і її майбутнього, уміння виділити в кожній дитині її унікальність та неповторність, перспективи розвитку особистісного потенціалу, уміння стимулювати цей розвиток, використовуючи сучасні форми, методи та засоби, ставитися до дитини як до суб'єкта власної діяльності, спиратися на її інтереси, бажання, наміри.

Результатами особистісно-орієнтованого навчання та виховання є розширення «ступенів свободи» кожної дитини з урахуванням її вікових особливостей, здібностей, прав, перспектив. Розвиваються пізнавальні і творчі здібності.

В аспекті напрямків особистісно-орієнтованого підходу діяльність дорослих в умовах дошкільної організації спрямована на побудову такої взаємодії з дитиною, яка сприятиме формування її активності в пізнанні навколишнього світу, розкритті її неповторної індивідуальності на основі партнерських взаємин.

Таким чином, особистісно-орієнтовані технології щодо організації роботи з дітьми дошкільного віку мають такі характерні особливості: спрямованість освітнього процесу на розвиток і виховання дошкільнят, а не на передачу системи готових знань; проектування такої взаємодії з дитиною, при якому вона стає суб'єктом освітніх відносин і має право на власний варіант освітнього маршруту, розкриття неповторної індивідуальності кожної дитини за допомогою орієнтації на її інтереси і здібності. Педагог повинен побачити і посприяти розвитку унікальних рис і якостей дитини. Зміст освіти розглядається як засіб розвитку дошкільника, а не як самоціль процесу навчання. Дошкільний етап розвитку дитини є рівноцінним по відношенню до інших вікових етапів розвитку. Дитина вчиться самостійно в процесі взаємодії з навколишнім світом, набувати власного досвіду в діяльності, що є найціннішим для повноцінного і своєчасного її розвитку. Організація співпраці відбувається на основі рівноправного спілкування з дитиною, сприяння її активності, права на вибір. Суб'єкт-суб'єктні відносини будуються в режимі діалогу, коли дитина вчиться мистецтву конструктивної взаємодії в атмосфері довіри, поваги та визнання рівності позицій учасників.

Охарактеризуємо особливості використання *тренінгових технологій* у процесі організації педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу.

Тренінгові технології – це система діяльності щодо відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів взаємодії, розв'язання типових завдань в освітньому процесі (тести, психологічні тренінги інтелектуального розвитку, розв'язання управлінських задач).

Як показує досвід, із багатьох методів професійної підготовки і навчання особливо результативним є тренінг. Ефективне використання тренінгових технологій дає можливість сформувати у людини нові навички, які можна використовувати на практиці.

Тренінг є способом формування комунікативних умінь, які є основою партнерської взаємодії. Навички упевненої орієнтації у виборі способів взаємодії формується під впливом багаторазового повторення різних варіацій використання одного способу виховного впливу спочатку в подібних, а потім і в протилежних умовах.

Слід зазначити, тренінгові технології є важливою складовою інтерактивного навчання. Це технології, які доцільно розглядати у контексті діяльнісного навчання, вони спираються на основні принципи ігрового моделювання (ефекта, вправи, асоціації, спілкування, досягнення очікуваних результатів тощо), а головне, є збалансованими за рахунок традиційних та нетрадиційних імітаційних методів навчання.

Як показує досвід, найбільш доцільним є використання тренінгових технологій у процесі колективної роботи. Оскільки лекції та інші традиційні методи дають змогу розширити коло знань, натомість тренінги уможливають зміни поведінки людини. Сенс впровадження тренінгових технологій для людини можна пояснити виконуваними функціями:

- навчальна – засвоєння дисципліни й формування необхідних умінь і навичок;
- розвивальна – створення умов для розкриття творчого потенціалу й розвиток індивідуальних здібностей;
- мотивувальна – налаштування на активне навчання й психологічну готовність для засвоєння великих обсягів інформації;
- комунікативна – становлення й розвиток контактів поміж слухачами, формування прагнення до співпраці з високим рівнем довіри й сприйняттям інших членів команди;

- релаксаційна – зняття емоційного напруги, викликаного навантаження на нервову систему у процесі інтенсивного навчання.

Загалом тренінг – це метод групової навчальної діяльності, засобами спеціальних вправ, спрямованих на відтворення, виконання й аналіз ситуацій, в учасників не тільки формуються професійні уміння й навички, але й створюються умови для професійного розвитку. Таким чином «занурення» у професійні ситуації сприяє осмисленню вже наявного професійного досвіду та формуванню нового професійного досвіду, що повністю відповідає основним принципам навчання.

Під час проведення тренінгу використовуються інтерактивні технології і методи, які реалізують й інші принципи навчання, що ураховують особливості і вимоги андрагогічної моделі навчання. У цьому контексті доцільно зазначити, що тренінг спрямований на набуття практичних умінь і навичок, передбачає активну позицію тих, хто навчається, а відтак цей метод дозволяє ураховувати право людини на вибір й прийняття рішень, методи праці, потреби в обґрунтуванні необхідності вивчення нової інформації та її інтегруванні з наявним професійним і життєвим досвідом, вимоги практичної спрямованості навчання.

Тренінг як форма навчання, побудована на використанні переваг групової роботи, має три відносно самостійних, але взаємопов'язаних процеси: навчання ↔ групова динаміка ↔ розвиток особистості. Водночас, кожний з цих процесів має власні детермінанти, а відтак вимагає уваги з боку того, хто проводить тренінг.

Таким чином, використання тренінгових технологій передусім сприяє практичній підготовці, уможливаючи застосування здобутих знань в реальних умовах. Проте можливості тренінгу є значно ширшими, оскільки використання цієї технології сприяє не лише розвитку операціональної, але й когнітивної та емоційної сфер.

Розглянемо сутність та особливості *проектної технології* у процесі партнерської взаємодії.

Проектна технологія – одна з інноваційних технологій навчання і виховання, яка забезпечує формування основних компетенцій, в тому числі, які пов'язані із уміннями налагоджувати партнерську взаємодію.

Мета навчального проєктування – створення педагогом під час освітнього процесу таких умов, за яких результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності дітей.

Основні завдання: навчити дошкільників самостійно здобувати знання, застосовувати їх для розв’язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти розвитку комунікативних навичок, здатності працювати у різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо); формувати вміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати різні гіпотези, вміти робити висновки.

Великою перевагою проєктної діяльності є розвиток умінь:

- планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати;
- використовувати багато джерел інформації;
- самостійно збирати і накопичувати матеріал;
- аналізувати, співставляти факти, аргументувати свою думку;
- приймати рішення;
- встановлювати соціальні контакти (розподіляти обов’язки, взаємодіяти один з одним);
- створювати «кінцевий продукт» — матеріальний носій проєктної діяльності;
- представляти створене перед аудиторією;
- оцінювати себе та інших.

Реалізація проєктної технології має організовуватися з дотриманням таких дидактичних принципів, як:

- принцип взаємозв’язку навчання, виховання і розвитку (розвиток інтелектуальної, емоційно-вольової, діяльнісно-поведінкової сфери особистості; залучення до різних видів навчально-пізнавальної діяльності з метою цілеспрямованого розвитку загальних і спеціальних здібностей, пізнавальних інтересів та потреб у саморозвитку та самовдосконаленні);

- принцип гуманізації (утвердження особистості як найвищої соціальної цінності, найповніше розкриття її здібностей, нахилів, уподобань; задоволення особистісних освітніх потреб);
- принцип науковості (формування наукового світогляду дітей відповідно до сучасного рівня розвитку науки);
- принцип оптимізації (вибір та реалізація найкращого варіанту організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності дітей з урахуванням конкретних умов, необхідних зусиль педагогів, дошкільників та їх реальних можливостей для здобуття максимально можливих результатів за мінімально необхідних затрат часу);
- принцип мотивації навчально-пізнавальної діяльності дітей (створення умов, за яких учень займає активну особистісну позицію і найбільш повно розкривається як суб'єкт навчально-пізнавальної діяльності з огляду вмотивованості та її виконання);
- принцип активності, свідомості та самостійності дошкільників (спонукання вихованців до цілеспрямованої самостійної навчально-пізнавальної активності; формування потреби у здійсненні аналізу результатів власної пізнавальної діяльності; активізація прагнення до пізнавальної самостійності).

Розглянемо основні види проєктів.

Дослідні проєкти

Такі проєкти вимагають добре продуманої структури, визначених цілей, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значимості, продуманих методів, у тому числі експериментальних, дослідних робіт, методів обробки результатів. Такі проєкти повністю підпорядковуються логіці дослідження й мають структуру, що наближена або повністю співпадає зі справжнім науковим дослідженням: аргументація актуальності прийнятої для дослідження теми; визначення проблеми дослідження, його предмета й об'єкта; визначення завдань дослідження в послідовності прийнятої логіки; визначення методів дослідження, джерел інформації, методології дослідження; висування гіпотез щодо розв'язання проблеми; визначення шляхів її розв'язання, у тому числі експериментальних,

дослідних; обговорення отриманих результатів, висновків, оформлення результатів дослідження; визначення нових проблем для подальших досліджень.

Творчі проєкти

Такі проєкти, як правило, не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона тільки намічається й далі розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проєкту. У цьому випадку слід домовитися про плановані результати й форму їх представлення (спільну газету, твір, відеофільм, драматизацію, спортивну гру, свято, експедицію). Однак оформлення результатів проєкту вимагає чітко продуманої структури у формі сценарію відеофільму, драматизації, програми свята, плану твору, статті, репортажу, альбому.

Пригодницькі або ігрові проєкти

У таких проєктах структура також тільки намічається й залишається відкритою до закінчення проєкту. Учасники беруть на себе певні ролі, обумовлені характером і змістом проєкту. Це можуть бути літературні персонажі або вигадані герої, які імітують соціальні або ділові відносини, що ускладнюються придуманими учасниками ситуаціями. Результати таких проєктів можуть намічатися на початку проєкту, а можуть вимальовуватися лише наприкінці його. Ступінь творчості тут дуже високий, але домінуючим видом діяльності все-таки є рольова гра, пригодницька.

Інформаційні проєкти

Цей тип проєктів споконвічне спрямований на збирання інформації про якийсь об'єкт, явище, на ознайомлення учасників проєкту із цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів, призначених для широкої аудиторії. Ці проєкти, так само як і дослідні, вимагають добре продуманої структури, можливості систематичного корегування в ході роботи над проєктом.

Проєкти за кількістю учасників:

- Особистісні: між двома партнерами;
- Парні: між парами учасників;
- Групові: між групами учасників.

За тривалістю розрізняють:

- міні-проекти;
- короткотермінові;
- довгострокові (річні) проекти.

Визнанчають чотири етапи проектування:

- початковий (розробка основних ідей, констатація вивченості проблеми, збір і аналіз даних, обґрунтування актуальності, формулювання гіпотези (припущення, що стосується результатів та способів їхнього досягнення);
- етап розробки (передбачення виконавця (виконавців), формування груп, усвідомлення завдань, планування діяльності, розробка змісту етапів, визначення форм і методів керування контролю, корекція з боку педагога);
- етап реалізації проекту (інтегрування й акумулювання всієї інформації з урахуванням теми, мети; підготовка наочно-графічного матеріалу, розробка аудіо-відео ряду проекту; контроль і корекція проміжних результатів, співвіднесення їх з визначеною метою, керівництво, координація роботи дітей);
- завершення проекту.

Таким чином, проектування – це процес і технологія створення та виконання певних проектів. Проект – це задум, план, праобраз передбачуваного або можливого об'єкта. Діяльність за проектом допомагає включитися в активну соціальну дію, подолати суб'єкт-об'єктну педагогічну парадигму. Проект – це результативна дія, основою якої є партнерська взаємодія учасників.

4. Основні інструменти педагогічного партнерства.

Сучасні умови розвитку нашого суспільства зумовлюють зміну підходів, завдань та застосування відповідних сучасних педагогічних технологій до організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Аналіз результатів наукових розвідок та практики свідчать про те, що належним чином організоване, ефективне освітнє середовище закладу освіти, сприяє максимальному забезпеченню успіху в контексті розвитку зростаючої особистості. Сучасне суспільство потребує громадян, здатних висловлювати й відстоювати власну думку, успішно

комунікувати з іншими, ставити питання та знаходити відповіді на них в процесі обговорення, враховувати думку співрозмовника, уміти слухати й чути.

Особливий інтерес представляють *діалогові технології*, які виступають інструментом педагогічної взаємодії, які є складовою особистісно орієнтованої парадигми освіти. Саме застосування діалогових технологій сприяє становленню партнерської взаємодії між учасниками освітнього процесу закладу дошкільної освіти, забезпечує можливість ефективної комунікації між ними на засадах співтворчості, самовизначення, саморозвитку та передбачає ставлення до зростаючої особистості як такої, що є суб'єктом, співтворцем індивідуальної траєкторії розвитку.

Слід зазначити, що освітній процес є діалогічним за своєю сутністю – без взаємопов'язаної діяльності всіх суб'єктів він не може ефективно відбуватися. У діалозі головне – заклик до співучасті, до взаєморозуміння, до спільного пошуку рішень, що, зрештою, передбачає не рольове, а особистісне спілкування, підтримку, авансування успіху. Таким чином, у діалозі є головним не лише обмін інформацією, здійснення виховних впливів, але й розвиток комунікативної активності зростаючої особистості, вільне виявлення її думок та бажань, формування уміння чути іншого.

На сьогодні в закладах дошкільної освіти використовуються сучасні методи, форми, засоби та технології, що орієнтовані на особистість дитини, на розвиток її здібностей та сприяють інноваційному розвитку закладу дошкільної освіти загалом. На заміну типовим та нетиповим методам освітньої взаємодії приходять активні методи навчання та виховання, спрямовані на активізацію пізнавального розвитку дитини. В таких умовах вихователю в освітньому процесі закладу дошкільної освіти необхідно орієнтуватися в різноманітності інтегративних підходів до задоволення освітніх потреб дітей дошкільного віку, у широкому спектрі сучасних технологій дошкільної освіти. Багатогранність педагогічної діяльності є чинником, що відкриває простір для впровадження багатьох педагогічних технологій, динаміка продукування яких постійно зростає.

Богущ А. відмічає важливість діалогового формату взаємодії, що передбачає уміння дорослого розмовляти з дітьми, а не тільки говорити їм, чути й аналізувати

почуте, вчасно й адекватно реагувати. Вихователь дітей раннього віку має спонукати дітей до активної мовленнєвої комунікації.

На думку Гавриш Н. «...принципово важливим є діалоговий формат взаємодії, що передбачає спілкування дорослого з дітьми на засадах партнерства, поваги до особистості, спонукає дітей до активної мовленнєвої комунікації. Багатство чуттєвих вражень розглядаємо як основу для розвитку образного мислення й формування уявлень про світ, зафіксованих у мові».

На думку науковців (Богуш А., Гавриш Н.), на етапі становлення діалогу виникає форма спілкування, коли кожний з партнерів активно висловлюється, але не помічає реакції з боку партнерів та не відповідає на їхні репліки, яку дослідники визначають як колективний монолог. Така форма взаємодії насправді існує на етапі раннього дитинства, проте ми визначаємо її як «багатоголосий діалог». Такі мовленнєві ситуації набувають ігрового характеру, особливо за умови використання в їх процесі предметів, іграшок, які зрозумілі малюкові й здатні викликати в нього емоційний відгук на створену ситуацію.

Зазначимо, що в організації діалогової взаємодії між суб'єктами освітнього процесу, що реалізується не лише в інформаційному, але й психологічному аспекті та розкривається у переживаннях тих чи інших подій, важливого значення набуває довірливе спілкування, що сприяє створенню атмосфери емоційного комфорту та співтворчості. Правильно побудований діалоговий формат взаємодії з дитиною в освітньому процесі закладу дошкільної освіти забезпечує не лише розвиток позитивних емоцій всіх суб'єктів освітнього процесу, але й стимулює пізнавальну активність зростаючої особистості, її потребу поділитися враженнями, висловлювати ініціативу, пропонувати шляхи вирішення поставлених завдань. Діти дошкільного віку характеризуються не лише прагненням пізнавати нове, отримувати інформацію, але й ділитися враженнями, переживаннями; для них суттєво важливим є те, що їх думки й емоції цікаві, викликають відповідні почуття у співрозмовника.

Таким чином, діалоговий формат освітньої взаємодії в закладі дошкільної освіти сприяє розвитку довірливого спілкування вихователя та вихованців,

психологічного комфорту дітей, сприяє підвищенню пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

Ефективним інструментом педагогіки партнерства в ЗДО є **проектне навчання**, в ході якого дошкільники набувають не тільки предметних компетентностей, а й ключових, напрацьовують певного досвіду у таких вміннях як повага одне одного, ведення діалогу, конструктивна взаємодія, уміння домовлятися, ухвалювати спільні рішення, розподіляти лідерство, нести відповідальність за отримані результати. Оскільки педагогіка партнерства передбачає взаємодію «ЗДО – діти – батьки», проектне навчання є хорошим шансом залучення до спільної роботи і родини вихованців.

Основними інструментами педагогіки партнерства є цікаві й захоплюючі розповіді, колективні або індивідуальні бесіди, справедлива і незалежна оцінка, заохочення творчих успіхів, особистий приклад, зустрічі з цікавими людьми, спільний пошук рішень, спільні суспільно корисні справи тощо.

5. Педагогічна рефлексія як важлива умова забезпечення педагогічного партнерства.

Рефлексія виступає як форма активного переосмислення людиною тих чи інших станів індивідуальної свідомості, діяльності, спілкування.

Як зазначає Л. Кондратенко, у широкому практичному сенсі рефлексія розглядається як здатність людини до самоаналізу, осмислення і переосмислення своїх предметно-соціальних відносин з навколишнім світом і є необхідною складовою розвиненого інтелекту.

Рефлексивні властивості свідомості дорослої людини є необхідним компонентом психограми багатьох професій, що відносяться до сфери «людина-людина». У професії педагога рефлексивні процеси проявляються і в ситуації безпосередньої взаємодії з дітьми, і в процесі проектування і конструювання їх навчальної діяльності, і на етапі самоаналізу і самооцінки власної діяльності, самого себе як її суб'єкта.

Виходячи з означеного, під педагогічної рефлексією розуміється складний психологічний феномен, що виявляється в здатності фахівці дошкільної освіти входити в активну дослідницьку позицію по відношенню до своєї діяльності і до себе як її суб'єкту з метою критичного аналізу, осмислення і оцінки її ефективності для розвитку особистості дитини.

Необхідність рефлексивного ставлення педагога до діяльності, пов'язаної з педагогічним партнерством, визначається багатьма факторами, що зумовлені багатогранністю педагогічної професії. Здатність взаємодіяти із батьками, колегами, дітьми, зокрема відображати внутрішній світ дитини, розуміти причини її вчинків і при цьому усвідомлювати, яке враження педагог справляє на неї, уміння безпристрасно аналізувати причини власних дій, прораховувати їх наслідки, уміння контролювати і оцінювати свою поведінку в конфліктній ситуації сприяють досягненню педагогом високого професіоналізму і особистісного розвитку.

Залежно від предмету осмислення виділяють три види педагогічної рефлексії:

1) Соціально-перцептивна рефлексія, предметом якої є переосмислення, повторна переоцінка педагогом власних уявлень і думок, які у нього сформувалися про професію і своє місце в ній, про суб'єктів своєї професійної діяльності.

2) Комунікативна рефлексія полягає в усвідомленні суб'єктом того, як його сприймають, оцінюють, відносяться до нього інші («Я – очима інших»).

3) Особистісна рефлексія – осмислення власних думок, почуттів, ставлень, дій тощо.

Комплексність, багатоплановість рефлексії дозволяє застосовувати ці види рефлексії одночасно або по черзі в означених складових педагогічної діяльності: в системі своєї професійної діяльності, в системі педагогічного спілкування і в системі власної особистості.

А. Зимовин зазначає, що використання рефлексивного підходу у здійсненні педагогічної діяльності звільняє педагога від негативних, руйнівних почуттів, таких як сумніви щодо своєї компетентності і професіоналізму. Замість цього педагог дивиться на свої вчинки з позитивної сторони, перебуваючи в пошуку нових рішень

і способів врегулювати проблеми. Рефлексивний аналіз своїх професійних помилок дозволяє відокремити їх від себе як особистості, що сприяє їх визнанню і аналізу. Це, в свою чергу, позбавляє фахівця дошкільної сфери, з одного боку, від перфекціонізму та почуття власної непогрішимості, а з іншого, від загостреної вразливості до думки про нього інших людей. Критичне осмислення педагогічної діяльності (як власної, так і колег) відкриває шлях до подолання протиріччя між складними педагогічними завданнями сучасності, що потребують глибокого теоретичного усвідомлення, і тими прикладними засобами їхнього розв'язання, що панують в освітянській практиці. Вихід на рівень професійної рефлексії дає можливість подолати обмеження, задані простором власних знань і сформованих уявлень.

Таким чином, педагогічна рефлексія виконує ряд функцій:

- ✓ проєктувальна (проєктування і моделювання діяльності учасників педагогічного процесу);
- ✓ організаторська (організація найбільш ефективних способів взаємодії у спільній діяльності);
- ✓ комунікативна (як умова продуктивного спілкування учасників педагогічного процесу);
- ✓ змістоутворююча (формування свідомої діяльності та взаємодії);
- ✓ мотиваційна (визначення спрямованості спільної діяльності учасників освітнього процесу на результат);
- ✓ корекційна (спонукання до самозмін та зміни у взаємодії, діяльності).

Науковці виділяють чотири основні компоненти в структурі рефлексивної діяльності педагога:

- 1) мотиваційно-цільовий: потреба в здійсненні рефлексивної діяльності, позитивне ставлення та інтерес до рефлексивного аналізу власної професійної діяльності, усвідомлення її цілей;
- 2) когнітивно-операційний: знання, що конкретизують теоретичні основи педагогічної рефлексії, професійні вміння вихователя щодо здійснення рефлексивної діяльності;

- 3) особистісно-творчий: уміння переносити набуті знання і уміння в нову професійну ситуацію, самостійне комбінування відомих способів дій у вирішенні нестандартних проблем, особиста упевненість в доцільності здійснюваної діяльності;
- 4) аксіологічний: норми ціннісних відносин до своєї діяльності, усвідомлення себе суб'єктом діяльності, оцінка, самооцінка і контроль рефлексивної діяльності.

Таким чином, педагогічна рефлексія виступає важливою умовою забезпечення педагогічного партнерства між усіма учасниками освітнього процесу.

Тема 2.

Просвітницька діяльність як важлива складова педагогічного партнерства

План

1. Педагогічна освіта батьків – планова допомога дорослим у подоланні труднощів освітнього процесу.
2. Організація батьківської освіти в закладі дошкільної освіти.
3. Створення та використання моделей виховного процесу для батьків: модель групових консультацій, Адлерівська модель, учбово-теоретична модель, модель чуттєвої комунікації, модель заснована на трансакційному аналізі, їх порівняльна характеристика.
4. Просвітницька діяльність фахівців дошкільної освіти.

Література

1. Калашнікова С. А. Навчання дорослих на основі компетентнісно орієнтованого підходу. 2018. 57с.
2. Ковтун О. Єдиний освітній простір для педагогів, батьків та їхніх дітей. *Практика управління дошкільним закладом*, 2014. № 4 С. 7-15
3. Кондратенко Л.О. Професійна рефлексія як засіб підвищення фахової компетентності педагога та саморозвитку: метод. рек. Суми : НВВ КЗ СОППО. 2022. С.40.

4. Крутько М. Відповідальне батьківство. *Школа*. 2013. № 2 С. 53-56.

5. Демченко І. І., Мельникова О. М. Підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти – ключове завдання у побудові власної траєкторії професійного розвитку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 2. ч. 2. 2020. С. 49-58.

6. Мельникова О. Журавко Т. Неформальна освіта як інструмент фахового розвитку майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти. *Věda a perspektivy*, 2023, 2 (21).

7. Цуркан Л. Форми роботи з батьками. *Директор школи*. 2010. №5 С.56-59.

8. Швець Н. Співтворчість, а не наставництво. Батьківський університет в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 7-10.

1. Педагогічна освіта батьків – планова допомога дорослим у подоланні труднощів освітнього процесу, спрямована на підвищення самостійності і виваженості рішень батьків у конкретних виховних ситуаціях.

Науковці виокремлюють тенденції розвитку освіти дорослих в Україні: реалізація системного підходу до освіти дорослих; розвиток освіти дорослих у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів; зв'язок пріоритетних завдань освіти дорослих з процесами глобалізації та інформатизації суспільства; використання української системи вищої освіти для розбудови фундаменту освіти дорослих; розвиток міжнародного співробітництва; вплив соціально-економічних трансформацій на структуру, завдання та зміст освіти дорослих; упровадження інформаційних технологій в освіту дорослих; створення громадських об'єднань та визначення їх ролі у формуванні політичної свідомості громадян України; посилення функції соціального захисту людини.

Саме остання тенденція є ключовою у освіті та просвіті батьків і членів родин. На жаль, у традиційній освітній системі мало приділяється уваги даному аспекту, тож говоримо більше про самоосвіту дорослих членів родин у питаннях навчання та виховання підростаючого покоління.

Освіта і просвіта батьків здійснюється в умовах неформальної освіти, що є складником освіти дорослих. В Україні неформальну освіту дорослих реалізують у площині навчально-просвітницьких ініціатив, поширених у всіх регіонах, і спрямовують на розвиток додаткових умінь і навичок різних категорій дорослих. Її вирізняє варіативність й зазвичай необов'язковість надання офіційно визнаного документа. Найбільшого поширення набули мистецький, оздоровчий, лінгвістичний, інформаційно-комунікаційний, психолого-орієнтований, реабілітаційний та інші напрями неформальної освіти.

Завдання психолого-педагогічної освіти і просвіти батьків і членів родин:

- 1) орієнтація батьків і членів родин на зміни в особистісному розвитку підростаючого покоління – розвиток допитливості, самостійності, ініціативи і творчості в різних видах діяльності; допомогти батькам враховувати ці зміни у своїй педагогічній практиці;
- 2) спонукання батьків та членів родин до розвитку гуманістичної спрямованості відносин підростаючого покоління до оточуючих людей, навколишнього середовища, підтримки прагнення дітей до вияву уваги, турботи про дорослих та однолітків;
- 3) ознайомлення батьків та членів родин з умовами розвитку пізнавальних інтересів, інтелектуальних здібностей дітей у родині; підтримка прагнення батьків розвивати інтерес дітей до освітньої організації, бажання зайняти позицію дитини;
- 4) залучення батьків та членів родин до діяльності щодо розвитку суб'єктних виявів дитини в елементарній трудовій діяльності (ручна праця, праця з приготування їжі, праця в природі), розвитку бажання працювати, відповідальності, прагнення довести розпочату справу до кінця;
- 5) допомога батьками та членам родин у створенні умов для розвитку духовно-моральних, естетичних почуттів дітей, залучення дітей у родині до різних видів мистецтва та художньої літератури.

Функції психолого-педагогічної освіти і просвіти батьків та членів родин полягають в ознайомленні батьків та членів родин з метою, завданнями, змістом виховання дітей; навчанні батьків та членів родин технологіям і методам виховання

для вироблення єдиного погляду на сутність виховання; залученні батьків та членів родин до спільної з дітьми діяльності з метою повного вивчення емоційно-чуттєвого, соціально-цивільного, трудового, морального, інтелектуально-пізнавального стану дитини; корекції виховання в сім'ї для встановлення емоційно-позитивних взаємовідносин дітей, батьків та інших членів родини.

Психолого-педагогічна освіта та просвіта батьків і членів родин - складний і тривалий процес, який має кілька складових: латентну (приховану) – коли дитина «вбирає» відносини, прийоми, способи, якими її виховують, виховується, а ставши дорослою людиною, їх відтворює; традиційну (прийнятну у даній культурі), яка пов'язана з передачею знань, необхідних для життєзабезпечення дитини, та здійснювану традиційними способами навчання; ситуативну – коли передача батьками необхідних знань здійснюється за допомогою порад та консультацій, які даються знайомими, рідними, лікарями, вихователями, психологами, педагогами, соціальними працівниками; рефлексивну, яка забезпечують аналіз багатовимірних процесів життєвої реальності, наслідків, вчинених батьками дій (дитина розглядається як самостійний суб'єкт відносин).

Освіта і просвіта батьків і членів родин, побудована на **принципах** варіативності, диференціації та індивідуалізації з використанням сучасних форм її організації і технологій, має здійснюватися всіма підсистемами освіти: дитячими садочками, школами, позашкільними навчальними закладами, закладами культури тощо.

2. Організація батьківської освіти в закладі дошкільної освіти.

Сім'я є найважливішим середовищем формування особистості і найголовнішим інститутом виховання. Саме сім'я з раннього дитинства покликана закласти в дитині моральні цінності, орієнтири на побудову розумного способу життя.

Батьки та члени родин іноді не знають, як знайти «спільну мову» з дитиною, тому що не мають спеціальних знань у галузі виховання, відчувають труднощі у встановленні контактів з дітьми. Діяльність батьків, членів родин і педагогів в

інтересах дитини може бути успішною тільки в тому випадку, якщо вони стануть союзниками.

Зміст взаємодії навчального закладу з батьками та членами родин включає три основних напрямки:

- психолого-педагогічна освіта батьків та членів родин;
- залучення батьків та членів родин до навчально-виховного процесу;
- участь сімей учнів в управлінні навчально-виховним процесом в школі.

Організуючи освітньо-просвітницьку діяльність батьків, членів родин, необхідно враховувати їхній рівень освіти, культури, у тому числі й педагогічної, ставлення до навчально-виховної діяльності тощо. Тобто результативність освіти та просвіти залежить від знань педагогами конкретної родини та адекватного підбору змісту та форм роботи з батьками, членами родин. Педагог має можливість залучити батьків, членів родин до діалогу, виявити ступінь усвідомлення ними тих чи інших психолого-педагогічних знань, у чомусь переконати. У процесі такого діалогу виникає можливість вплинути на формування у батьків, членів родин мотивів освітньо-просвітницької діяльності, спонукати до педагогічної рефлексії, до позитивних змін педагогічної позиції в цілому.

Для організації освіти та просвіти батьків, членів родин необхідно передбачити три блока: діагностувальний, варіативний та блок самоосвіти.

Діагностувальний блок необхідний для створення батькам, членам родин умов для вивчення самих себе, своїх родин, своїх стосунків з близькими, своїх психолого-педагогічних знань. Результатом роботи у межах цього блоку є формування у батьків, членів родин потреби в отриманні педагогічних знань.

Варіативний блок створює умови для освіти та просвіти батьків, членів родин відповідно до їх потреб та інтересів. У цьому блоці стрижневим є вибір змісту освітніх програм самими батьками та членами родин. Результатом роботи у межах цього блоку є отримання батьками, членами родин основ педагогічних знань.

Блок самоосвіти передбачає підвищення рівня батьківської культури. Визначається він самостійно. Результатом роботи цього блоку є творчий розвиток особистості самих батьків, членів родин, творче ставлення до навчально-виховного процесу в цілому, обмін власними знаннями та досвідом з іншими батьками.

Таким чином, діяльність закладу дошкільної освіти у роботі з батьками та членами родин має бути спрямована на досягнення:

- ✓ просвітницької мети (навчити батьків та членів родин бачити та розуміти зміни, що відбуваються з дітьми);
- ✓ консультативної мети (організувати спільний психолого-педагогічний пошук методів ефективного виховного впливу на дитину в процесі набуття нею важливих соціальних та навчальних навичок);
- ✓ комунікативної мети (збагатити досвідом культури взаємодії батьків, членів родин та дітей).

Варто зазначити, що організація та проведення освіти та просвіти батьків, членів родин вимагає від педагога глибоких знань сутності сімейного виховання, уміння взаємодіяти на рівних, на принципах співробітництва у процесі комунікації, а також володіння різноманітними формами, технологіями, методами та прийомами.

Освіту та просвіту батьків, членів родин у закладі дошкільної освіти можна організувати за допомогою наступних форм роботи:

- батьківські університети;
- конференції;
- індивідуальні та тематичні консультації;
- батьківські збори;
- тренінги.

Залучити батьків та членів до освітнього процесу можна за допомогою наступних форм діяльності: дні творчості дітей та їх батьків; відкриті заходи; допомога в організації та проведенні позакласних справ і зміцнення матеріально-технічної бази ЗДО; батьківське суспільне патрулювання; шефська допомога.

3. Створення та використання моделей виховного процесу для батьків: модель групових консультацій, Адлерівська модель, учбовотеоретична модель, модель чуттєвої комунікації, модель заснована на транзакційному аналізі, їх порівняльна характеристика.

Моделювання взаємодії закладів освіти і родин

Взаємодія з батьками – це один з найважливіших напрямів діяльності закладів освіти, який дозволяє співпрацювати з батьками та членами родин як з односторонніми у справі виховання, розвитку й навчання дітей, повноцінно забезпечуючи процес гармонійного становлення особистості.

Результативна робота закладу освіти неможлива без активного залучення родин до участі в освітньому процесі, підвищення педагогічної культури батьків, формування в них відповідального та усвідомленого ставлення до батьківства, що є передумовою зміцнення сім'ї та реального захисту прав дітей.

Ефективна взаємодія з батьками і членами родин передбачає зміну традиційних педагогічних підходів на більш результативні, цікаві сучасним батькам.

Представлені нижче моделі об'єднуються пріоритетом інтересів сім'ї над інтересами суспільства, спрямованістю взаємодії з батьками насамперед на вирішення проблем сім'ї, підпорядковані меті гармонійного розвитку дитини через розвиток сім'ї в цілому.

Можна виділити такі моделі взаємодії з батьками та членами родин: адлерівська модель; навчально-теоретична модель; модель чуттєвої комунікації; модель, заснована на транзакційному аналізі Е. Берна; модель групових консультацій Х. Джинот.

1. Адлерівська модель

Ця модель заснована на теорії особистості А. Адлера. Відповідно до неї, найнеобхіднішою для гармонійного розвитку дитини визнається взаємоповага членів сім'ї. Основні принципи адлерівської моделі – рівноправність і співробітництво. Рівноправність означає взаємну повагу в родині, рівність як в галузі прав, так і в галузі відповідальності, тобто розуміння обмеженості своїх можливостей. Йдеться про визнання індивідуальних відмінностей і різних

можливостей членів сім'ї, звідси відмова від дій з позицій сили і відмова від диктату по відношенню до дітей. Звідси і принцип «природних результатів» – виховання дитини не шляхом диктату батьків, а через усвідомлення ним наслідків його дій і, отже, обмеженість своїх можливостей і необхідності прийняття відповідальності.

Р. Дрейкурс, один з педагогів, які працюють у рамках цієї моделі, підкреслює, що виховання батьків – це суспільно-політична діяльність, метою якої є створення демократичного суспільства, заснованого на рівноправ'ї. Таким чином, адлерівська модель визнає виховання батьків та членів родин невід'ємною частиною і умовою функціонування демократичного суспільства, оскільки його передумови закладаються в родині, яка будує життя на основі поваги прав і думок усіх її членів.

2. Навчально-теоретична модель

Ця модель ґрунтується на теорії біхевіоризму, згідно з яким поведінка людей являє собою сукупність реакцій на зовнішні стимули. Ця теорія по суті заперечує свободу особистості – поведінка людини визнається повністю детермінованою його оточенням. У людини немає права на прояв власної, не детермінованої ззовні активності. Навчально-теоретична модель виходить з того, що зміни в оточенні ведуть до зміни поведінки. Тому батьки можуть змінювати поведінку дітей за допомогою зміни умов їх життя. Існують різні способи цього: позитивне підкріплення бажаних поведінкових реакцій і негативне підкріплення або ігнорування небажаних поведінкових реакцій. У рамках цієї моделі батьків навчають розбиратися в поведінкових реакціях дитини, у тому, які саме стимули їх викликають; змінювати поведінку дітей за допомогою описаних вище способів.

Основне завдання роботи з батьками і членами родин, з точки зору навчально-теоретичної моделі, – навчити їх оцінювати і передбачувати поведінку, у тому числі і свою власне, розглядаючи її як набір реакцій на набір стимулів зовнішнього середовища, що має призвести до формування соціальних навичок поведінки, тобто сформованої і закріпленої поведінки, за допомогою якої людина може здійснювати цілеспрямовані дії, вирішувати проблеми, що виникають у взаємодії між людьми.

3. Модель чуттєвої комунікації

Ця модель заснована на теорії особистості і т.зв. терапевтичному підході К. Роджерса. Згідно з останнім, основним мотивом поведінки є потреба людини в самовираженні, а терапія переслідує дві основні мети: створити сприятливі умови для самовираження, тобто теплу, дружню, підтримуючу атмосферу, яка допомагає набутти впевненості в собі; навчити відкрито і щиро висловлювати свої почуття, як позитивні, так і негативні, що допомагає людині жити в гармонії з самою собою, а отже, і з оточуючими. У міру розкритості негативні почуття перестають бути агресивними, а ставлення людини до оточуючих стає все більш доброзичливим.

У моделі виховання батьків Т. Гордона, яка заснована на теорії К. Роджерса, основна увага приділяється навичкам спілкування, головною з яких визнається вільне вираження почуттів однієї людини до іншої. У терапевтичних групах батьки та члени родин вчаться спілкуванню, активному слуханню, самовираженню. Впевненість у собі і здатність до вільного, щирого самовираження потім переносяться ними в реальне життя, у спілкування з дітьми. Щирість у вираженні своїх почуттів у рамках цієї моделі визнається важливішою, ніж послідовність у поведінці, на відміну від навчально-теоретичної моделі.

Завдання даної моделі – розвиток творчого начала в батьках та членах родин, зміцнення в них почуття впевненості в собі. З її точки зору, відносини людини з найближчим оточенням і з суспільством є скоріше результатом, ніж причиною її розвитку.

4. Модель, заснована на транзактному аналізі Е. Берна

У рамках цієї моделі людська поведінка розглядається як обмін певними діями – транзакціями, звідси і її назва. Кожен з учасників взаємодії може перебувати в одному з его-станів – Дитина, Батько, Дорослий. Дитина – це творчий, ігровий, спонтанний початок в особистості, джерело розвитку та безпосередньої радості взаємодії. Дорослий – це свідомий початок особистості, тобто раціональність, відповідальність, об'єктивність і усвідомленість поведінки. Батько – початок нормативний, близький до категорії «суперего» у теорії особистості З. Фрейда. Батько в особистості Дорослого відображає відповідність поведінки соціальним

нормам, прагнення вести себе так, як «треба», так, як цього вимагали авторитетні для нього люди, перш за все його батьки. Учасники взаємодії можуть перебувати в різних его-станах, що визначає способи і успішність їх взаємодії. Зазвичай люди не усвідомлюють, з якою саме позиції (Дитина, Батько або Дорослий) вони беруть участь у взаємодії. Метою виховання батьків та членів родин у рамках цієї моделі є формування вміння розуміти свою поведінку і поведінку оточуючих у категоріях транзактного аналізу, що дозволяє керувати процесом взаємодії більш ефективно.

У рамках цієї моделі підкреслюється необхідність ставитися до дитини як до частини сім'ї, поза якою вона не здатна вирішити свої проблеми. А дитина, яка зрозуміла мову транзактного аналізу, легше вирішить свої проблеми, оскільки буде більше знати про себе і навколишній світ.

5. Модель групових консультацій

Ця модель, на відміну від усіх розглянутих вище, має суто практичний характер. Вона не ґрунтується на жодній з відомих у психології теорій особистості. Була розроблена дитячим психотерапевтом Хаїмом Джинотом як модель групової терапії для батьків. Відповідно до неї, батькам для того, щоб добре виховувати дітей, немає необхідності навіть знати про існування будь-якої теорії. Виховання батьків повинно бути зосереджено на практичних речах. Головне – навчитися розглядати конкретні проблеми, які виникають у родині.

В основі цієї моделі лежить визнання важливості обміну досвідом виховання дітей між батьками. Всі виділені Х. Джинот форми виховання батьків: психотерапія, консультація та інструктаж – проводяться в групах. При цьому важливі доброзичливе ставлення до батьків, розуміння їх проблем і бажання допомогти їм. У моделі Джинот немає загальних міркувань або порад, далеких від життя конкретних сімей і питань практичної педагогіки. Одне із завдань виховання батьків – допомогти їм зрозуміти себе, що в результаті допоможе їм краще зрозуміти своїх дітей. Інше завдання – виховати в батьках самоповагу, оскільки тільки впевнені в собі батьки можуть виховати впевнених у собі, психічно здорових дітей.

4. Просвітницька діяльність фахівців дошкільної освіти.

На сучасному етапі основною передумовою розвитку суспільства та економіки країни виступає концепція «навчання протягом життя», яка включає формальну, неформальну та інформальну освіту. Розвинені країни мають тривалий період становлення та розвитку системи освіти, оскільки виклики сьогодення спонукають до розгляду низки аспектів та питань освіти. У цьому контексті відповідно до запропонованого дослідження актуальності набуває здобуття неформальної освіти майбутніми фахівцями дошкільної освіти, оскільки це надає можливість набуття додаткових професійних і особистісних компетенцій через навчання, практику та діяльність.

Ефективність навчання дорослих залежить від багатьох чинників, а саме: мотивації, рівня підготовленості, прагнення навчатися, підвищувати свій професійний рівень, а відтак вимагає різних підходів у реалізації цілей навчання. Зазвичай дорослі люди мають бажання вчитися, якщо бачать реальну потребу у цьому та можливість використати результати цього для поліпшення своєї діяльності. Як правило, дорослі активно беруть участь у процесі навчання, додаючи у навчальні ситуації власний досвід, життєві цінності та намагаються співвіднести або ж підпорядкувати перебіг навчання власним цілям і завданням.

Узагальнення досвіду навчання дорослих дає підстави для висновку про доцільність впровадження діяльнісного підходу, який на відміну від традиційного, знанневого, виявляється насамперед у використанні інтерактивних методів навчання, заснованих за принципом "від діяльності до знань". За таких умов відбувається посилення мотивації навчання, забезпечується стимулювання професійного зростання, набуваються нові знання й засоби ефективного використання наявного досвіду.

З позиції діяльнісного підходу якість професійного навчання спрямована на самореалізацію дорослої людини у професійної діяльності фахівців дошкільної освіти. Тоді якість професійного навчання визначається як узагальнений – інтегральний показник таких критеріїв як рівень здатності до саморозвитку;

перетворювальної діяльності; рефлексії, а також сформованості умінь самостійно ставити і розв'язувати професійні задачі.

Одним із шляхів просвітницької діяльності є неформальна освіта педагогів.

Стрімкий розвиток неформальної освіти як практики освітньої діяльності та сфери наукових педагогічних досліджень зумовлений:

- ✓ атрибутивністю (обов'язковістю, невід'ємністю) освіти для людини усучасному інформаційному суспільстві;
- ✓ педагогізацією тих сфер професійної діяльності, які раніше не потребували засвоєння соціально-педагогічних функцій;
- ✓ зростанням ролі освіти й освіченості;
- ✓ нерівністю доступу до освітніх ресурсів соціально виключених категорій населення;
- ✓ усвідомленим прагненням до особистісного зростання, саморозвитку, самореалізації;
- ✓ стихійним розвитком досвіду неформальної освіти в суспільстві.

Відповідно, неформальну освіту доцільно розглядати з декількох позицій: як сферу наукового пізнання; як спосіб педагогічної і соціальної практики; як навчальну дисципліну для студентів психолого-педагогічних спеціальностей. Наразі площина наших дослідницьких інтересів передбачає вивчення основних характеристик неформальної освіти саме як сфери наукового пізнання майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Оскільки неформальна освіта володіє потенціалом до інтеграції особистісного та професійного розвитку майбутніх дошкільних педагогів, ефективність впливу форм і методів організації неформальної освіти визначається їх опорою на внутрішні потреби особистості у самоактуалізації, саморозвитку, самореалізації.

Дослідниця Н.Павлик визначає неформальну освіту як процес додаткового цілеспрямованого діалогічного навчання, виховання й розвитку молоді, організований поза межами змісту, форм і методів освітніх установ та державних інституцій.

Неформальна освіта базується на певних принципах, найбільш важливими з яких є:

- ✓ принцип «навчатися в дії», що означає отримувати різні вміння та навички під час практичної діяльності;
- ✓ «вчитися співпраці», який передбачає отримання та розвиток уявлень про відмінності, які існують між людьми, вміння працювати в групі та в команді, а також приймати оточуючих такими, які вони є, і співпрацювати з ними;
- ✓ реалізація принципу «навчатися вчитися» дає змогу отримувати навички пошуку інформації та її опрацювання, навички аналізу власного досвіду і виявлення індивідуальних освітніх цілей, а також здатність застосовувати вище викладене в різних життєвих ситуаціях.

Оскільки в сучасному світі не достатньо фокусуватися на розвитку професійних навичок, актуальною постає потреба у набутті спеціалізованих навичок взаємодії один з одним, з-поміж яких можемо виокремити: вміння ефективно комунікувати, презентувати, вести переговори, працювати в команді, надавати зворотній зв'язок тощо. Ці навички позначаються як «soft skills» (м'які або гнучкі навички), які разом із «hard skills» (жорсткі навички) посилюють професійні навички педагога. Відтак, аби сформувати навичку, здобувачу необхідно отримати знання та відпрацювати їх на практиці.

Нинішня система дошкільної освіти переходить на новий етап розвитку, а саме оновлення нормативної бази, формування мережі дошкільних установ, які забезпечують гнучкість і багатоманітність форм надання послуг системи дошкільної освіти: міні-садки, групи короткотривалого перебування, сімейні дитячі садки, ігрові центри, центри розвитку дитини, тощо. Такий спектр освітніх послуг враховує вікові та індивідуальні особливості дитини, потреби сім'ї та суспільства. Усі зміни, що відбувається в дошкільній освіті передбачають активну участь педагогів у виборі методів та прийомів роботи з дітьми, у розробці та адаптації змісту відповідно до особливостей конкретного дитячого колективу, а тому, передбачають активне включення фахівців до цих змін.

Побудові власної траєкторії професійного розвитку фахівців дошкільної освіти сприяє підвищення кваліфікації.

Науковці І. Демченко, О. Мельникова виокремили основні напрями підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти:

розвиток професійних компетентностей; – формування у здобувачів освіти спільних для ключових компетентностей вмінь;

– психолого-фізіологічні особливості здобувачів освіти певного віку, основи андрагогіки;

– створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами;

– використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включно електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку;

– мовленнєва, цифрова, комунікаційна, інклюзивна, емоційно-етична компетентність тощо;

– здатність до професійної самоосвіти й саморозвитку;

– здатність до творчої діяльності;

– виховання професійного патріотизму;

– формування ціннісного ставлення до професії.

Професійний рівень педагога закладу дошкільної освіти багато в чому залежить від рівня його активності: чим вищий рівень активності, тим вищий ступінь професійного розвитку педагога, рівень професійної компетентності, професійної самоосвіти й саморозвитку. Професійний розвиток фахівця дошкільної освіти передбачає інтеграцію й реалізацію в педагогічній діяльності професійно значущих і особистісних якостей, здібностей, а також професійних знань і умінь.

Формування нової особистості в інноваційних умовах розвитку освіти актуалізує проблему розвитку професіоналізму фахівця, а також формування й удосконалення його компонентів. Такий механізм можливий тільки під час саморозвитку особистості. На думку О. Самсонової, базу професіоналізму педагога

ЗДО мають становити: гуманістичні світоглядні орієнтири, високий рівень педагогічної культури, творче ставлення до справи, ефективне виконання професійних функцій, спроможність успішно вирішувати професійні завдання, прагнення до безперервної самоосвіти й самовдосконалення.

Професіоналізм вихователя закладу дошкільної освіти Л. Кідіна розглядає як інтегративне особистісне утворення на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють його готовність до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації. Професійна компетентність вихователя не має вузько професійних меж, оскільки від нього вимагається постійне осмислення розмаїття соціальних, психологічних, педагогічних та інших проблем, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу закладу дошкільної освіти.

У результаті навчання на курсах підвищення кваліфікації слухачі оволодівають такими основними компетентностями: здатністю компетентно розв'язувати різноаспектні комплексні завдання і проблеми в галузі дошкільної освіти, керуючись принципами толерантної комунікації, творчої, креативної й інноваційної професійної діяльності; здатністю вчитися й оволодівати сучасними знаннями; здатністю генерувати нові ідеї; здатністю працювати в команді; здатністю здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти; здатністю організовувати освітній процес у дошкільних навчальних закладах із використанням сучасних, науково обґрунтованих, традиційних та інноваційних засобів, методів, прийомів, технологій; здатністю створювати розвивальне середовище відповідно до особистісно-зорієнтованої моделі освіти дітей дошкільного віку; здатністю до взаємодії з батьківською спільнотою; здатністю до професійного самовдосконалення тощо.

На курсах підвищення кваліфікації вихователі-практики збагачують свої знання, уміння і навички відповідно до змін, які відбуваються в дошкільній освіті, навчаються технікам роботи з інформаційними джерелами для самоосвіти, навчання, планування та побудови власної траєкторії професійного розвитку,

опановують інноваційними технологіями навчання, виховання і розвитку підростаючого покоління в нових умовах професійної діяльності тощо.

Підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти є необхідною компонентою процесу самовдосконалення та саморозвитку, формування професійного патріотизму та професійної компетентності в умовах сучасної парадигми освіти.

Таким чином, суспільство потребує висококваліфікованих педагогів, які легко орієнтуються в сучасному світі, володіють інноваціями, креативно і професійно підходять до вирішення нестандартних завдань, використовують сучасні інформаційно-комунікативні технології тощо. Це зумовлює потребу у фаховому розвитку майбутніх вихователів дошкільної освіти.

Тема 3.

Профілактика професійного вигорання на рівні партнерської взаємодії «Керівник-колектив»

План

1. Сутність поняття «професійного вигорання», підходи до його визначення.
2. Симптоми синдрому професійного вигорання.
3. Причини виникнення синдрому професійного вигорання.
4. Особливості профілактики та подолання синдрому професійного виховання у фахівців дошкільної сфери.
5. Роль керівника закладу дошкільної освіти у запобіганні виникненню професійного вигорання у педагогічного персоналу.

Література

1. Гриник І. Психологічний аналіз синдрому професійного «вигорання» педагогічних працівників. *Проблеми гуманітарних наук*. Дрогобич. Ред.-вид.відділ ДДПУ. 2010. Вип. 25. С. 48-59.

2. Михальчук Л.Я., Шуберчук М.П. Подолання синдрому професійного вигорання педагогів шляхом використання педагогіки емпатуерменту. *Методичний посібник*. 2019. 78с.

3. Носенко В. М. Управління професійним стресом та профілактика дистресу і вигорання [Електронний ресурс] / В. М. Носенко. – Режим доступу: http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol3_2/11.pdf.

4. Пастух Л. В. Розвиток психологічної компетентності керівників навчальних закладів освіти з попередження синдрому «професійного вигорання» педагогів у післядипломній освіті. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Випуск 39. С. 231-243.

1. Сутність поняття «професійного вигорання», підходи до його визначення.

В українській психологічній енциклопедії явище «вигорання психічне» характеризується як певний психічний стан, який проявляється у відчутті емоційного спустошення та втоми від власної роботи, що може призвести до цілковитого регресу фахового розвитку, оскільки руйнує особистість та негативно позначається на ефективності трудової діяльності. Відчуття стану втоми, стресу та депресії може свідчити про розвиток у педагога професійного вигорання. Варто відмітити, що вигорання не настає раптово, воно є результатом тривалого процесу особистісної деформації працюючої особи.

Йдеться про явища, які пов'язані з негативним впливом на особистість фахівця з боку інших людей (батьків, колег, керівництва і т.ін.), з якими він постійно безпосередньо спілкується. Такий вплив часто носить стресогенний характер і призводить до певних проблем, труднощів у професійній діяльності та особистому житті працівника. Ці негативи можуть нести загрозу нормальному функціонуванню, викликати порушення психічних і фізичних станів та процесів, мають різноманітні прояви і особливості протікання.

Суть поняття «професійне вигорання» – довгострокова стресова реакція або синдром, що виникає внаслідок тривалих професійних стресорів середньої інтенсивності та призводить до особистої деформації професіонала під впливом професійних стресорів.

Інший основоположник ідеї вигорання, К. Маслач визначає синдром професійного вигорання як «стан фізичного, емоційного і розумового виснаження та хронічною втомою, почуття безпорадності та безнадійності, розвитком негативної самооцінки та негативного ставлення до роботи та життя». Автор підкреслює, що вигорання – це не втрата творчого потенціалу, а скоріше «емоційне виснаження, що виникає на основі стресорів, викликаного міжособистісним спілкуванням».

І. Прокопенко визначив основні складові професійного вигорання:

- 1) емоційне виснаження, пов'язане з почуттям емоційного спустошення і втоми, яке виникає при надлишковому робочому навантаженні, коли емоційні ресурси особистості вчителя є вичерпаними;
- 2) деперсоналізація – тенденція розвивати негативне ставлення до особистості; редукція професійних досягнень, що виявляється в переживанні некомпетентності та неуспішності своєї діяльності.

К. Чернісс визначив синдром емоційного «вигорання» як втрату мотивації в професійній діяльності у відповідь на надмірні зобов'язання та незадоволеність, психологічне та емоційне виснаження. Заслугує на увагу думка, за якою професійне вигорання слід поділяти на конструктивне та дисфункціональне, внаслідок якого «вигорання» негативно позначається на виконанні професійної діяльності та відносинах з колегами та призводить до професійної деформації особистості.

Г. Дзвоник, Т. Савченко серед основних індивідуальних характеристик особистості, які відіграють важливу роль у розвитку стресу, виділяють: емоційну реактивність, нейротизм, тривожність, локус контролю; негативну афективність, самооцінку, рівень самоефективності, толерантність до ситуацій невизначеності, приналежність до поведінкового патерну А чи Б, володіння варіативністю типів копінг-поведінки, способів подолання стресових ситуацій.

Ґрунтуючись на роботах Г. Сельє, науковець І. Прокопенко визначив стадії професійного вигорання педагогів.

Перша стадія визначається на рівні виконання функцій довільної поведінки: забування певних моментів, тобто провали в пам'яті (наприклад, внесення потрібного запису в документацію), збої у виконанні певних рухових дій тощо. Зазвичай на ці початкові симптоми мало хто звертає увагу. Залежно від характеру діяльності та особливостей професійної діяльності педагога, перша стадія може формуватися упродовж трьох-п'яти років.

На *другій стадії* спостерігається зниження інтересу до професійної діяльності, потреби в спілкуванні (зокрема, з рідними та друзями), підвищена дратівливість. Дана стадія формується в середньому від п'яти до п'ятнадцяти років.

Третя стадія – особистісне вигорання, якому характерна повна втрата інтересу до роботи та життя взагалі, емоційна байдужість, відчуття постійної відсутності сил. Людина прагне до самоти. На даній стадії особистості набагато приємніше спілкуватися з тваринами та природою, ніж з людьми. Стадія може формуватися від десяти до двадцяти років.

Таким чином, професійна діяльність педагогів є однією з найбільш напружених (в психологічному плані) видів діяльності та входить до групи професій з великою присутністю стрес-чинників.

2. Симптоми синдрому професійного вигорання

Професія педагога насичена багатьма стресогенами, серед яких такі, як соціальні оцінка, невизначеність, повсякденна рутинна тощо. Прояви стресу в роботі педагога різноманітні й численні: фрустрованість, підвищена тривожність, дратованість, виснаженість – ось лише незначна частина факторів, які спричиняють до емоційного виснаження носіїв цієї складної професії. Суттєвим стресогенним фактором є психологічні й фізичні перевантаження педагогів, які спричиняють виникнення так званого синдрому «професійного вигорання» – виснаження моральних і фізичних сил, що неминуче позначається як на ефективності професійної діяльності, психологічному самопочутті, так і на стосунках у сім'ї.

Л. Михальчук, М. Шуберчук визначають декілька груп симптомів синдрому професійного вигорання

Симптоми «напруження»

Переживання психотравмуючих обставин супроводжується почуттями занепокоєння, емоційної спустошеності, можливості невдач.

Незадоволення собою: зниження самоповаги, дратівливість, емоційні зриви.

«Загнаність у кут» – відуття неспроможності охопити весь обсяг роботи і виконати всі поставлені завдання.

Тривога, депресія – переживання стану емоційного дискомфорту, стурбованості, пригніченості, песимізму, побоювання, збентеженості, швидка втомлюваність, прагнення за будь-якої нагоди побути на самоті.

Симптоми «резистенції»

Неадекватне вибіркове емоційне реагування проявляється у притупленості емоційних проявів та песимізмі.

Емоційно-моральна дезорієнтація: посилення відчуття незахищеності та страху перед нововведеннями, пригнічений психічний стан і тривожність. Зниження настрою, душевна замкненість набувають сталого характеру.

Розширення сфери економії емоцій помічається в емоційному спустошенні, відсутності проявів вербальної і невербальної прихильності, дистанціювання від інших учасників освітнього процесу, небажання перейматися чужими проблемами.

Редукція професійних обов'язків: зниження пильності та прояви неуважності. Частішають скарги на погане самопочуття. Педагог починає сприймати дітей як загальну масу. Помічається некоректність і різкі зауваження, розчарування професійною діяльністю та партнерами, байдужість до професійних досягнень колег.

Симптоми «виснаження»

Емоційний дефіцит проявляється в пасивності та підвищеній образливості, байдужості до своєї роботи, ігноруванні потреб інших людей, скептичному ставленні та демонструванні неповаги до них.

Емоційне відчуження можна визначити за такою ознакою, як емоційна холодність. Педагог відчувається розбитим та самотнім, надмірно зосереджується на негативному самопочутті.

Симптоми «деперсоналізації»

Деперсоналізація проявляється у відчутті непотрібності, зниженні самоповаги, проявах агресивності. Педагог хворобливо переживає невдачі, болісно реагує на зауваження і критику. Неадекватно поводить себе в конфліктних ситуаціях, легко впадає в гнів. Помічається регрес педагогічної діяльності, за якого зміст роботи зводиться до суто формального виконання посадових обов'язків.

Психосоматичні та психовегетативні порушення проявляються у психологічному зламі, апатії, депресивному й невротичному станах, частій відсутності на роботі через хвороби.

Таким чином, існує ряд симптомів, які засвідчують професійне вигорання у фахівця дошкільної освіти.

3. Причини виникнення синдрому професійного вигорання.

Надамо характеристику стресогенним чинникам виникнення синдрому професійного вигорання.

Синдром професійного вигорання фахівців у сфері дошкільної освіти зумовлюється такими специфічними стресогенними чинниками (Л.Карамушка, Т.Зайчикова):

1 блок – соціально-економічні та соціально-психологічні;

2 блок – всі явища робочого середовища освітнього закладу;

3 блок – стресогенні чинники, пов'язані зі змістом праці педагога.

Що стосується першого блоку, то більшість лякає втрата роботи, низький рівень заробітної плати, низький статус роботи вихователів закладу дошкільної освіти не лише в державі, а й серед колег, проблеми майбутнього власних дітей, стан власного здоров'я або членів родини та вимогливість з боку керівництва закладу.

Другий блок таких чинників пов'язаний з професійною необхідністю частого контакту з батьками вихованців. Спілкування вихователя з батьками, різними за соціальним станом, фінансовим статусом, професіями, рівнями вихованості, сімейним укладом, уявленнями про завдання дошкільної освіти та ставленням до

дитини, досить часто спричиняє професійні стреси та негативно позначається на умовах праці педагога.

Щодня, вранці й увечері, педагог обмінюється інформацією з батьками кожної дитини (у групі зазвичай 15-20 вихованців) про стан здоров'я, виховні, розвивальні, освітні та організаційні завдання, особливості діяльності та поведінки вихованця і т.ін. І навіть якщо він подеколи намагається обмежити це спілкування, більшість батьків самі його ініціюють.

Ставлення батьків до вихователів, особливо молодих, часом буває зверхнім, спостерігається тенденція до панібратства, яка неприємно вражає педагога, а той стає основною причиною формування синдрому педагогічного вигорання, аж до рішення змінити роботу.

Досить часто спілкування вихователя з батьками супроводжується стресчинниками, зумовленими конфліктами дитини з однолітками, батьків між собою і т.ін. Педагогічний такт не завжди допомагає вихователю уникнути стресової ситуації, тож доводиться докладати неабияких зусиль, щоб пригасити прояв професійно табуйованих емоцій.

Стрес-чинник, або нерозв'язаний конфлікт викликає реакцію капітуляції, емоційне спустошення, втому, прагнення дистанціюватися від партнерів. Це, в свою чергу, провокує появу СПВ (синдром професійного вигорання).

Третій специфічний чинник у професійній діяльності вихователів – підвищена відповідальність за життя дітей, які через брак життєвого досвіду ще не здатні передбачати можливі негативні наслідки своїх дій та вчинків для власного здоров'я та здоров'я однолітків. Педагог – гарант безпечного життя дитини в закладі, в колективі однолітків. Він має вчасно усунути можливу загрозу, убезпечити вихованця від непродуманих, імпульсивних дій, сформувані у нього свідоме ставлення до дотримання правил безпечної поведінки. Адже за будь-яку травму дитини вихователь несе моральну та юридичну відповідальність, незалежно від того, за яких обставин стався випадок.

Розвиток синдрому педагогічного вигорання часто зумовлюється і підвищеними вимогами суспільства до вихователів, за яких саме вони почуваються найменш захищеними.

Істотно впливає на розвиток синдрому більша, ніж в інших освітніх закладах, фемінізація сфери дошкільної освіти. Підвищена емоційна реакція жінок на різні виробничі ситуації та ряд інших гендерних аспектів часто-густо спричинюють специфічні для жіночого колективу конфліктні ситуації та додаткові стреси.

Бажання педагога бути, як усі, не виділятися серед загалу; острах мати смішний вигляд перед колегами, дітьми та керівництвом; неадекватне оцінювання своєї діяльності і, як наслідок, недооцінка власних педагогічних знахідок та досягнень; надмірна чутливість до критики; невміння обґрунтувати свою думку, відкрито відстоювати власну педагогічну позицію – усе це ускладнює психологічний стан працівника. А відсутність у закладі чітких критеріїв оцінки роботи педагога та стабільної системи матеріального заохочення; репродуктивний характер педагогічної діяльності; неефективність системи поширення кращого педагогічного досвіду; нерозуміння чи ігнорування надбань психологічної науки; розходження між очікуваннями педагога та відсутністю позитивного підкріплення їх керівником, колегами, батьками та дітьми; авторитарний стиль керівництва закладом роблять працю обтяжливою, безперспективною.

Чинниками розвитку СПВ можуть бути індивідуально-психологічні якості педагога; несприятливий психологічний клімат у трудовому колективі; невдоволення своєю професією; низький рівень знань, фахових навичок, авторитету в колективі; відсутність мотивації та інтересу до роботи; неготовність до роботи поновому; сувора регламентація професійної діяльності і т.ін.

В. Носенко робить акцент на організаційних чинниках професійного вигорання, зокрема, відсутність стратегії управління професійним стресом в організаціях, недостатність уваги до профілактики робочих дистресів, синдрому вигорання та їх попередження породжують плінність кадрів, зниження трудової мотивації і продуктивності діяльності, втрату ініціативи і творчої активності.

О. Дубчак, аналізуючи причини професійного вигорання, констатує, щодо основних організаційних чинників, які сприяють професійному вигоранню педагогів, належать: високе робоче навантаження; відсутність або брак соціальної підтримки з боку колег та керівництва; недостатня винагорода за роботу; високий ступінь невизначеності в оцінці виконуваної роботи; неможливість впливати на прийняття рішень; неоднозначні вимоги до роботи; постійний ризик штрафних санкцій; одноманітна, монотонна та безперспективна діяльність; необхідність зовні виявляти емоції, які не відповідають реаліям, відсутність вихідних (перевірка зошитів, планування уроків, підготовка методичного матеріалу для уроків тощо) й інтересів поза роботою.

Також науковці називають декілька факторів виникнення професійного вигорання:

- ✓ хронічна напружена психоемоційна діяльність;
- ✓ дестабілізуюча організація діяльності;
- ✓ підвищена відповідальність за виконувану роботу;
- ✓ неблагополучна психологічна атмосфера професійної діяльності;
- ✓ психологічно важкий контингент, з яким має справу професіонал у сфері спілкування.

До характеристик особистості, схильної до емоційного вигорання, пізніше додається імпульсивність, низька емоційна стійкість та неефективні стилі поведінки в конфліктних ситуаціях. Рівень емоційного вигорання педагога характеризує не лише його особистість, а й ефективність освітнього процесу у цілому. Саме тому дослідження та своєчасна профілактика зазначеного явища має велике значення як для самого педагога так і навчального закладу у цілому.

Таким чином, кожний із зазначених чинників, як і їх сукупність, може спричинити появу чи розвиток СПВ. Тому не варто перебільшувати або применшувати роль будьякого внутрішнього чи зовнішнього психологічного чинника, який може допомогти своєчасно вжити заходів для забезпечення психіки педагога.

4. Особливості профілактики та подолання синдрому професійного виховання у фахівців дошкільної сфери.

Основні принципи та прийоми технологій, які можна покласти в основу профілактики та подолання синдрому професійного вигорання працівників освітньої сфери, розкрито в наукових працях Л.Карамушки і Т.Зайчикової; психологічні засади розв'язання професійних проблем висвітлено у публікаціях М.Войтович, Г.Федосової, Н. Коломінського, О.Філя, О. Винославської, О. Ковальчук, О.Тополенко, інших науковців.

Метод, за допомогою якого можна частково або повністю позбутися фізичного чи психічного напруження – релаксація. Особи, які переживають професійне вигорання, часто виснажені, деморалізовані, знесилені. Тому необхідно віднаходити час (нехай це всього 5-10 хвилин) та місце (навіть за робочим столом) для відновлення енергії, м'язового розслаблення, візуалізації приємних образів та ін. Повне розслаблення за короткий час може бути досягнуто шляхом сильного напруження і поступового розслаблення певних груп м'язів. Варто пам'ятати, що коли м'язи розслаблені, людина перебуває у стані повного душевного спокою.

Не менш важливою для відновлення є емоційна підтримка та професійна допомога керівника, колег, товаришів по роботі, наставників, покращення психологічного клімату в колективі, відвідування мотиваційних тренінгів, правильна організація дозвілля та здоровий спосіб життя. Допомагають також і опанування техніками контролю за власним часом, вироблення упевненості в собі, пошук індивідуальних способів відновлення (спілкування з природою, хобі та ін.).

Профілактика синдрому професійного виховання у фахівців дошкільної сфери включає в себе такі складові:

- ✓ інтерактивне навчання педагогів виходу зі стресових ситуацій у професійній діяльності;
- ✓ активізація потенційних можливостей особистості;
- ✓ вправління у спостереженні за поведінкою вихованців та в її аналізі, в адаптуванні різних педагогічних прийомів до конкретної дитини й ситуації;

- ✓ навчання педагогів прийомів довільної саморегуляції психічного стану;
- ✓ підвищення рівня орієнтування на самопізнання;
- ✓ активізація потенційних можливостей особистості.

Ще одним чинником запобігання виникненню синдрому професійного вигорання є оптимізація творчості вихователя у професійній діяльності, що передбачає:

- ✓ створення творчого середовища;
- ✓ формування базисної потреби та психологічної готовності до творчості;
- ✓ закладення позитивної емоційної основи для творчості;
- ✓ актуалізацію творчого потенціалу педагога;
- ✓ вправлення у колективних формах творчої співпраці;
- ✓ культивування педагогічної творчості, спонукання до спільного творчого пошуку;
- ✓ вправлення у нетрадиційному використанні набутого досвіду;
- ✓ поєднання нових елементів із минулим досвідом, традиційних та активних методів навчання, прийомів активізації творчості дітей;
- ✓ розвиток творчості у педагогічному колективі і на рівні окремої особистості;
- ✓ комплектування пар з творчого та конформного вихователів;
- ✓ оволодіння творчими вміннями, стратегіями і тактиками як професійним інструментарієм;
- ✓ зміщення акцентів зі стратегії репродуктивної діяльності на співтворчість вихователя-методиста з вихователями зміцнює віру педагога в себе, сприяє підвищенню його творчої активності.

Одним із важливих умінь, на думку фахівців, – це здатність відмовлятися від непотрібних речей, гонитва за якими і призводить до синдрому емоційного вигорання. Коли людина знає, чого вона хоче особисто, а не дотримується загальноприйнятої думки, вона стає невразливою для емоційного вигорання. Навіть якщо навколо зовнішні обставини й умови, на які майже неможливо вплинути,

сприяють стресу та виникненню емоційного вигорання, позитивного ефекту можна досягти, якщо проводити роботу з власними індивідуальнопсихологічними можливостями, розвивати необхідні якості та вміння, а також дотримуватися правил психологічної безпеки з метою формування особистісного ресурсу.

Одним із найефективніших засобів профілактики розвитку синдрому емоційного вигорання вважають саморегуляцію, адже без активного і свідомого включення самої особистості неможливо успішно подолати цю проблему.

Саморегуляція – це управління своїм психоемоційним станом, який досягається шляхом впливу людини на саму себе за допомогою слів, уявних образів, управління м'язовим тонусом і диханням. Прийоми саморегуляції можна застосовувати в будь-яких ситуаціях. Тривалі нервові навантаження здатні зруйнувати найміцніший організм, тому кожному педагогічному працівникові вкрай важливо вміти вчасно помітити вплив стресогенних факторів, швидко й ефективно «розрядити» психічну напругу, зняти негативний емоційний стан, знизити больові відчуття. Не менш важливою є здатність миттєво здійснювати вольову мобілізацію. Досягти цього можна за допомогою методів психічної саморегуляції. Саморегуляція може здійснюватися за допомогою чотирьох основних засобів, які використовуються окремо або в різних поєднаннях. У результаті саморегуляції можуть виникати три основні ефекти: ефект заспокоєння (усунення емоційної напруженості); ефект відновлення (ослаблення проявів втоми); ефект активізації (підвищення психофізіологічної реактивності).

Важливо продовжувати освіту, самоосвіту, розвивати професійні навички. Потрібні добрі та дружні стосунки з колегами. У процесі отримання нових знань, будучи в оточенні інших професіоналів, особистість отримує можливість обговорювати з іншими професійні проблеми. І, звичайно, менша ймовірність виникнення емоційного вигорання, якщо є психологічна підтримка, можливість чи перспектива професійного зростання. Загальні для всіх рекомендації – це регулярні фізичні вправи, достатній сон, хороше харчування.

Таким чином, профілактика професійного вигорання є важливою умовою для ефективної педагогічної діяльності фахівця дошкільної освіти.

5. Роль керівника закладу дошкільної освіти у запобіганні виникнення професійного вигорання у педагогічного персоналу.

Керівник закладу дошкільної освіти відіграє визначальну роль у забезпечення комфортних умов праці для педагогічного персоналу. Одним із важливих факторів, який позитивно впливає на вихователів та запобігає виникненню професійного вигорання є сприятливий соціально-психологічний клімат у ЗДО.

Сприятливий соціально-психологічний клімат характеризується такими ознаками:

- ✓ комфортні умови для всіх учасників освітнього процесу;
- ✓ відмова від жорсткої субординації між керівником та співробітниками;
- ✓ колегіальний стиль керівництва і партнерська взаємодія завідувача з колективом;
- ✓ оперативна позитивна реакція керівництва на найменші успіхи працівника у розв'язанні професійних проблем;
- ✓ установка на кооперування, а не на конкуренцію;
- ✓ доступність та відкритість досвіду кожного педагога;
- ✓ продуктивна партнерська взаємодія;
- ✓ індивідуально-корекційна робота керівника з педагогами, невпевненими у своїх можливостях;
- ✓ вправління у рефлексії професійної діяльності;
- ✓ зміщення акцентів у роботі практичного психолога з діагностично-корекційного напрямку на просвітницький і профілактичний;
- ✓ організація підтримки вихователя колегами;
- ✓ своєчасне коригування уявлень про педагога та його репутацію в інших людей;
- ✓ просвітницька робота та психокорекція поведінки помічника вихователя, з огляду на його значний вплив на вихованців;
- ✓ розширення та збагачення традицій колективу, публічне повідомлення проміжних підсумків із персоналізацією внеску кожного працівника в спільну справу.

Керівник закладу дошкільної освіти повинен забезпечити для педагогічного персоналу розвиток внутрішньої мотивації, оскільки – це рух угору. Тому мета методичної роботи в закладі дошкільної освіти полягає і в тому, щоб пробудити у педагогів саме внутрішні мотиви, коли професія є не лише необхідністю, а й потребою.

Комплекс почуттів, характерний для внутрішньо мотивованої діяльності:

- 1) відчуття абсолютної (розумової та фізичної) залученості в діяльність;
- 2) абсолютна концентрація уваги, думок, почуттів на справі;
- 3) чітке усвідомлення мети діяльності;
- 4) відсутність тривоги щодо можливої невдачі, помилки;
- 5) чітке усвідомлення того, наскільки вдало виконуєш свою роботу;
- 6) відчуття суб'єктивної зупинки часу; втрата звичного відчуття чіткого усвідомлення себе й свого оточення.

На думку Н. Лебідь, керівник закладу освіти має здійснювати моніторинг стану фізичного та психічного здоров'я членів колективу, і в разі виникнення ознак значного професійного стресу слід оптимізувати умови та характер трудових процесів, міжособистісні взаєностосунки тощо.

При цьому дослідники зауважують, що ефективний стресменеджмент спирається на знання сутності, ознак, чинників ризику вигорання в організації, розуміння того, які управлінські дії необхідно забезпечувати для запобігання та подолання професійних стресів педагогів, відповідний рівень психологічної компетентності керівників навчальних закладів із проблематики попередження професійного вигорання (О. Бондарчук, О. Брюховецька Т. Зайчикова, Л. Карамушка, С. Максименко, А. Шевченко та ін.).

Л. Пастух вважає, що у структурі психологічної компетентності керівника освітньої організації, мають бути такі взаємопов'язані та взаємозумовлені компоненти:

а) когнітивний – сукупність психологічних знань, необхідних для прийняття ефективних управлінських рішень, забезпечення конструктивної управлінської взаємодії;

б) операційний – сукупність умінь та навичок, які забезпечують успіх управлінської діяльності; вміння долати стереотипи негативного самосприйняття та сприйняття інших людей; вміння викликати симпатію в колективі, встановлювати позитивні міжособистісні стосунки; впливати на людей, мотивуючи їх до успішної освітньої діяльності;

в) мотиваційний – сукупність мотивів, установок, ставлень, що забезпечують прагнення керівника бути компетентним у певній сфері його управлінської діяльності; активне прагнення керівника освітньої установи до самовдосконалення, підвищення власної управлінської компетентності, особистісного зростання;

г) особистісний – сукупність особистісних властивостей та якостей, що сприяють ефективності керівника в певній сфері його діяльності.

Таким чином, підсумовуючи розгляд ролі керівника закладу дошкільної освіти з попередження синдрому «професійного вигорання» педагогів, зазначаємо, що головною метою розвитку психологічної компетентності керівника освітньої установи щодо попередження професійного вигорання педагогів повинен стати процес усвідомлення ним можливостей своєї особистості, усвідомлення своїх взаємостосунків з оточуючими людьми, формування здатності їх розвивати, поліпшувати, конструктивно впливати на людей.

РОЗДІЛ 3.
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЗДО
З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ»

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Денна форма навчання

Семінарське заняття 1 (2 год.)

Тема: Теоретичні основи педагогічного партнерства

План

1. Характеристика сутності понять «партнерська взаємодія», «педагогічне партнерство», «педагогіка партнерства» і «співробітництво», «співпраця».
2. Завдання, принципи та критерії ефективного педагогічного партнерства.
3. Функції та елементи педагогічного партнерства.
4. Заклад дошкільної освіти та сім'я – об'єкти наступності у розвитку особистості дошкільника.
5. Європейський досвід партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти з учасниками освітнього процесу.

Література

1. Каньоса Н. Г., Бабюк Т.Й., Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільськ, 2021. 407 с. <http://surl.li/tiyej>
2. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с. <http://surl.li/ghxen>
3. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. URL: http://lib.iitta.gov.ua/Кравчинська_тези.pdf.

4. Красножона О. Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу URL: <https://vseosvita.ua/library>

5. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка: підручник. 3-тє вид., випр. Київ : «Академвидав», 2015. 448 с. (Серія «Альма-матер»).

Семінарське заняття 2 (2 год.)

Тема: Педагогічне партнерство ЗДО з різними соціальними інституціями

План

1. Взаємодія з соціальними інститутами – як одна з важливих напрямів діяльності ЗДО.
2. Характеристика соціально-педагогічного партнерства в дошкільній освіті.
3. Форми та види педагогічного партнерства ЗДО із соціальними інституціями.
4. Основні аспекти процесу реалізації педагогічного партнерства в дошкільній освіті з різними соціальними інституціями.
5. Напрями розвитку соціально-педагогічного партнерства як чинника оптимізації дошкільної освіти.

Література

1. Апрелева І. В. Соціально-педагогічне партнерство в освіті-сутність, основні ідеї. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2021. 51: 7-17.

2. Зданевич, Л. В. Соціально-педагогічне партнерство у дошкільній освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: науковий журнал*. 2022. 173-177.

3. Лісова Н. І. Механізми соціально-педагогічного партнерства в підручнику для керівника закладу освіти. Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної наук.-практ.конфер. К.: Педагогічна думка, 2021. С.132-136.

4. Олійник Т. І. Педагогіка партнерства – як один із факторів ефективної взаємодії учасників освітнього процесу. Інтеграція як освітня стратегія модернізації дошкільної освіти:зб. наук. пр. Хмельницький: ХОІППО, 2019. С. 95-99.

5. Павлюк Л. Трансформація соціально-педагогічного партнерства в підготовці майбутніх учителів. *Наукові записки БДПУ*. 2020. Вип.1. С. 381-387.

6. Bakken L., Brown N., Downing B. Early childhood education: The long-term benefits. *Journal of Research in Childhood Education*. 2017. № 31(2). P. 255-269.

7. Logvinova O. K. Socio-pedagogical approach to multicultural education at preschool. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*. 2016. № 233. P. 206-210.

Семінарське заняття 3 (2 год.)

Тема: Особливості організації педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з сім'єю

План

1. Організація партнерства закладу дошкільної освіти та сім'ї у сучасних умовах.
2. Управління педагогічною взаємодією з батьками як з представниками різних соціальних інститутів.
3. Етапи управління якістю педагогічною взаємодією закладу дошкільної освіти із сім'єю.
4. Умови ефективної педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.
5. Форми і засоби педагогічного партнерства ЗДО з батьками.

Література

1. Борисова О. О., Борисова Н. В. Взаємодія освітнього закладу і родини в сучасному соціопросторі: з досвіду роботи американського та українського дошкільних закладів: навч. посіб. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2019. 146 с. <http://surl.li/qcvwnh>

2. Каньоса Н. Г., Бабюк Т.Й., Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільськ, 2021. 407 с. <http://surl.li/tiyej>

3. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с. <http://surl.li/ghxen>

4. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї : стратегії, технології, моделі : [практико орієнтований посібник] / В.М. Оржеховська, В. І. Кириченко, Г.Г. Ковганич. Харків : Точка, 2007. 200 с.

5. Шаповалова О.В. Роль сім'ї у дошкільній освіті: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Шаповалова. Суми : Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225с.
<http://surl.li/tiujq>

Семінарське заняття 4 (2 год.)

Тема: Технології реалізації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу у роботі закладу дошкільної освіти

План

1. Характеристика традиційних підходів реалізації педагогічного партнерства у системах «заклад дошкільної освіти-сім'я», «вихователь-дитина», «керівник-персонал закладу дошкільної освіти», «заклад дошкільної освіти-початкова школа».
2. Ступені партнерства: пошук контактів, пошук меж взаємодії, партнерство послідовного наслідування, узгодження спільних дій, пошук спільних смислів, гармонійна взаємодія.
3. Особливості особистісно орієнтованих, тренінгових, проєктних технологій у процесі реалізації партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та суб'єктами освітнього процесу.
4. Основні інструменти педагогічного партнерства.
5. Педагогічна рефлексія як важлива умова забезпечення педагогічного партнерства.

Література

1. Гаврилюк Н. Г. Використання інноваційних технологій в роботі з батьками. Методичний посібник. 2012. С. 35.

2. Зимовин А.І. Рефлексивні технології в навчанні і саморозвитку студентів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. О.Г. Романовський. Харків: НТУ «ХП», 2016. С. 290-302.*
3. Кондратенко Л.О. Професійна рефлексія як засіб підвищення фахової компетентності педагога та саморозвитку: метод. рек. Суми : НВВ КЗ СОІППО. 2022. С.40.
4. Кочерга О. В. Психофізіологічний аспект народження партнерства. *Вихователь-методист дошкільного закладу. 2019. № 2: 4-12.*
5. Лук'янова Л. Тренінгові технології в освіті дорослих [Електронний ресурс] / Л. Лук'янова. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua>.
6. Настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Частина 4 / упор.: Т. В. Панасюк, Н. М. Курочка. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 304 с.
7. Шахіна І. Ю., Садова Д. В. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті: переваги та особливості використання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки».* 2020. №1.

Семінарське заняття 5 (2 год.)

Тема: Профілактика професійного вигорання на рівні партнерської взаємодії «Керівник-колектив»

План

1. Сутність поняття «професійного вигорання», підходи до його визначення.
2. Симптоми синдрому професійного вигорання.
3. Причини виникнення синдрому професійного вигорання.
4. Особливості профілактики та подолання синдрому професійного вигорання у фахівців дошкільної сфери.
5. Роль керівника закладу дошкільної освіти у запобіганні виникнення професійного вигорання у педагогічного персоналу.

Література

1. Гриник І. Психологічний аналіз синдрому професійного «вигорання» педагогічних працівників. *Проблеми гуманітарних наук*. Дрогобич. Ред.-вид.відділ ДДПУ. 2010. Вип. 25. С. 48-59.
2. Михальчук Л.Я., Шуберчук М.П. Подолання синдрому професійного вигорання педагогів шляхом використання педагогіки емпатуерменту. *Методичний посібник*. 2019. 78с.
3. Носенко В. М. Управління професійним стресом та профілактика дистресу і вигорання [Електронний ресурс] / В. М. Носенко. – Режим доступу: http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol3_2/11.pdf.
4. Пастух Л. В. Розвиток психологічної компетентності керівників навчальних закладів освіти з попередження синдрому «професійного вигорання» педагогів у післядипломній освіті. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Випуск 39. С. 231-243.

Заочна форма навчання

Семінарське заняття 1 (2 год.)

Тема: Особливості організації педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з сім'єю

План

1. Організація партнерства закладу дошкільної освіти та сім'ї у сучасних умовах.
2. Управління педагогічною взаємодією з батьками як з представниками різних соціальних інститутів.
3. Етапи управління якістю педагогічною взаємодією закладу дошкільної освіти із сім'єю.
4. Умови ефективної педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.
5. Форми і засоби педагогічного партнерства ЗДО з батьками.

Література

1. Борисова О. О., Борисова Н. В. Взаємодія освітнього закладу і родини в сучасному соціопросторі: з досвіду роботи американського та українського дошкільних закладів: навч. посіб. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2019. 146 с. <http://surl.li/qcvwnh>
2. Каньоса Н. Г., Бабюк Т.Й., Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільськ, 2021. 407 с. <http://surl.li/tiyej>
3. Ковальчук В.А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя: навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с. <http://surl.li/ghxen>
4. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї : стратегії, технології, моделі : [практико орієнтований посібник] / В.М. Оржеховська, В. І. Кириченко, Г.Г. Ковганич. Харків : Точка, 2007. 200 с.
5. Шаповалова О.В. Роль сім'ї у дошкільній освіті: теорія і практика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.В. Шаповалова. Суми : Редакційно-видавничий відділ СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 225с. <http://surl.li/tiujq>

Семінарське заняття 2 (2 год.)

**Тема: Профілактика професійного вигорання
на рівні партнерської взаємодії «Керівник-колектив»**

План

1. Сутність поняття «професійного вигорання», підходи до його визначення.
2. Симптоми синдрому професійного вигорання.
3. Причини виникнення синдрому професійного вигорання.
4. Особливості профілактики та подолання синдрому професійного виховання у фахівців дошкільної сфери.
5. Роль керівника закладу дошкільної освіти у запобіганні виникнення професійного вигорання у педагогічного персоналу.

Література

1. Гриник І. Психологічний аналіз синдрому професійного «вигорання» педагогічних працівників. *Проблеми гуманітарних наук*. Дрогобич. Ред.-вид.відділ ДДПУ. 2010. Вип. 25. С. 48-59.
2. Михальчук Л.Я., Шуберчук М.П. Подолання синдрому професійного вигорання педагогів шляхом використання педагогіки емпатуерменту. Методичний посібник. 2019. 78с.
3. Носенко В. М. Управління професійним стресом та профілактика дистресу і вигорання [Електронний ресурс] / В. М. Носенко. – Режим доступу: http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol3_2/11.pdf.
4. Пастух Л. В. Розвиток психологічної компетентності керівників навчальних закладів освіти з попередження синдрому «професійного вигорання» педагогів у післядипломній освіті. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Випуск 39. С. 231-243.

ТЕМАТИКА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Денна форма навчання

Лабораторне заняття 1-2 (4 год.)

Тема: Технології реалізації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу у роботі закладу дошкільної освіти

Підготуватися до короткого обговорення питань:

1. Характеристика традиційних підходів реалізації педагогічного партнерства у системах «заклад дошкільної освіти-сім'я», «вихователь-дитина», «керівник-персонал закладу дошкільної освіти», «заклад дошкільної освіти-початкова школа».
2. Ступені партнерства: пошук контактів, пошук меж взаємодії, партнерство послідовного наслідування, узгодження спільних дій, пошук спільних смислів, гармонійна взаємодія.

3. Особливості особистісно орієнтованих, тренінгових, проєктних технологій у процесі реалізації партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та суб'єктами освітнього процесу.
4. Основні інструменти педагогічного партнерства.
5. Педагогічна рефлексія як важлива умова забезпечення педагогічного партнерства.

Практичне завдання:

1. Розробити груповий інноваційний або дослідницький проєкт та представити його результати.

Форма звітності: усна, письмова.

Література

1. Афанасенко Т. Психолого-педагогічне проектування взаємодії: як організувати і реалізувати. *Палітра педагога*. 2016. № 6. С. 7-9.
2. Гаврилюк Н. Г. Використання інноваційних технологій в роботі з батьками. Методичний посібник. 2012. С. 35.
8. Зимовин А.І. Рефлексивні технології в навчанні і саморозвитку студентів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. О.Г. Романовський*. Харків: НТУ «ХП», 2016. С. 290-302.
9. Кондратенко Л.О. Професійна рефлексія як засіб підвищення фахової компетентності педагога та саморозвитку: метод. рек. Суми : НВВ КЗ СОППО. 2022. С.40.
10. Кочерга О. В. Психофізіологічний аспект народження партнерства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 2: 4-12.
11. Лук'янова Л. Тренінгові технології в освіті дорослих [Електронний ресурс] / Л. Лук'янова. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua>.
12. Настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Частина 4 / упор.: Т. В. Панасюк, Н. М. Курочка. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 304 с.

13. Шахіна І. Ю., Садова Д. В. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті: переваги та особливості використання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2020. №1.

Лабораторне заняття 3-4 (4 год.)

Тема: Просвітницька діяльність як важлива складова педагогічного партнерства

План

Підготуватися до короткого обговорення питань:

1. Педагогічна освіта батьків – планова допомога дорослим у подоланні труднощів освітнього процесу.
2. Організація батьківської освіти в закладі дошкільної освіти.
3. Створення та використання моделей виховного процесу для батьків: модель групових консультацій, Адлерівська модель, учбово-теоретична модель, модель чуттєвої комунікації, модель заснована на транзакційному аналізі, їх порівняльна характеристика.
4. Просвітницька діяльність фахівців дошкільної освіти.

Практичні завдання:

1. Створити інформаційну сторінку закладу дошкільної освіти або тимчасовий сайт з метою просвітницької діяльності.

Форма звітності: усна, сайт або інформаційна сторінка.

Література

1. Калашнікова С. А. Навчання дорослих на основі компетентнісно орієнтованого підходу. 2018. 57с.
2. Ковтун О. Єдиний освітній простір для педагогів, батьків та їхніх дітей. *Практика управління дошкільним закладом*, 2014. № 4 С. 7-15

3. Кондратенко Л.О. Професійна рефлексія як засіб підвищення фахової компетентності педагога та саморозвитку: метод. рек. Суми : НВВ КЗ СОППО. 2022. С.40.
4. Крутько М. Відповідальне батьківство. *Школа*. 2013. № 2 С. 53-56.
5. Демченко І. І., Мельникова О. М. Підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти – ключове завдання у побудові власної траєкторії професійного розвитку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 2. ч. 2. 2020. С. 49-58.
6. Марчук О. О., Абраменко Ю. Р. Сучасні напрями просвітницької діяльності вихователя серед батьків та громадськості. Наукові та освітні трансформації в сучасному світі: збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 15 липня 2021 року) / Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій, м. Чернігів. Суми: ТОВ НВП “Росток А.В.Т.”. 2021. С. 257-258.
7. Мельникова О. Журавко Т. Неформальна освіта як інструмент фахового розвитку майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти. *Věda a perspektivy*, 2023, 2 (21).
8. Феднова, І. М. Особливості просвітницької діяльності вихователя закладу дошкільної освіти. 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/30215>
9. Цуркан Л. Форми роботи з батьками. *Директор школи*. 2010. №5 С.56-59.
10. Швець Н. Співтворчість, а не наставництво. Батьківський університет в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2019. № 2. С. 7-10.

Лабораторне заняття 5 (2 год.)

Тема: Профілактика професійного вигорання на рівні партнерської взаємодії «Керівник-колектив»

Підготуватися до короткого обговорення питань:

1. Сутність поняття «професійного вигорання», підходи до його визначення.
2. Симптоми синдрому професійного вигорання.
3. Причини виникнення синдрому професійного вигорання.
4. Особливості профілактики та подолання синдрому професійного вигорання у фахівців дошкільної сфери.
5. Роль керівника закладу дошкільної освіти у запобіганні виникненню професійного вигорання у педагогічного персоналу.

Практичне завдання:

1. Розробити та представити інтерактивну форму роботи щодо профілактики професійного вигорання.

Форма звітності: усна, письмова

Література

1. Вільхова О., Манжелій Н. Профілактика та методи подолання професійного вигорання у вихователів ЗДО. Педагогічні науки. 2021. № 78. С. 43-47. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pednauki.pnpu.edu.ua/issue/view/15024/8201>
2. Гриник І. Психологічний аналіз синдрому професійного «вигорання» педагогічних працівників. *Проблеми гуманітарних наук*. Дрогобич. Ред.-вид.відділ ДДПУ. 2010. Вип. 25. С. 48-59.
3. Михальчук Л.Я., Шуберчук М.П. Подолання синдрому професійного вигорання педагогів шляхом використання педагогіки емпатуерменту. Методичний посібник. 2019. 78 с.

4. Пастух Л. В. Розвиток психологічної компетентності керівників навчальних закладів освіти з попередження синдрому «професійного вигорання» педагогів у післядипломній освіті. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Випуск 39. С. 231-243.

5. Синельникова А.О., Гура І.О. Профілактика емоційного вигорання педагогів в ЗДО. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина II. Бердянськ. 2020. С. 91-102.

6. Швайка Л.А. Інтерактивні методи організації педагогічних рад у ДНЗ / Л.А. Швайка. Харків. Вид. група «Основа», 2016. 192 с.

Заочна форма навчання

Лабораторне заняття 1 (2 год.)

Тема: Технології реалізації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу у роботі закладу дошкільної освіти

Підготуватися до короткого обговорення питань:

1. Характеристика традиційних підходів реалізації педагогічного партнерства у системах «заклад дошкільної освіти-сім'я», «вихователь-дитина», «керівник-персонал закладу дошкільної освіти», «заклад дошкільної освіти-початкова школа».
2. Ступені партнерства: пошук контактів, пошук меж взаємодії, партнерство послідовного наслідування, узгодження спільних дій, пошук спільних смислів, гармонійна взаємодія.
3. Особливості особистісно орієнтованих, тренінгових, проектних технологій у процесі реалізації партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та суб'єктами освітнього процесу.
4. Основні інструменти педагогічного партнерства.
5. Педагогічна рефлексія як важлива умова забезпечення педагогічного партнерства.

Практичне завдання:

1. Розробити інноваційний або дослідницький проєкт та представити його результати.

Форма звітності: усна, письмова.

Література

1. Афанасенко Т. Психолого-педагогічне проектування взаємодії: як організувати і реалізувати. *Палітра педагога*. 2016. № 6. С. 7-9.
2. Гаврилюк Н. Г. Використання інноваційних технологій в роботі з батьками. Методичний посібник. 2012. С. 35.
3. Зимовин А.І. Рефлексивні технології в навчанні і саморозвитку студентів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. О.Г. Романовський*. Харків: НТУ «ХПІ», 2016. С. 290-302.
4. Кондратенко Л.О. Професійна рефлексія як засіб підвищення фахової компетентності педагога та саморозвитку: метод. рек. Суми : НВВ КЗ СОІППО. 2022. С.40.
5. Кочерга О. В. Психофізіологічний аспект народження партнерства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 2: 4-12.
6. Лук'янова Л. Тренінгові технології в освіті дорослих [Електронний ресурс] / Л. Лук'янова. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua>.
7. Настільна книга керівника дошкільного навчального закладу. Частина 4 / упор.: Т. В. Панасюк, Н. М. Курочка. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 304 с.
8. Шахіна І. Ю., Садова Д. В. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті: переваги та особливості використання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*. 2020. №1.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Денна/заочна форма навчання (60/80)

Тема 1. Теоретичні основи педагогічного партнерства

Завдання

1. Опрацювати запропоновану літературу до теми.
2. На основі опрацьованої літератури, вивчити теоретичний матеріал з теми.
3. Підготуватися до обговорення питань на семінарських заняттях.

Вид контролю: усне обговорення.

Тема 2. Педагогічне партнерство ЗДО з різними соціальними інституціями

Завдання

1. Проаналізувати рекомендовану літературу.
2. Вивчити теоретичний матеріал з теми.
3. Підготуватися до обговорення питань на семінарських заняттях.

Вид контролю: усна відповідь на семінарському занятті.

Тема 3. Особливості організації педагогічного партнерства закладу дошкільної освіти з сім'єю

Завдання

1. Опрацювати запропоновану літературу до теми.
2. Вивчити теоретичний матеріал з теми.
3. Підготуватися до обговорення питань на семінарських заняттях.

Вид контролю: усна відповідь.

Тема 4. Технології реалізації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу у роботі закладу дошкільної освіти

Завдання

1. Опрацювати запропоновану літературу з теми.
2. Розробити та реалізувати груповий дослідницький або інноваційний проект.

Якщо обрали дослідницький проект – необхідно:

- a) Визначити тему проекту;
- b) Визначити мету та завдання проекту;
- c) Розробити опитувальний матеріал;
- d) Створити гул-форму для опитування;
- e) Залучити респондентів до опитування (батьки, фахівці дошкільної галузі та ін.), в залежності від теми;
- f) Здійснити кількісний та якісний аналіз отриманих даних;
- g) Оформити належним чином дані проекту та прикріпити на УНІКОМ;
- h) Представити результати проекту на занятті та обговорити їх.

Якщо обрали інноваційний проект – необхідно:

- a) Визначити тему проекту;
- b) Визначити мету та завдання проекту;
- c) Розробити етапи проектної діяльності: мотиваційний, інформаційний, репродуктивний, узагальнюючий, творчий, рефлексивно-оцінювальний;
- d) Визначити тему, мету й завдання кожного етапу;
- e) Наповнити матеріалами кожен з етапів;
- f) За можливості залучити учасників до реалізації проекту (діти, батьки, фахівці дошкільної галузі та ін.), в залежності від теми;
- g) Зробити ґрунтовні висновки;
- h) Оформити належним чином дані проекту та прикріпити на УНІКОМ;
- i) Представити результати проекту на занятті та обговорити їх.

Вид контролю: усна відповідь, електронний файл.

**Тема 5. Просвітницька діяльність
як важлива складова педагогічного партнерства**

Завдання

1. Створити інформаційну сторінку закладу дошкільної освіти або тимчасовий сайт з метою просвітницької діяльності батьків, фахівців дошкільної освіти та громадськості. Це завдання можна виконувати поділившись на підгрупи (за бажанням здобувачів).
2. Представити на лабораторному занятті.

Вид контролю: усно, у мережі Інтернет.

Тема 6. Профілактика професійного вигорання на рівні партнерської взаємодії «Керівник-колектив».

Завдання

1. Розробити інтерактивну форму роботи щодо профілактики професійного вигорання.
2. Оформити належним чином та прикріпити на УНІКОМ.
3. Представити фрагмент на лабораторному занятті.

Вид контролю: усно, електронний файл.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

Питання до екзамену

1. Розкрийте зміст та сутність понять: «педагогіка партнерства» і «педагогічне партнерство».
2. Охарактеризуйте зміст та сутність понять: «співробітництво», «співпраця», «взаємодія».
3. Розкрийте зміст поняття «партнерська взаємодія».
4. Назвіть та охарактеризуйте стратегії і принципи педагогічного партнерства.
5. Назвіть та проаналізуйте завдання педагогічного партнерства.
6. Назвіть та прокоментуйте функції взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками.
7. Розкрийте роль батьків у організації освітнього процесу у ЗДО.
8. Охарактеризуйте педагогічне партнерство як стратегію розширення соціально-педагогічної діяльності закладів дошкільної освіти.
9. Розкрийте особливості партнерства як фактору соціалізації особистості.
10. Розкрийте особливості формування моделі гармонійної партнерської взаємодії.
11. Назвіть та охарактеризуйте основні моделі взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.
12. Охарактеризуйте алгоритм створення і функціонування моделі партнерської взаємодії ЗДО і сім'ї.
13. Розкрийте сутність педагогічної взаємодії як необхідної умови ефективності педагогічного процесу закладів дошкільної та початкової освіти.
14. Розкрийте механізм узгодження різних позицій, наявність домовленостей (правил взаємодії), дотримання етичних норм.
15. Розкрийте основні етичні норми, які є основою комфортної партнерської взаємодії.
16. Обґрунтуйте цінність залучення родини до освітнього процесу.

17. Розкрийте позитивне значення педагогічного партнерства закладів дошкільної освіти та сімей для дітей, педагогів, батьків.
18. Схарактеризуйте заклад дошкільної освіти та сім'ю як об'єкти наступності у розвитку особистості дошкільника.
19. Охарактеризуйте взаємодію із соціальними інститутами як одну із важливих напрямів діяльності ЗДО.
20. Дайте характеристику соціально-педагогічного партнерства в дошкільній освіті.
21. Назвіть та охарактеризуйте форми соціально-педагогічного партнерства ЗДО з іншими зацікавленими сторонами.
22. Назвіть основні аспекти процесу реалізації соціально-педагогічного партнерства в дошкільній освіті.
23. Розкрийте напрями розвитку соціально-педагогічного партнерства як чинника оптимізації дошкільної освіти.
24. Охарактеризуйте педагогічну взаємодію як необхідну умову ефективності педагогічного процесу закладів дошкільної та батьків.
25. Розкрийте сутність системи роботи педагогічного колективу ЗДО з батьками вихованців.
26. Назвіть та охарактеризуйте форми педагогічного партнерства з батьками вихованців.
27. Розкрийте особливості процесу управління педагогічною взаємодією з батьками як з представниками різних соціальних інститутів.
28. Розкрийте особливості організації взаємодії закладів дошкільної освіти з сім'єю.
29. Охарактеризуйте процес встановлення контакту з сім'єю.
30. Дайте характеристику принципам ефективної педагогічної взаємодії з батьками за умови пріоритету інтересів дитини.
31. Розкрийте особливості взаємодії сімей і взаємовпливи сімейного виховання.

32. Розкрийте сутність понять «психолого-педагогічна просвіта», «освіта для дорослих».
33. Розкрийте важливість організації просвітницької діяльності для батьків.
34. Зробіть порівняльну характеристику понять «освіта дорослих», «освіта», «просвіта».
35. Назвіть чинники, які впливають на ефективність навчання дорослих.
36. Визначте основні завдання психолого-педагогічної освіти і просвіти батьків та членів родин.
37. Назвіть функції психолого-педагогічної освіти і просвіти батьків та членів родин.
38. Обґрунтуйте необхідність педагогічної освіти та просвіти (навчання) батьків і членів родин. Назвіть об'єктивні причини, якими вона обумовлена.
39. Назвіть та поясніть принципи психолого-педагогічної освіти і просвіти батьків та членів родин.
40. Визначте вимоги, які сприяють забезпеченню освіти та просвіти батьків.
41. Розкрийте необхідність організації просвітницької діяльності для батьків.
42. Розкрийте ключові положення щодо ролі освіти дорослих у сучасному соціумі.
43. Назвіть ефективні інноваційні форми мотивації батьків та членів родин до навчання.
44. Назвіть заходи, які позитивно впливають на підвищення психолого-педагогічної культури батьків.
45. Означте педагогічну освіту батьків як планову допомогу дорослим у подоланні труднощів освітнього процесу, спрямована на підвищення самостійності і виваженості рішень батьків у конкретних виховних ситуаціях.
46. Визначте три основних напрямки взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками та членами родин.
47. Охарактеризуйте три блоки організації освіти та просвіти батьків, членів родин.

48. Визначити умови підвищення ефективності співробітництва педагогів дошкільних установ із батьками вихованців.

49. Назвіть та охарактеризуйте традиційні форми організації співробітництва закладу дошкільної освіти з батьками вихованців.

50. Схарактеризуйте форми і засоби виховання сучасних батьків.

51. Розкрийте сутність консультації як найпоширенішої форми індивідуальної роботи з родиною.

52. Розкрийте сутність бесіди як найпоширенішої форми індивідуальної роботи з родиною.

53. Розкрийте можливості загальних батьківських зборів як основної форми колективної роботи.

54. Зазначте вимоги, якими слід керуватися, плануючи будь-яку форму роботи з батьками (за Ю. Тонковою та Н. Веретенніковою).

55. Розкрийте класифікацію Ю. Тонкової та Н. Веретеннікової форм роботи з батьками.

56. Назвіть та коротко дайте характеристику нетрадиційним формам роботи з батьками.

57. Дайте характеристику батьківським читанням як нетрадиційній формі взаємодії ЗДО та сім'ї.

58. Дайте характеристику тренінгу як нетрадиційній формі взаємодії ЗДО та сім'ї.

59. Дайте характеристику «круглому столу» як нетрадиційній формі взаємодії ЗДО та сім'ї.

60. Створення та використання моделі виховного процесу для батьків: модель групових консультацій.

61. Створення та використання моделі виховного процесу для батьків: учбово-теоретична модель.

62. Створення та використання моделі виховного процесу для батьків: модель чуттєвої комунікації.

63. Створення та використання моделі виховного процесу для батьків: модель заснована на трансакційному аналізі.

64. Розкрийте особливості організації батьківської освіти в закладі дошкільної освіти.

65. Розкрийте сутність технології коучингу.

66. Назвіть та охарактеризуйте чотири етапи, які складають коучинговий процес.

67. Назвіть та поясніть принципи позитивного батьківства, які передбачає коучинг.

68. Розкрийте сутність педагогічного сторітелінгу для батьків.

69. Обґрунтуйте ефективність застосування сторітелінгу у процесі педагогічної взаємодії.

70. Дайте характеристику вебінару як формі онлайн-навчання батьків і членів родин.

71. Схарактеризуйте структуру проведення вебінару як онлайн заходу.

72. Схарактеризуйте традиційні підходи реалізації педагогічного партнерства у системі «вихователь-дитина», «вихователь-батьки».

73. Охарактеризуйте ступені партнерства: пошук контактів, пошук меж взаємодії, партнерство послідовного наслідування, узгодження спільних дій, пошук спільних смислів, гармонійна взаємодія (за О. Кочергою).

74. Адаптація традиційних технологій педагогіки партнерства до потреб і запитів суб'єктів освітнього процесу.

75. Охарактеризуйте особливості використання особистісно орієнтованих технологій у перебігу реалізації у закладі дошкільної освіти партнерської взаємодії між суб'єктами освітнього процесу.

76. Охарактеризуйте особливості використання тренінгових технологій у перебігу реалізації у закладі дошкільної освіти партнерської взаємодії між суб'єктами освітнього процесу.

77. Охарактеризуйте особливості використання проєктних технологій у перебігу реалізації у закладі дошкільної освіти партнерської взаємодії між суб'єктами освітнього процесу.

78. Визначте та проаналізуйте інструменти педагогічного партнерства.

79. Рефлексія як необхідна умова забезпечення педагогічного партнерства.

80. Дайте рекомендації щодо організації групової роботи з батьками.

81. Надайте рекомендації щодо організації навчання дорослих.

82. Сформулюйте правила усвідомленого батьківства.

83. Розкрийте сутність поняття «професійне вигорання».

84. Розкрийте роль керівника закладу дошкільної освіти у запобіганні професійному вигоранню.

85. Охарактеризуйте процес оптимізації діяльності педагогічного колективу.

86. Розкрийте особливості професійної взаємодії членів педагогічного колективу закладу дошкільної освіти.

87. Охарактеризуйте інтерактивні методи як засоби профілактики професійного вигорання фахівців дошкільної галузі.

88. Назвіть ознаки професійного вигорання.

89. Назвіть причини професійного вигорання.

90. У чому полягає сутність профілактики професійного вигорання?

ФОРМИ ПРОМІЖНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Назва теми	Кількість балів
Інформаційна сторінка закладу дошкільної освіти або сайт	20
Інтерактивна форма роботи щодо формування умінь ефективної комунікації, толерантної взаємодії або профілактики професійного вигорання	10
Контрольні тести до розділів (10 б. за один тест)	20
Дослідницький або інноваційний проект (груповий)	20
Екзамен	30
Разом	100

МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: виступи на семінарських і лабораторних заняттях; виконання індивідуальних та групових практичних завдань під час аудиторних занять та самостійної роботи магістра; виконання контрольних тестових завдань; екзамен.

Аудиторна та самостійна робота магістра забезпечується всіма необхідними навчально-методичними засобами, задля належного вивчення навчальної дисципліни чи окремої її теми, а саме: навчальними та навчально-методичними посібниками, презентаціями лекцій, науковою літературою та періодичними виданнями. Вивчення дисципліни включає в собі й дистанційну організацію навчання, зокрема, в системі віртуального навчального середовище НДУ ім. Миколи Гоголя – Уніком, та за допомогою платформ Google, Zoom тощо.

Поточний контроль з навчальної дисципліни «Педагогічне партнерство ЗДО з учасниками освітнього процесу» проводиться в таких формах: активна робота на семінарських та лабораторних заняттях (зокрема, активна участь у дискусії та презентації матеріалу), виконанні практичних завдань тощо.

Методи поточного контролю: усний та письмовий.

Форма модульного контролю: тестові завдання у системі віртуального навчального середовище НДУ ім. Миколи Гоголя – Уніком.

Критерії оцінювання самостійної роботи магістрів: рівень знань; якість виконання практичних завдань; самостійність виконання; володіння понятійно-категорійним апаратом; вміння узагальнювати набуті знання за окремими темами та вміння робити обґрунтовані висновки тощо.

КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОГО (ФОРМУВАЛЬНОГО) ОЦІНЮВАННЯ

Форми роботи	Зміст роботи	Розподіл оцінок
Семінарське заняття	Знання й розуміння теоретичного матеріалу (повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення; упевненість, аргументованість та емоційність; використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки).	0-3
	Участь у дискусії.	0-1
	Головний доповідач/модератор питання.	0-1
	Разом	0-5
Лабораторне заняття	Виконання теоретичної частини	0-2
	Виконання практичної частини	0-2
	Оформлення роботи	0-1
	Разом	0-5

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів): **5 балів** – змістове відтворення матеріалу, апелювання до наукових поглядів, глибина аналізу предмета обговорення, виявлення причинно-наслідкових зв'язків, вміння проектувати стратегію розвитку, класифікувати, узагальнювати та систематизувати матеріал; активна позиція на занятті; **4 бали** – неповний аналіз обговорюваної проблеми; **3 бали** – поверхове знання предмета обговорення, відсутні висновки; **2 бали** – частковий прояв даних критеріїв оцінювання; **1 бал** – незнання предмета обговорення, проте є загальна орієнтація щодо змісту тематики.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на лабораторному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів): **5 балів** – завдання виконане в повному обсязі, відповідь правильна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни; **4 бали** виставляються студенту тоді, коли він виявляє розуміння основних понять, положень і фактів, проте завдання виконані не в повному обсязі або містять помилки; **3 бали** виставляється студенту тоді, коли завдання виконані частково; **2 бали** – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, допущені незначні помилки. **1 бал** – завдання виконане неправильно.

КРИТЕРІЇ ПРОМІЖНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ

Форми роботи	Зміст роботи	Розподіл балів
Інформаційна сторінка закладу дошкільної освіти або сайт	структурованість	0-5
	наповненість інформацією, актуальність інформації	0-5
	цілісність, логічність та послідовність оформлення	0-5
	візуальне представлення	0-5
	Разом	0-20
Інтерактивна форма роботи щодо формування умінь ефективної комунікації, толерантної взаємодії або профілактики професійного вигорання	відповідність тематиці	0-2
	логічна структурованість	0-3
	добір ефективних методів та засобів	0-3
	оформленість	0-2
	Разом	0-10
Дослідницький або інноваційний проект	обґрунтування актуальності обраної теми	0-5
	структура (зміст, мета, завдання, вступ, основна частина, висновки, опрацьований матеріал, інформаційні джерела)	0-5
	оформлення	0-5
	захист роботи (знання й розуміння теоретичного матеріалу, володіння науковою термінологією; доступність, чіткість, логіка викладу, представлення; наявність самостійних висновків)	0-5
	Разом	0-20
Контрольні тести	тестові завдання, результати яких визначаються граничною шкалою оцінювання.	0-20
Екзамен	Студент/студентка демонструє високий рівень знань в обсязі питань білета, демонструючи володіння матеріалом основних посібників і додаткових літературних джерел; користується сучасною науковою термінологією, орієнтується у системі понять, науково правильно їх тлумачить; володіє методами наукового аналізу.	27-30

Форми роботи	Зміст роботи	Розподіл балів
	Відповідь повна, матеріал викладено у повній логічній послідовності літературною мовою, дає правильні, точні, повні, ґрунтовні відповіді	
	Студент/студентка демонструє недостатньо повну, але змістовну відповідь на питання білета; добре володіє матеріалом; орієнтується в системі понять, але припускається поодиноких несуттєвих помилок у їх тлумаченні. Має ґрунтовні теоретичні знання, але може допустити незначні неточності у побудові відповіді. Неповно розкриває зміст питання.	22,5-26,5
	Студент/студентка має фрагментарні знання, презентує неповну відповідь, помиляється у визначенні основних понять; не вміє обґрунтувати свої думки; викладає матеріал непослідовно, допускає помилки.	18-22
	Студент/студентка не володіє необхідними для побудови відповіді знаннями та вміннями. Виявляє незнання теоретичного матеріалу; помиляється у визначенні основних понять. Поставлені запитання розкриває неправильно.	0-17,5
	РАЗОМ:	0-30

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТА РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщук А.М. Індивідуалізація освітнього процесу в ДНЗ: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта» Ніжин: НДУ ім. Миколи Гоголя, 2017 . 202с.
2. Априлева І., Колосова С. Формування компетентності педагогічного партнерства майбутніх фахівців дошкільної освіти: зарубіжний досвід. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 52. том 1. 2022. С.160-167.
3. Афанасенко Т. Психолого-педагогічне проектування взаємодії: як організувати і реалізувати. *Палітра педагога*. 2016. № 6. С. 7-9.
4. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: затв. наказом МОН України № 33 від 12.01.2021 р. Режим доступу: <http://surl.li/uwewck>
5. Безсонова О. Вчимося діяти у конфліктах із батьками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 5. С. 47-50.
6. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн.: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: наук. видання. К.: Либідь, 2003. 280 с.
7. Бірюкова О.В. Методичний бюлетень «Педагогіка партнерства як ключовий компонент Нової української школи». <http://surl.li/aahob>
8. Богуш А., Малиновська Н. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього віку: навчально-методичний посібник. Київ: Слово. 2016. 392 с.
9. Гавриш Н., Васильєва С., Рагозіна В. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС. ЛТД, 2021. 226 с.
10. Гнізділова О. А. Дошкільна освіта в Фінляндії: компаративний аналіз. Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі: зб. наук. праць Полтава: ФОП Цьома С.П., 2019. №. 3. С. 5-12.

11. Головіна О. Дати дітям бути дітьми. Як працює дошкільна освіта у Фінляндії. 2020. URL: <https://nus.org.ua/%20articles/daty-dityam-but-y-ditmy-yak-pratsyuye-doshkilna-osvita-u-finlyandiyi/>
12. Голота Н. Карнаухова А. Формування готовності майбутніх педагогів до організації педагогічного партнерства в закладах дошкільної та початкової освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 3. С. 27-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2019_3_5
13. Гриник І. Психологічний аналіз синдрому професійного «вигорання» педагогічних працівників. *Проблеми гуманітарних наук*. Дрогобич, Ред. -вид.відділ ДДПУ. 2010. Вип. 25. С. 48-59.
14. Демченко І. І., Мельникова О. М. Підвищення кваліфікації фахівців дошкільної освіти – ключове завдання у побудові власної траєкторії професійного розвитку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 2. ч. 2. 2020. С. 49-58.
15. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800.
16. Дмитраж Г., Пушкар-Гуцал О. Дитсадок і школа – партнери. Дошкільне виховання. 2019. №9. С. 22.
17. Дубчак О. Б. Профілактика професійного вигорання в системі післядипломної освіти вчителів. *Актуальні проблеми психології: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості* / за ред. С. Д. Максименка, М. В. Папучі. Київ, 2011. Том 11. Вип. 4. Ч. 1. С. 254-262.
18. Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259.
19. Зимовин А.І. Рефлексивні технології в навчанні і саморозвитку студентів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. пр. / ред. О.Г. Романовський*. Харків: НТУ «ХПІ», 2016. С. 290-302.
20. Індивідуальні форми роботи з батьками вихованців: які бувають і як організувати [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://www.pedrada.com.ua/article/1545-organzatsyavzamod-zakladv-doshklno-osviti-z-batkami-vihovantsv>

21. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 2).

URL: <https://nus.org.ua/articles/integrovane-navchannya-tematychnyj-i-diyalnisnyjpidhody-chastyna-2/>

22. Калько І.В. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості в контексті нової української школи. Режим доступу: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_1/8.pdf

23. Киселиця О. М., Богданюк А. М., Гуліна Л. В., Свекла Р. М. Прогнозування та запобігання синдрому професійного вигорання і хронічної втоми учителів фізичної культури. *Молодий вчений*. 2018. № 3.3 (55.3). С. 89–92.

24. Кідіна Л. М. Формування фахових компетенцій майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2010. № 1(6). С. 69–75.

25. Ковшар О. В. Забезпечення принципу наступності дошкільної та початкової освіти в державних стандартах БКДО та ДСПО. Дошкільна освіта: проблеми, пошуки, інновації: збірник наукових і навчально-методичних праць. 2018. Вип. 7. Кривий Ріг: КДПУ. С. 3-7.

26. Кондратенко Л.О. Професійна рефлексія як засіб підвищення фахової компетентності педагога та саморозвитку: метод. рек. Суми : НВВ КЗ СОІППО. 2022. С.40.

27. Кононко О.Л. Психолого-педагогічні аспекти особистісно орієнтованого виховання дошкільників. *Світ виховання*. 2004. №2.С.6-12.

а. Концепція Нової української школи URL: <http://osvita.ua/school/method/upbring/676>

28. Котун К.В. Педагогічна освіта Фінляндії у контексті європейського виміру: метод. рек. Київ: Вид. Ін-ту обдарованої дитини, 2014. 60 с.

29. Кочерга О. В. Психофізіологічний аспект народження партнерства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2019, 2: 4-12.

30. Кравченко Т.В. Соціалізація дітей шкільного віку у взаємодії сім'ї і школи : монографія. К. : Фенікс, 2009. 416 с.
31. Красножона О. Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу URL: <https://vseosvita.ua/library>
32. Кристопчук Т. Є. Педагогічна освіта в республіці Польща: структура та зміст. Неперервна професійна освіта за кордоном. Ч. 5., 2013. С. 127-134.
33. Лебідь Н. К. Стресостійкість як особистісна властивість керівників-лідерів закладів середньої освіти : навч. посіб. / Н. К. Лебідь. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 36 с.
34. Логвін В. Метод проєктів у контексті сучасної освіти //Завуч. – 2002. - №26. – С.4.
35. Лохвицька Л. Дошкільна освіта Фінляндії: погляд з середини. *Дошкільне виховання: науково-методичний журнал для педагогів і батьків*. 2017. № 6. С. 13-16.
36. Лук'янова Л. Тренінгові технології в освіті дорослих [Електронний ресурс] / Л. Лук'янова. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua>.
37. Матвієнко С. І. Передшкільна освіта: теорія та практика: навч. посібн. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. 183 с.
38. Мельникова О., Журавко Т. Неформальна освіта як інструмент фахового розвитку майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти. *Věda a perspektivy*. 2023. 2 (21).
39. Методичні рекомендації щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців : лист МОН України від 11.10.2017 № 1/9-546 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/0Bxpu4GDXDpc7YWVvcWUtVWJpdEk/view>.
40. Михальчук Л.Я., Шуберчук М.П. Подолання синдрому професійного вигорання педагогів шляхом використання педагогіки емпатуерменту. Методичний посібник. 2019. 78с.
41. Ніколенко Л. Педагогіка партнерства як умова реалізації завдань розвитку особистості дитини у контексті Нової української школи. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/710749/1/%D0%9D/>

42. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї : стратегії, технології, моделі : [практико орієнтований посібник] / В.М. Оржеховська, В. І. Кириченко, Г.Г. Ковганич. Харків : Точка, 2007. 200 с.
43. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проектування : навч.-метод. посібник / О. Д. Рейпольська, І. М. Гудим, Л. І. Зайцева, І. В. Луценко, В. О. Луценко, Г. Г. Цветкова ; за ред. О. Д. Рейпольської. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. – 222 с. <http://surl.li/oeewyp>
44. Освітні технології: навч.-метод.посібник. /О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За заг. Ред. О.М.Пехоти. К.: А.С.К., 2001. 256 с.
45. Осипенко В.А. Основи психоаналізу: навч.-метод. посібник для студентів вищих медичних закладів освіти / Осипенко В.А., Любіна Л.А., Тимофієва М.П. Чернівці: БДМУ, 2019. 228 с. URL: <https://ukrzdrav.ru/analizi/9497-test-junga-16-asociacij-dopomozhe-znajti-kljuch.html>
46. Осмоловський А., Василенко Л. Від начального проекту до соціальної самореалізації особистості. *Шлях освіти*. 2000. №35. С. 34-37.
47. Павлик Н. П. Неформальна освіта як інструмент фахового розвитку майбутніхсоціальних педагогів. Основи сценарної роботи соціального педагога: метод. матеріали. Житомир. Україна: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2016. 88 с.
48. Пастух Л. В. Розвиток психологічної компетентності керівників навчальних закладів освіти з попередження синдрому «професійного вигорання» педагогів у післядипломній освіті. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Випуск 39. С. 231-243.
49. Перспективні освітні технології: наук.-метод. Посібник / за ред. Г.С. Сазоненко. К.: Гопак, 2000. 560. С. 112-201.
50. Плинокос Д. Д., Коваленко М. О. Неформальна освіта: теоретичні аспекти інаукові підходи. *Економічні науки*. 2016. Вип. 29. С. 53-60.
51. Попелюк І. Досвід Польщі з організації партнерства сім'ї і дошкільного навчального закладу у вихованні дитини. *Педагогічний процес: теорія і практика* (Серія: педагогіка). 2017. № 4 (59). С. 152-158.

52. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>.
53. Проектна технологія <http://surl.li/mrkjyv>
54. Прокопенко І. А. Професійне вигорання педагогів як психолого-педагогічна проблема. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2019. Випуск. Issue 45. С. 59-64.
55. Профілактика та подолання професійного та емоційного вигорання : методичні рекомендації для спеціалістів соціальних служб / підготовлені Балакіревою К. О.; Проект програми розвитку ООН «Підтримка реформи соціального сектору в Україні». К., б. р. 45 с.
56. Реалізація ідей педагогіки співробітництва в навчально-виховному процесі. Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/6824551/page:8/>
57. Савинова Н. Компетентісне навчання і партнерська взаємодія: уникаємо помилок. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 2. С. 13-20.
58. Самсонова О. О. Актуальні проблеми розвитку професіоналізму педагога дошкільного навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2015. № 42. С. 276-285.
59. Семенова Н., Лаврів Х., Бондарук Д. Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї у вихованні особистості дитини дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. Вип. 2 (351). С. 19-29.
60. Сербіна Н., Січкач І., Молочко М. Дитячий садок, батьки та школа: форми ефективної взаємодії. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2019. № 1. С. 43-48.
61. Сисоєва С.О. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології: метод проектів. *Неперервна професійна освіта: теорія і методика*: Наук.-метод. журнал. К., 2002. Вип.1 (5). 230 с.
62. Стаднік Н.В., Матушевська О.В., Волинець Ю.О. Теоретичне обґрунтування моделі взаємодії фахівців дошкільної освіти і батьків вихованців. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2020. № 8 (89) р. 34-37.

63. Фасолько Т. Використання особистісно орієнтованих освітніх технологій у роботі з дітьми дошкільного віку. *Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Т. Шевченка*. Серія : Педагогіка. 2014. Вип. 3. С. 100-106.

64. Чобітько М. Педагогічне проектування в процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки. *Освіта і управління*. 2004. Т.7. №2. 121-126.

65. Шахіна І. Ю., Садова Д. В. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті: переваги та особливості використання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки», 2020, №1.

66. Швацька О. С. Партнерські взаємини між дошкільним закладом і сім'єю. *Дошкільний навчальний заклад*. 2011. № 9. С. 47–51.

67. Kovshar O., Baditsa M., Suiatynova K. Implementation of the Technology: «Pedagogical Partnership of Pre-School and Primary Stages of Education». *International Journal of Engineering and Advanced Technology (IJEAT)*. 2019. Vol. 9. № 1. P. 4556-4560.

68. Marzec B. Przedszkola niepubliczne a kształtowanie sieci przedszkoli w Polsce. Людинознавчі студії: зб. наук. праць ДДПУ імені Івана Франка. Серія «Педагогіка». 2020. №7/39.С. 172-184.

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Укладач:
Л. В. БОБРО

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЗДО
З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Навчально-методичний посібник

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка та макетування – О. В. Борщ

Підписано до друку 19.09.24 р.
Гарнітура Computer Modern
Замовлення № 95

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 6,43
Ум. друк. арк. 8,6

Папір офсетний
Ел. вид-ння

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А
(04631)7-19-72
E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.